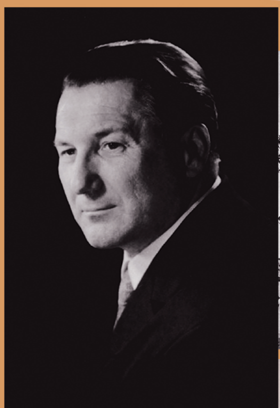
Ольга Демідко

Ілюстрована історія театральної культури Маріуполя

Ольга Демідко

Ілюстрована історія театральної культури Маріуполя

Маріуполь – 2017

УДК 792(477.62-21Маріуполь)(091)(02.025.2)
ББК 85.33(4Укр-4Дон-2Маріуполь)я6
Д 30

Рецензенти:

Герчанівська П. Е.	–	*професор, доктор культурології, завідувач кафедри культурології та культурно-мистецьких проектів Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв;*
Кікоть А. А.	–	*професор, доктор культурології, завідувач кафедри режисури Харківської державної академії культури;*
Отченашенко С. І.	–	*провідний майстер сцени, народна артистка України, лауреат премії ім. Заньковецької, театрознавець;*
Петрова І. В.	–	*професор, доктор культурології, завідувач кафедри культурології Київського національного університету культури і мистецтв*

Монографія
(виконавець – аспірант Демідко О. О.,
науковий керівник – професор, доктор культурології Сабадаш Ю. С.)
видається коштом Британської ради
завдяки участі в програмі «Активні Громадяни»

ДЕМІДКО О. О.
Д 30 Ілюстрована історія театральної культури Маріуполя: монографія.
– К.: КИТ, 2017. – 276 с.: іл.
ISBN 978-617-7504-11-4

У монографії висвітлюється становлення і розвиток театральної культури Маріуполя (XIX – початок XXI ст.). Проаналізовано репертуар, особливості гастрольної діяльності, висвітлено творчі досягнення як професійних, так і самодіяльних театральних колективів міста. Вперше опубліковано понад 200 світлин з архівів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполя), Маріупольського народного драматичного театру, ПК «Молодіжного», особистих архівів акторів, режисерів, краєзнавців, колекціонерів. На основі архівних, мемуарних джерел, періодичної преси, театральних афіш, програм автор здійснила культурологічний аналіз феномену театральної культури Маріуполя (XIX – початок XXI ст.).

Для культурологів, театрознавців, істориків, викладачів та студентів театральних і культурно-освітніх вищих та середніх навчальних закладів, а також для широкого кола читачів, зацікавлених історією театрального мистецтва України.

УДК 792(477.62-21Маріуполь)(091)(02.025.2)
ББК 85.33(4Укр-4Дон-2Маріуполь)я6

ISBN 978-617-7504-11-4
© Демідко О. О., 2017 р.

Передмова

Сьогодні, коли питання вивчення історії культури в нашому суспільстві відносяться до найбільш актуальних, дослідження творчої історії театру окремого регіону сприяє відтворенню цілісної картини становлення і розвитку художнього мистецтва всієї країни. Маріуполь може пишатися своїм найстарішим драматичним театром на Лівобережній Україні, який потребує осмислення з позицій розуміння його як культурної цілісності та висвітлення як самобутнього мистецького феномену.

Впродовж століть маріупольці вносили свою частку в скарбницю української театральної культури. Досліджуючи еволюцію розвитку театральної справи в Маріуполі, ми бачимо, як поступово з аматорських та гастрольних виступів створюється й народжується власне театральне дійство з елементами реквізиту, бутафорії, костюмів та декорацій.

Театральна культура Маріуполя ставала об'єктом дослідження, С. Бурова, В. Заболотної, Г. Захарової, Р. Іванченко, Т. Коростельової, І. Налчаджи, С. Отченашенко, А. Проценка, О. Тонконога, Л. Яруцького. Проте у вітчизняній науці вказаній проблемі до цього часу не приділено належної уваги. Відсутність спеціального культурологічного дослідження та об'єктивного наукового вивчення теми обумовлює актуальність представленої монографії.

На основі архівних матеріалів, історичних першоджерел, спогадів очевидців досліджено розвиток театральної культури Маріуполя з XIX ст. до сьогодення. Пропоноване видання зібрало в собі фотоматеріали, які публікуються вперше.

У монографії висвітлюється створення і діяльність професійної трупи В. Шаповалова, робота першого Державного грецького театру, Маріупольського музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка, російського драматичного театру Маріуполя та виступи самодіяльних драматичних гуртків, завдяки яким вдалося примножити театральну культуру міста, зберегти духовну і матеріальну спадщину регіону.

Особливе місце посідають 1970–1980-ті роки, які стали періодом творчого піднесення в житті маріупольського театру. Про високий авторитет професійного театру в Маріуполі свідчить присвоєння у 2007 р. почесного статусу «академічний». З приємністю можна констатувати, що Донецький академічний обласний драматичний театр (м. Маріуполь) живе нині повнокровним творчим життям, що обраний ним магістральний напрям художніх пошуків є справді сучасним і цікавим, а згуртування колективу навколо цих питань на марші оновлення є запорукою його подальшого творчого зростання. Саме в цьому, очевидно, і полягає «секрет» творчих знахідок і успіхів обдарованого колективу.

Дослідження витоків, становлення та розвитку театральної культури Маріуполя є важливим для розуміння усіх складнощів розвитку театрального процесу в Україні, уможливлює сучасну інтерпретацію вітчизняної культури в її регіональних вимірах. Сподіваємося, що «Ілюстрована історія театральної культури Маріуполя» зацікавить культурологів, театрознавців, істориків, викладачів та студентів вищих і середніх навчальних закладів, а також стане своєрідним душевним путівником для маріупольців, захоплених минулим свого міста.

Особливості формування театральної культури Маріуполя (1847–1920 рр.)

Минуле театрального мистецтва Маріуполя має своєрідну історичну долю. Розвиток театрального мистецтва Маріуполя доцільно поділити на умовні періоди творчого становлення: початковий (1847–1920-ті рр.) – етап заснування театрів Маріуполя та їхня діяльність на теренах регіону; *період політичних та воєнних випробувань* (1930–1945 рр.) – етап формування творчого потенціалу театральних труп міста у роки національно-політичних перетворень радянської влади та впродовж Другої світової війни; *період відновлення та творчої активності театральних закладів Маріуполя* (1946–1968 рр.) – етап розширення репертуару, культурних зв'язків, пожвавлення театрального життя завдяки гастролям професійних труп та діяльності аматорських драматичних колективів міста; *період творчого піднесення* (1968–1990 рр.) – роки підвищення професійної майстерності театральних працівників та збільшення активності гастрольного життя; *сучасний період* (з 1991) – етап формування нового статусу Маріупольського театру в період розвитку незалежної Української держави.

Складні умови історичного та соціально-економічного життя українського народу XIX та початку XX століть позначилися на культурному розвитку мешканців Приазов'я, які шанобливо та з любов'ю сприймали мистецькі видовища. Тривалий час у регіоні не було жодного стаціонарного театру.

На початку XIX ст. вагомим чинником формування театральної культури в Маріуполі стає наявність мандрівних (пересувних) труп. Так, у 1847 р. трупа антрепренера В. Виноградова, згодом артиста петербурзького Олександрінського театру, приїхавши у Маріуполь, відкрила перший театральний сезон. Спочатку вистави мешканцям міста здалися дивними і незрозумілими. Суспільство, відрізане від театрального мистецтва, не могло одразу правильно реагувати на культурні нововведення. Але, незважаючи на це, трупа В. Виноградова мала в Маріуполі успіх. Через брак театрального приміщення вистави можна було побачити в кам'яній коморі на Катерининській вулиці, що належала купцеві М. Логофетову. Репертуар першого колективу, який відвідав Маріуполь, встановити не вдалося. Відомо, що в той час на сценах провінційних театрів найчастіше ставили твори В. Шекспіра, І. Шиллера, М. Гоголя, О. Грибоєдова. [1]

[1] Мариуполь и его окрестности: отчет об учебных экскурсиях Мариупольской Александровской гимназии / под ред. Г. И. Тимошевского. – Мариуполь: Типо-Литография А. А. Франтова, 1892. – С. 293.

Перший театральний сезон був настільки успішним, що драматичні трупи стали частіше відвідувати Маріуполь. За кілька років театр в Маріуполі став центром культури міського життя. Цим скористався маріупольський купець – Н. Попов, який свою дерев'яну комору нашвидку переобладнав у театральне приміщення і дав їй пишну назву: «Храм музи Мельпомени». У театрі були обладнані невелика сцена, місце для оркестру, партер з декількох рядів лав і галерея в кінці залу. У будівлі могло розміститися не більше 30–40 осіб. Місцеві мешканці відвідували театр дуже охоче і щедро винагороджували різними подарунками тих антрепренерів і артистів, які особливо їм подобалися. «Храм музи Мельпомени» приносив чимало незручностей як акторам, так і публіці, проте на його сцені грали цікаві трупи, відомі в ті часи всій Російській імперії. Отримуючи дуже часто від різних антрепренерів пропозиції здати їм для драматичних вистав «храм Мельпомени», Н. Попов вирішив удосконалити театр: розширив сцену, влаштував ряд лож, а галерею з окремим входом розмістив вгорі. Викладач чоловічої гімназії у Маріуполі О. Петрашевський повідомляв, що «незважаючи на невеликі розміри театру, ставилися геніальні твори В. Шекспіра, Й. Шиллера та корифеїв російської сцени»[2].

Поступово Маріуполь набуває популярності театрального міста, яке охоче відвідували професійні трупи. У 1868 р., в місто прибули одночасно дві трупи – Пілоні і Міодушевського. Трупа Пілоні грала в старому театрі Н. Попова, а для трупи Міодушевського артистам вдалося умовити місцевого мешканця В. Айналова обладнати під театр свою комору на Катерининській вулиці. Театр В. Айналова мав неабияку сцену, зручні, оббиті червоним сукном, місця для публіки, ярус лож і галерею. Кореспондент журналу «Артист», одного з провідних видань театральної періодики останньої третини XIX ст. в Російській імперії, повідомляв: «На сцені нового театру найбільший успіх мала провінційна артистка Жданова, у якої в Маріуполі була велика кількість шанувальників. Користувався любов'ю публіки у новому театрі й актор малоросійських ролей Любимов-Деркач, у той час як в старому театрі успіхом користувався трагік Александров»[3].

Отже, в один і той же час в Маріуполі грали дві театральні трупи, і жодна з них не залишилася у збитку. І це при тому, що кількість мешканців у місті в той час становила 7 644 особи, а глядачів ще менше.

Після закінчення сезону і з від'їздом трупи Міодушевского з Маріуполя В. Айналов зламав театр і на його місці побудував торгові лавки.

Згодом Н. Попов продав свій театр Кіоцце, а той своєю чергою – І. Деспоту. У театрі І. Деспота видатним антрепренером був місцевий громадянин В. Шаповалов (1845–1897 рр.).

2 Мариуполь и его окрестности: отчет об учебных экскурсиях Мариупольской Александровской гимназии / под ред. Г. И. Тимошевского. – Мариуполь: Типо-Литография А. А. Франтова, 1892. – С. 293.

3 Мариуполь (от нашего корреспондента) [Из Провинциальных корреспонденций] // Артист: Журнал изящных искусств и литературы. – М. : Тип. И. Н. Кушнерева и К, 1893. – № 26 (янв.). – С. 191.

Василь Леонтійович Шаповалов

Як антрепренер, талановитий артист, режисер, вихователь й організатор театрального коллективу. В. Шаповалов був людиною цілеспрямованою, пристрасно закоханою в театр. Саме ця пристрасть до мистецтва підштовхнула його на ризикований шлях театрального антрепренера. У 1878 р. він створив першу професійну трупу в Маріуполі. Здійснив постановку семи драм – трьох-, чотирьох- і п’яти- актів. Маріупольський глядач побачив такі спектаклі як: «Російське весілля», «Царева наречена», «Людина, що сміється», слухали триактну оперу «Фауст навиворіт», сміялися мешканці міста під час чотириактного водевілю «Волоцюга». Успіхом користувалися також одноактні оперети. Всього в 1878 р. В. Шаповаловим було поставлено 22 вистави, що є значною цифрою для початкового періоду діяльності театру[4].

У 1885 р. Василь Леонтійович ліквідує свою торгівельну справу і вирішує побудувати приміщення театру власним коштом.

Перші вистави В. Шаповалова мали надзвичайний успіх. Маріупольська публіка любила і поважала театр, не залишала акторів без прибутку. Василь Леонтійович завжди намагався показувати кращі вистави тодішнього репертуару і робив це своєчасно. Так, 6 жовтня 1888 р. в Малому театрі відбулася прем’єра «Ланцюгів» О. Сумбатова-Южина. А вже в грудні цього ж року трупа В. Шаповалова поставила «Ланцюги» на маріупольській сцені[5].

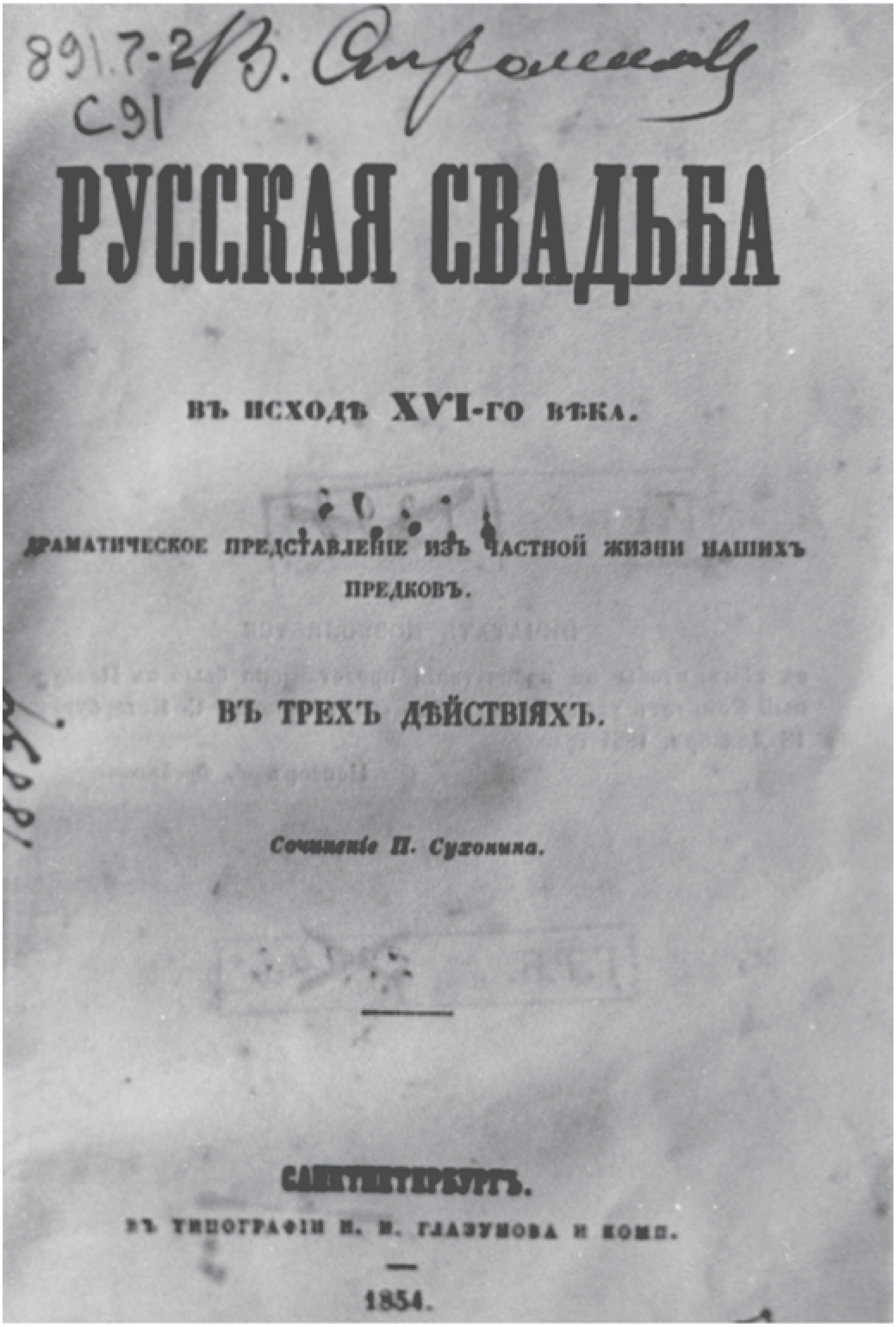
---

4 Мариуполь и его окрестности : отчет об учебных экскурсиях Мариупольской Александровской гимназии / под ред. Г. И. Тимошевского. – Мариуполь : Типо-Литография А. А. Франтова, 1892. – С 296.

5 Яруцкий Л. Д. Мариупольская старина : Рассказы краеведа/ Л. Д. Яруцкий. – М. : Советский писатель, 1991. – С. 196.

Василь Леонтійович Шаповалов
засновник першої професійної трупи в Маріуполі
*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

891.7-2
С91

РУССКАЯ СВАДЬБА

въ исходѣ XVI-го вѣка.

Драматическое представленіе изъ частной жизни нашихъ предковъ.

ВЪ ТРЕХЪ ДѢЙСТВІЯХЪ.

Сочиненіе П. Сухонина.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

въ типографіи И. И. Глазунова и комп.

1854.

Титульна сторінка п’єси «Російське весілля». 1854 р.

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Наприкінці XIX ст. набуває розвитку аматорський рух у регіоні. На той час аматорський театр в Україні йшов поряд з професійним і був одним з важливих атрибутів національно-культурного відродження. Важливою подією стало створення Маріупольського драматично-музичного товариства у 1884 р. під орудою освіченого діяча Е. Батієвського. Члени товариства ставили аматорські вистави, влаштовували концерти, сприяли естетичному вихованню мешканців міста.

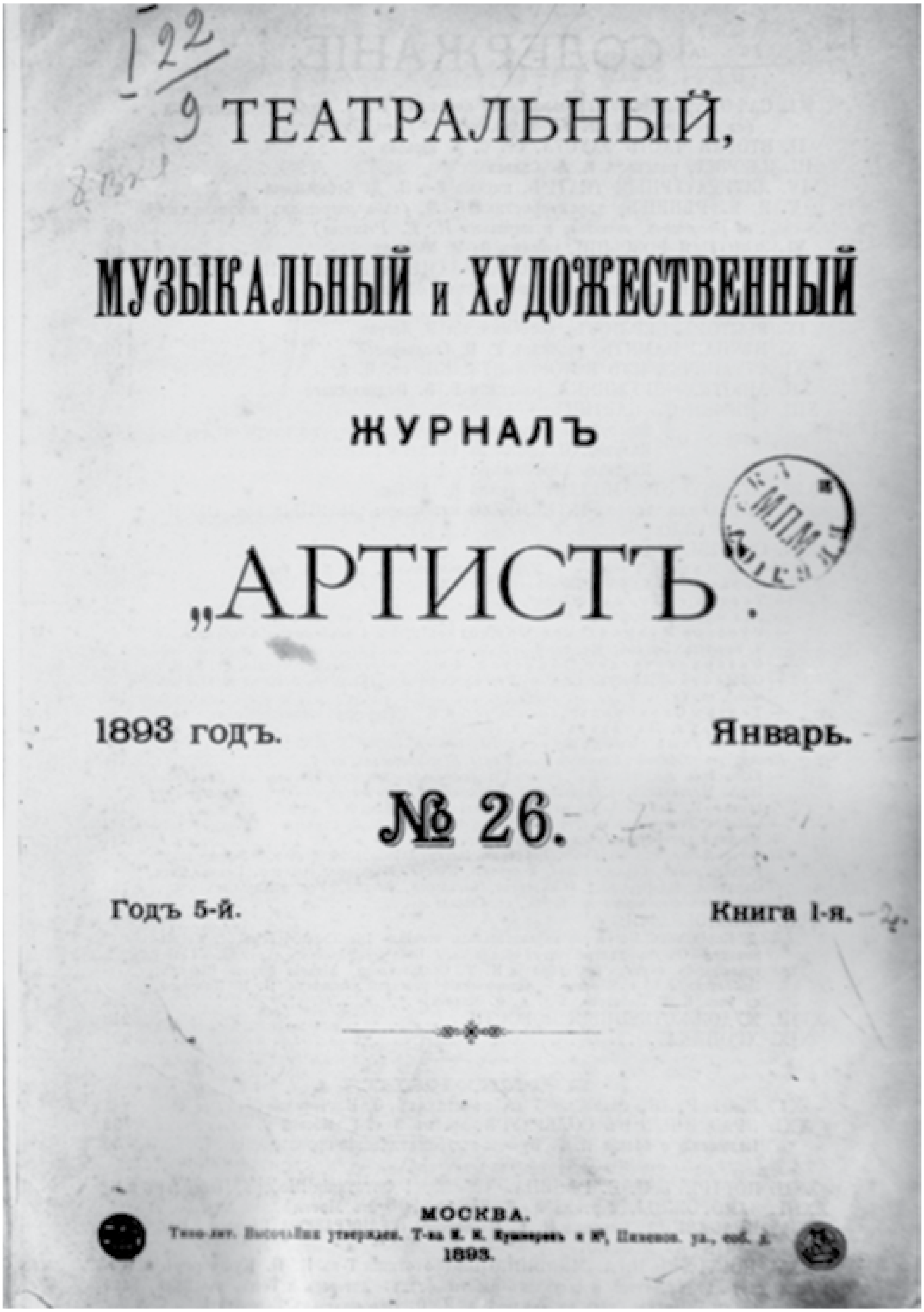
Після смерті Е. Батієвського товариство, до якого входило до 145 членів, очолив І. Ковальський, вистави ставив видатний режисер В. Лаптєв. Місцева інтелігенція високо оцінила діяльність товариства. Однак замкнутий, кастовий характер, розрахований на вузьке коло осіб, а пізніше розбіжності між членами товариства призвели до його послідовної дезорганізації та існування лише на папері[6].

Кореспондент журналу «Артист», одного з провідних видань театральної періодики останньої третини XIX ст. в Російській імперії, повідомляв, що у репертуарі товариства були представлені відомі вистави: «Остання жертва», «Хто в ліс, хто по дрова», «Скошена хустка», «Одним гріхом більше», «Гувернер», «Веселий місяць травень», «Клятвопорушник», «Друга молодість», «Без вини винуваті», «Суди його Бог», «Фатальний крок», «Сім'я злочинця» та «Есфір, донька Ізраїлю»[7]. У 1893 р. брат засновника маріупольського театру – Ілля Шаповалов, акторське обдарування якого відзначала столична преса, – організував у Маріуполі Товариство драматичних артистів, до складу якого входив і Василь Шаповалов.

---

[6] Мариуполь и его окрестности : отчет об учебных экскурсиях Мариупольской Александровской гимназии / под ред. Г. И. Тимошевского. – Мариуполь : Типо-Литография А. А. Франтова, 1892. – С. 298.

[7] Мариуполь (от нашего корреспондента) [Из Провинциальных корреспонденций] // Артист : Журнал изящных искусств и литературы. – М. : Тип. И. Н. Кушнерева и К, 1894. – № 41 (сент.). – С. 241.

ТЕАТРАЛЬНЫЙ,

МУЗЫКАЛЬНЫЙ и ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ

ЖУРНАЛЪ

„АРТИСТЪ".

1893 годъ. Январь.

№ 26.

Годъ 5-й. Книга 1-я.

МОСКВА.
Типо-лит. Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушнеревъ и К°, Пименов. ул., соб. д.
1893.

Титульна сторінка журналу «Артист». 1893 р.

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Василь Леонтійович Шаповалов докладав багато зусиль для побудови власного театрального приміщення.

У 1887 р. В. Шаповалов закінчив будівництво театру на 800 місць з буфетом, фойє, касами та назвав його «Концертним залом». У залі була обширна сцена, для якої за власні кошти В. Шаповалов замовив гарні декорації. Разом з тим були зроблені зручні, пронумеровані сидіння для публіки, особливе, відокремлене від глядачів, місце для оркестру. По кутах залу красувалися 4 ложі, з них одна – «театральна»[8].

Концертний зал (або Зимовий театр) було урочисто відкрито 8 листопада 1887 р. прем'єрою «Ревізора» М. Гоголя. Зал був переповнений. В. Шаповалов з великим успіхом зіграв роль Городничого. Відкриття нового театрального приміщення стало великою подією в культурному житті міста, про нього писали в столичних і провінційних газетах Катеринослава, Ростова, Харкова, Новочеркаська, Таганрогу. Після побудови нового театру в Приазов'я були залучені кращі театральні сили України та Росії.

Фото Зимового театру.

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

---

8 Мариуполь и его окрестности : отчет об учебных экскурсиях Мариупольской Александровской гимназии / под ред. Г. И. Тимошевского. – Мариуполь : Типо-Литография А. А. Франтова, 1892. – С. 295.

В. Шаповалову належить заслуга першовідкривача таланту ***Любові Павлівни Ліницької***, однієї з перших володарок Почесного звання народної артистки СРСР. Л. Ліницька грала в російських та українських виставах, але перевагу віддавала останнім. Найбільший успіх вона мала у п'єсах: «Наталка-Полтавка», «Назар Стодоля», «Невольник», «Шельменко-денщик», «Сватання на Гончарівці». Бібліограф і літературознавець Ю. Меженко зазначав: «У трупі Шаповалова Ліницька на перших ролях і має бенефіс. У неї є власний сценічний гардероб»[9]. У 1889-му р. Любов Павлівну запросили до трупи М. Кропивницького. Отже, деякі маріупольські актори були запрошені в трупу творця реалістичного українського театру, що служить найкращою атестацією В. Шаповалову як режисеру і організатору театральної справи.

Любов Павлівна Ліницька

українська акторка

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

[9] Меженко Ю. О. Життя артистки / Ю. О. Меженко // Меженко Ю. О. Любов Павлівна Ліницька / Ю. О. Меженко, В. С. Василько. – К. : Держ. вид-во образотворчого мистецтва і музичної літ., 1957. – С. 21.

Любов Павлівна Ліницька

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Особливе місце в театральному житті Маріуполя наприкінці XIX ст. посідав український музично-драматичний театр. Гастролі великих майстрів української сцени ***М. Кропивницького, П. Саксаганського, І. Карпенка-Карого, М. Садовської-Барілотті*** дали можливість ознайомитися з національною театральною драматургією. Популярними в Маріуполі стали спектаклі «Наталка-Полтавка», «Запорожець за Дунаєм», «Сватання на Гончарівці», «Сто тисяч», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть», «Наймичка», «Безталанна». На сцені концертного залу грали: А. Рютчі, Я. Козельський, Л. Манько та ін.

У спогадах видатного українського актора, режисера і драматурга П. Саксаганського зазначається, що трупа під його керівництвом почала вистави в Маріуполі навесні 1889 р.

Важливим є те, що «Товариство російсько-малоросійських артистів» під керівництвом П. Саксаганського першим містом для своїх виступів обрало Катеринослав, а другим – Маріуполь.

Звісно, що популярністю серед маріупольців користувалися виступи талановитих І. Карпенка-Карого, П. Саксаганського та їхньої сестри М. Садовської-Барілотті. Своїм соковитим, красивого тембру, сопрано тепло і задушевно виконувала вона українські народні пісні, була незрівнянна в ролі Наталки-Полтавки. Успіхом серед маріупольців користувався й Д. Мова, чоловік Марії Карпівни. Талановитий драматичний актор, він з дружиною складав чудовий дует у «Наталці-Полтавці», в «Запорожці за Дунаєм», в «Сватанні на Гончарівці» – у всіх спектаклях «Товариства».

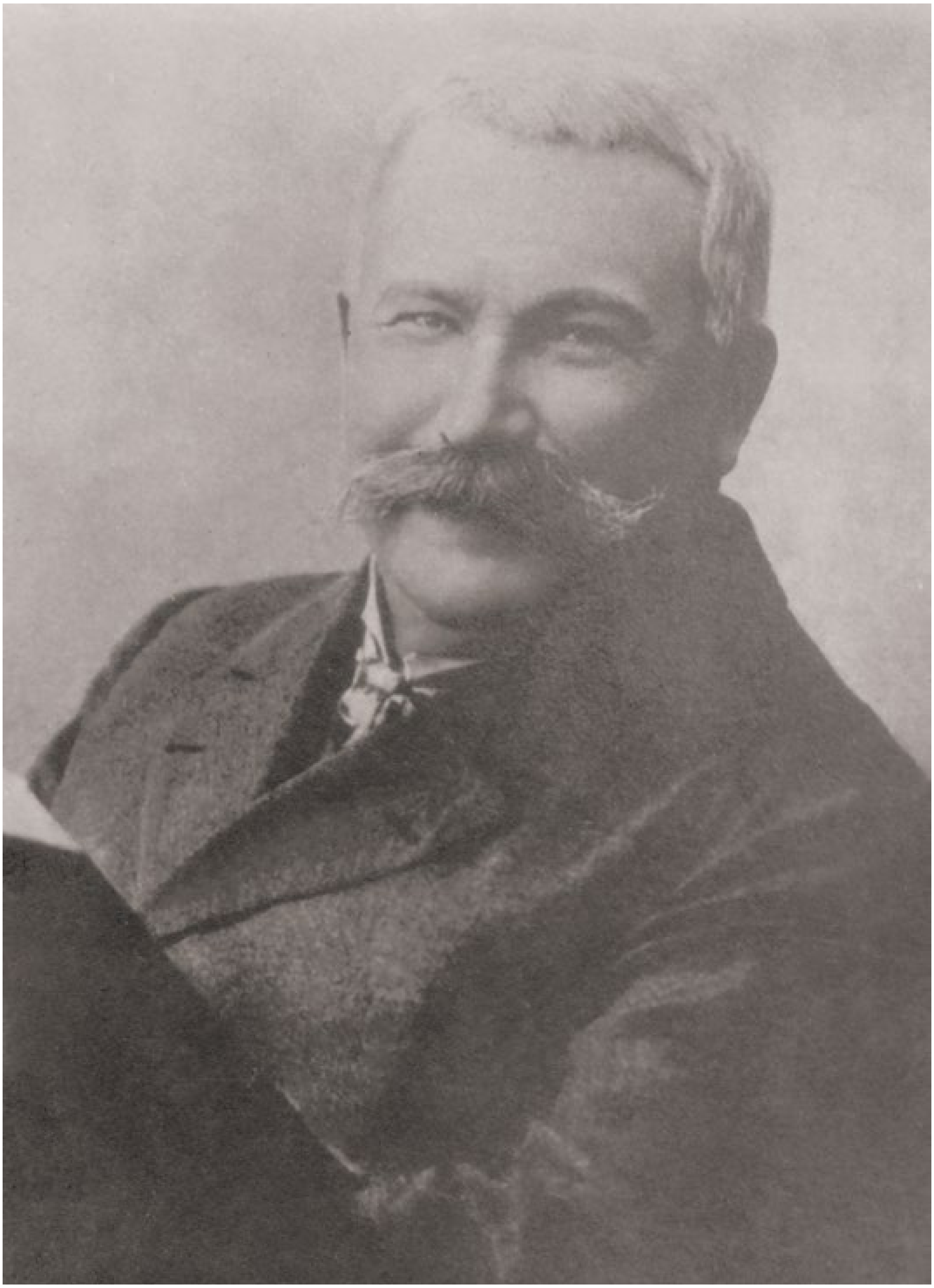
[10] Саксаганський П. По шляху життя / П. Саксаганський. – К.: Мистецтво, 1935. – С. 142.

Панас Карпович Саксаганський

визначний український актор, режисер, драматург і педагог школи Марка Кропивницького, один з корифеїв українського побутового театру

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Панас Карпович Саксаганський

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Марко Кропивницький, Микола Садовський та Марія Заньковецька

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

22 липня 1892 р. в газеті «Приазовский край» повідомлялося: «...15 липня відбувся в Маріуполі останній спектакль малоросів «Товариства» П. Саксаганського. «Товариство», за винятком П. Саксаганського та І. Карпенка-Карого, залишилося ще в Маріуполі на кілька вистав. 16 липня трупа «Товариства» поставила концерт-спектакль за участю Л. Ліницької на користь чоловічого і жіночого хору і танцюристів»[11]. Автор кореспонденції не випадково підкреслив участь у концерті-виставі Л. Ліницької: маріупольці пам'ятали Любов Павлівну і пишалися тим, що свій блискучий шлях актриси вона розпочала саме в Маріуполі.

***Л. Ліницька** в трупі П. Саксаганського*

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

[11] Театр и искусство // Приазовский край. – 1892. – 22 июля (№ 187). – С. 3.

Вистава «Зайдиголова» М. Кропивницького

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

У Музеї театрального, музичного та кіномистецтва України зберігається годинник із лаконічним написом: «Кропивницькому від маріупольців 29.09.1889 р.». Цей подарунок є матеріальним доказом того, що дійсно в 1889 р. М. Кропивницький виступав у Маріуполі.

У 1891 р. в Маріуполі впродовж декількох днів – з 9 по 14 серпня – гастролювала трупа М. Кропивницького. Збереглися відомості лише про одну виставу «Зайдиголова», в якому М. Кропивницький, автор п’єси, виконав роль Захарки Лободи. Разом з ним виступали такі видатні артисти, як Анна Петрівна Затиркевич-Карпінська і Леонід Якович Манько.

Товариществомъ Русско-Малорусскихъ Артистовъ
подъ управленіемъ А. К. САКСАГАНСКАГО

I

СВАТАНЯ НА ГОНЧАРИВЦЫ

Оперетта въ 3-хъ дѣйств., соч. Основьяненко.

Дѣйствующія лица:

Прокипъ шкуратъ, обыватель изъ за Лопани . . . . г-нъ Карпен.-Карый
Одарка, его жинка. . . . . г-жа Карпен.-Карая
Ульяна, ихъ дочка. . . . . г-жа Суслова
Алексѣй, помѣщичій крестьянинъ. . . г-нъ Мова
Павло Кандзюба, обыватель изъ за Харькова. . . . . г-нъ Кременевъ
Стецько, его сынъ. . . . . г-нъ Саксаганскій
Осипъ скорикъ, отставной солдатъ . . г-нъ Васильковскій
Тымишъ обыватель изъ Заиковки. . г-нъ Буховичъ

II

ВЕЧЕРНЫЦЫ

Музыкальная сцена въ 1-мъ дѣйст., соч. Нищенскаго, исп. мужской и женскій хоръ.

Хозяйка на вечерныцахъ г-жа Россина. Казачекъ испол. г-жи Старова, Пароппенко, Топоркова, и Васильковская. гг. Каганецъ, Юркевичъ, Коганъ и Жулинскій.

III.

ПРЕДЛОЖЕНІЕ

Шутка въ 1-мъ дѣйст., соч. Чехова.

Дѣйствующія лица.

Степанъ Степановичъ Чубуковъ, помѣщикъ . . . . г-нъ Бестужевъ
Настасья Степановна, его дочь. . . . г-жа Сластина
Иванъ Васильевичъ Ломовъ, сосѣдъ Чубукова. . . . . г-нъ Чичорскій

Порядокъ спектакля:
1. „Предложеніе", 2. „Сватаня на Гончаривцы" 3. „Вечерныци".

Начало въ 8 час. веч.

Печатать дозволяется за Полицiймейстора Черемушкинъ.
Печатано въ Типографіи «ОДЕССКАГО ЛИСТКА», (Театральная площ. собствен. домъ) гдѣ принимаются по умѣреннымъ цѣнамъ всевозможные заказы, относящіеся къ

Программа.

Товарищество МАЛОРУССКИХЪ артистовъ
ПОДЪ УПРАВЛЕНІЕМЪ
А. К. Саксаганскаго
Въ Пятницу 23-го Января 1909 года

ВЪ БЕНЕФИСЪ
АРТИСТКИ
С. Б. ПОПОВОЙ

ПРЕДСТАВЛЕНО БУДЕТЪ

БЕЗТАЛАННА

Драма въ 5 дѣйств., соч. Карпенко-Караго.

Роль „ВАРЬКИ" исп. Л. И. Линицкая

Роль „ГАННЫ" исп. Попова.

Дѣйствующія лица:

Іван, старий чоловік, москаль . . . . г-нъ Позняченко.
Софія, його дочка . . . . г-жа Войцеховская.
Ганна, удова . . . . г-жа ПОПОВА.
Гнат, ії син . . . . г-нъ Зайченко.
Варька, дівчина . . . . г-жа Линицкая.
Параска . . . . г-жа Марусина.
1-а } дівчата . . . . г-жа Туберозова.
2-а } . . . . г-жа Сашина.
Явдоха, хозяйка на вечерницях . . . г-жа Волкова.
1-й } старости . . . . г-нъ Маринiченко.
2-й } . . . . г-нъ Ласкавый.
Степан . . . . г-нъ Дорошенко.
Омелько . . . . г-нъ Жулинскій.
Демьян . . . . г-нъ Даниденко.

Парубки і дивчата.

Начало въ 8 час. вечера.

Анонсъ: Въ Субботу 24 Января даны будутъ ДВѢ ПЬЕСЫ въ одинъ вечеръ.

1. НАЗАРЪ СТОДОЛЯ

Драма въ 5 дѣйств., съ пѣніемъ и танцами соч. Т. Г. Шевченко.

2. ЗАЛЕТЫ СОЦЬКОГО МУСІЯ (писни въ лицахъ)

оперета въ 3 дѣйств., соч. Кропивницкого.

Главный режиссеръ А. К. Саксаганскій.

Печ. разр. 13 Января 1909 г. Могилевскій Полицiйм. Родіоновъ.
Типо-Лит. *Я. Н. Подземскаго*, Могилевъ губ.

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Товариществомъ Русско-Малорусскихъ Артистовъ
подъ управленіемъ А. К. САКСАГАНСКАГО
представлено будетъ:

I

СТО ТЫСЯЧЪ

Малорус. комедія въ 4-хъ дѣйств., соч. Карпенко-Караго.

Дѣйствующія лица:

Герасимъ Никодымовычъ Калытка, богатый крестьянинъ. . . . . г-нъ Карпен.-Карый
Параська, его жинка. . . . . г-жа Карпен.-Карая
Романъ, сынъ ихъ . . . . г-нъ Чичорскій
Савва, кумъ Герасыма, крестьянинъ . г-нъ Мова
Невидомый еврей . . . . г-нъ Кремневъ
Гершко, факторъ . . . . г-нъ Васильковскій
Банавентура, копачъ. . . . . г-нъ Саксаганскій
Мотря, наймычка . . . . г-жа Россина
Клымъ, работникъ. . . . . г-нъ Зеленогорскій

II

ВЕЧЕРНЫЦИ

Музыкальная сцена въ 1-мъ дѣйст., соч. Нищенскаго, исп. мужской и женскій хоръ.

Хозяйка на вечерныцяхъ г-жа Россина. Казачекъ испол. гг. Баганецъ, Яковенко, Жулинскій, Васильковская, Старова, и Топоркова.

III.

РАЗВЕДЕМСЯ

Сцена изъ обыденной жизни въ 1 дѣйст. соч. Трофимова.

Дѣйствующія лица.

Александръ Николаевичъ Косецкій . . г-нъ Чичорскій
Евгенія Алексѣевна его жена . . . . г-жа Сластина
Алексѣй Алексѣевичъ Громиловъ, ген. въ отставкѣ . . . . г-нъ Бестужевъ
Надежда Петровна, его жена. . . . . г-жа Куликовская
Иванъ, писарь изъ евреевъ . . . . . г-нъ Баганецъ
Катя, горничная. . . . . г-жа Парфиненко

Порядокъ спектакля:
1. „Разведемся“, 2. „Сто тысячъ“, 3. „Вечерныци“.

Начало въ 8 час. веч.

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Брати Тобілевичі (Микола Садовський, Іван Карпенко-Карий, Панас Саксаганський)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Трупа М. Кропивницького 1890-х років

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Влітку 1908 р. антрепренер М. Кононенко запросив ***М. Кропивницького*** приїхати в Маріуполь. Марко Лукич дав свою згоду. У міській газеті «Мариупольская жизнь» повідомлялося, що М. Кропивницький приїздить на гастролі і, що він виступить в ролі Виборного («Наталка-Полтавка»), Карася («Запорожець за Дунаєм»), а у виставі «Доки сонце зійде – роса очі виїсть» зіграє одразу дві ролі – колишнього селянина-кріпака Максима Хвортуни й поміщика Воронова. Вистави мали проходити у приміщенні театру братів Яковенків і всі квитки були негайно розкуплені. Неперевершений майстер сцени цілковито виправдав очікування публіки, яка щиро нагороджувала гру М. Кропивницького бурхливими оплесками, що переходили в овації. Спектаклі пройшли при переповнених залах. Через репертуар «батько української сцени» показував глядачеві реалістичну правду дійсності, розкривав соціальні пороки і протиріччя тогочасного життя, чим завоював у Маріуполі безліч прихильників. Крім запланованих трьох виступів, артист погодився взяти участь ще в двох спектаклях. На закінчення гастролей 19 серпня 1908 р. пройшов блискучий бенефіс М. Кропивницького у спектаклі «Глитай, або ж Павук»[12].

Не минуло й двох років після цієї визначної події в культурному житті міста, як у Маріуполь прийшла звістка про смерть корифея української сцени. У той час у місті працювала трупа Т. Левченка та А. Матусина. Вона організувала в театрі братів Яковенків «Вечір пам'яті М. Кропивницького». По закінченню програми було показано спектакль за п'єсою М. Кропивницького «Дай серцю волю, заведе в неволю»[13].

---

[12] Яруцкий Л. Д. Мариупольская старина: Рассказы краеведа / Л. Д. Яруцкий. – М. : Советский писатель, 1991. – С. 205.

[13] Спектакль // Мариупольская жизнь. – 1911. – 26 (13) окт. – С. 3.

Марко Лукич Кропивницький

видатний український драматург, актор і режисер, один із фундаторів українського національного театру

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Фурор серед маріупольської публіки справила зірка першої величини «Будинку Островського» (Московського Малого театру) ***Гликерія Миколаївна Федотова***, в грі якої глядачі цінували життєву правду, простоту і вишуканість виконання. До кінця 1860-х років Гликерія Федотова стала провідною актрисою театру в амплуа молодих героїнь. Актриса приділяла велику увагу техніці сценічної гри. У 70-ті роки її талант сягає розквіту. Їй однаково вдаються трагічні, комедійні, мелодраматичні і романтичні ролі. Вона вважалася однією з кращих актрис театру Островського, зігравши в його п'єсах 29 ролей, частина яких (Снігуронька, Василиса Мелентьєва та ін.) були призначені їй самим драматургом. Першу роль в його п'єсах – Катерину Г. Федотова виконала ще в 1863 р. і грала її впродовж 35 років. У 1880-і роки актриса перейшла на вікові ролі бабусь, матерів, жінок похилого віку. В цей же час на запрошення К. Станіславського вона починає викладати акторську майстерність в «Товаристві мистецтва і літератури».

Маріупольці влітку 1894 р. побачили три вистави за участю видатної актриси. У театрі не було порожніх місць, а в касі – квитків. 20 липня маріупольці дивились «Ланцюги» О. Сумбатова-Южина. Як відомо, «Ланцюги» ставилися свого часу в Маріуполі В. Шаповаловим, але такої Волинцевої, яку грала Гликерія Миколаївна, тут, звичайно, не бачили. Вистава «Василиса Мелентьєва» за участю Г. Федотової відбулася 22 липня 1894 р. Сама по собі Волинцева не заслуговувала жалю, але своєю емоційною драматичною грою актриса змусила глядачів співчувати героїні [14].

21 липня 1894 р. маріупольці захоплювалися грою Глікерії Миколаївни в спектаклі «Злочинниця» Н. Вільде. Ці три вистави з неперевершеною Федотовою надовго запам'яталися маріупольцям і стали феноменальним явищем в історії місцевого театру.

[14] Яруцкий Л. Д. Мариупольская старина : Рассказы краеведа / Л. Д. Яруцкий. – М. : Советский писатель, 1991. – С. 219.

Гликерія Миколаївна Федотова

російська актриса, заслужена артистка Імператорських театрів, народна артистка Республіки

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

В. Шаповалов керував театром впродовж восьми років і завоював репутацію творчої людини, для якої інтереси каси ніколи не мали вирішального значення; навпаки він витратив на театр значні статки. Це була дивовижна людина. Однак таланти не рятували акторів від складнощів їхнього життя. Невитримавши нескінченних фінансових труднощів і конфліктів у трупі, Василь Леонтійович змушений був продати Концертний зал І. Уварову. Багата людина, господар чавуноливарного заводу, І. Уваров не збирався витрачати гроші на мистецтво і віддав театр в експлуатацію приїжджим антрепренерам. На зміну справжньому ентузіасту, В. Шаповалову, йшли відверті підприємці.

Втрата театру, з яким в його житті було так багато пов'язано, потрясла Василя Леонтійовича. Здоров'я значно погіршилося, і в 1896 р. він виїхав до Німеччини на лікування, сподіваючись на швидке одужання і повернення додому, до Маріуполя. Однак у чужих краях довелося йому залишитися назавжди. Колись подвижницьке, повне творчого горіння життя Василя Леонтійовича обірвалося на п'ятдесят другому році. Він помер 26 листопада 1897 р. від хвороби серця у Берліні, де і похований, за висловленим ним бажанням, на кладовищі Володимирського братства. Про смерть видатного громадянина Маріуполя не повідомила жодна газета. Лише через тривалий час «Мариупольский листок» помістив невелику замітку про те, що три роки тому пішов з життя видатний антрепренер, талановитий артист, режисер, вихователь й організатор театрального коллективу, творець Маріупольського професійного театру[15].

Після того, як В. Шаповалов відійшов від театральних справ, у маріупольському театрі настала криза, такої міцної, професійної трупи, подібно до тієї, що створив В. Шаповалов, в місті вже не було. Але театральне життя не завмирало в Маріуполі ні на один рік.

---

[15] Проценко А. Д. Выдающийся гражданин Мариуполя / А. Д. Проценко // Мариупольское время. – 2013. – 17 окт. (№ 42). – С. 3.

Василь Леонтійович Шаповалов
засновник першої професійної трупи в Маріуполі

*Проценко А. Д. Выдающийся гражданин Мариуполя / А. Д. Проценко // Мариупольское время. – 2013. – 17 окт. (№ 42). – С. 3.

На початку XX ст. театральна сцена була не тільки центром громадського життя міст регіону, але й своєрідним клубом, де зустрічалися мешканці міст незалежно від їхньої соціальної приналежності. Разом з тим театральні заклади виконували освітню функцію, часом більш ефективно, ніж бібліотеки та лекції. У Маріуполі вистави йшли на кількох сценах. Новий господар Концертного залу І. Уваров називав свій театр «Ренесанс», «Гротеск», «Прогрес», але для всіх маріупольців він зберігав свою першу назву і залишався «зимовим»[16]. Якщо в театрі Уварова завжди виступала російська трупа, то в театрі братів Яковенків – українська. У місті працював театр «Солей», де виступала переважно єврейська опереткова трупа. Драматичні спектаклі, концерти оперних співаків влаштовувалися у концертному залі готелю «Континенталь», у Народному домі на заводі «Нікополь», у залі Маріупольського громадського зібрання.

Приміщення цирку-театру братів Яковенків

*Фонд Маріупольського краєзнавчого музею

[16] Театр И. И. Уварова // Мариупольская жизнь. – 1908. – 13 нояб. (№ 669). – С. 3.

Готель «Континенталь»

*Фонд Маріупольського краєзнавчого музею

Палац культури «Молодіжний»

Водночас театральні вистави успішно відбувались на сценах кінематографічних театрів «Гігант» і «Колізей». Функціонування в Маріуполі декількох театральних сцен створювало умови для формування театральних сезонів, приїзду гастролерів, а також розвитку місцевих аматорських колективів.

Частим гостем на маріупольській сцені на початку ХХ ст. був відомий російський актор ***Павло Орленєв***, який зіграв головні ролі у виставах «Злочин і кара» (Раскольников) і «Брати Карамазови» (Дмитро Карамазов), а також в постановках за п'єсами Г. Ібсена. Саме він першим зробив спробу познайомити маріупольців із драматургією М. Горького. Перебуваючи восени 1902 р. на гастролях в Маріуполі, він звернувся до ради Російського театрального товариства дати йому дозвіл на постановку «Міщан». До 1917 р. без дозволу головного управління у справах друку жоден поліцмейстер не став би підписувати афішу з ім'ям М. Горького. Проте П. Орленєв, як це не дивно, не був членом Російського театрального товариства, тому його прохання відхилили.

Однак вже влітку 1903 р. місцеві глядачі побачили вистави «Міщани» і «На дні», які представила трупа російських драматичних артистів під управлінням Л. Шільдкрета за участю відомої актриси Є. Горєвої. У Маріуполі, як і в усій Російській імперії, горьківські п'єси стали подією не тільки театральною, але й суспільно-політичною. Про їхній успіх свідчить і той факт, що п'єса «На дні» дала збір, який вдвічі перевищував звичайний – понад 400 рублів (як правило, трупа отримувала за спектакль від 75 до 200 рублів). Ці гастролі стали помітним явищем в історії місцевого театру і надовго запам'яталися мешканцям Маріуполя. Разом з тим постановка п'єси «На дні», широка слава про неї привернули увагу громадськості і влади до стану нічліжних будинків і положення босяків. Члени міської думи із задоволенням дивилися виставу «На дні», можливо, захоплювалися імпозантним виглядом «чужих» босяків, але для поліпшення побуту своїх нічого не зробили [17].

[17] Иванов А. Первые горьковские спектакли в Мариуполе / А. Иванов // Приазовский рабочий. – 1968. – 25 февр. (№ 40). – С. 4.

Павло Миколайович Орленєв

російський актор, народний артист Республіки (1926 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Становище театру в Маріуполі багато в чому визначалося політикою міської адміністрації. Так, навесні 1904 р. міська дума Маріуполя орендувала у І. Уварова Зимовий театр на 6 років. Власник театру отримував від міста щорічно 2 тис. руб. орендної плати, але повинен був перебудувати і поліпшити концертний зал. Влітку І. Уваров міг користуватися театром на свій розсуд, а взимку ним розпоряджалося місто. Була створена спеціальна театральна комісія, що укладала угоди з театральними колективами, – театр здавали їм безкоштовно, при безкоштовному опаленні та освітленні. Це притягувало в Маріуполь чимало цікавих театральних труп, мешканці міста могли ознайомитися з різноманітними театральними об'єднаннями, в яких брали участь талановиті українські, російські та іноземні актори.

У травні 1906 р. Маріуполь відвідали з оперним турне відомі артисти імператорських театрів ***Наталія Степанівна Єрмоленко-Южина*** і ***Давид Христофорович Южин***. Видатний співак Д. Южин дитинство провів у Маріуполі, тому не міг не виступити в рідному місті. Маріупольці отримали задоволення від талановитої гри свого земляка. Спокушена в театральному мистецтві маріупольська публіка високо оцінила і феноменально красивий голос Н. Єрмоленко-Южиної – драматичне сопрано, яким вона бездоганно володіла. Вистави російською мовою: «Тоска», «Фауст», «Євгеній Онєгін», «Вертер», «Пікова дама» принесли нечуваний раніше прибуток – понад дві тисячі рублів. Театр сповна відчув, що таке аншлаг і буря овацій. Приїзд солістів Большого театру в Маріуполь був сенсацією і незабутньою подією в культурному житті міста. Важливою особливістю вокального дуету Южиних було те, що Д. Южин був не тільки обдарованим і високопрофесійним співаком, але й прекрасним організатором театральної справи, мав навіть власну антрепризу. «Художня опера Д. Южина» приїздила до Маріуполя й у 1911 та 1914 роках і виступала у місті з великим успіхом. Відомо, що 21 липня 1911 р. у Маріуполі звучала опера Дж. Пуччіні «Тоска» у виконанні артистів під управлінням та за участю Д. Южина[18].

[18] Мариуполь и его окрестности: взгляд из XXI века / Р. П. Божко, Т. Ю. Були, Н. Н. Гашененко и др. – Мариуполь : Рената, 2008. – С. 128.

Давид Христофорович Южин

*Яруцкий Л. Д. Артист русской оперы // Старый Мариуполь. – 2013. – ноябрь / Л. Д. Яруцкий. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old-mariupol.com.ua/artist-russkoj-opery/

Подружжя Южиних

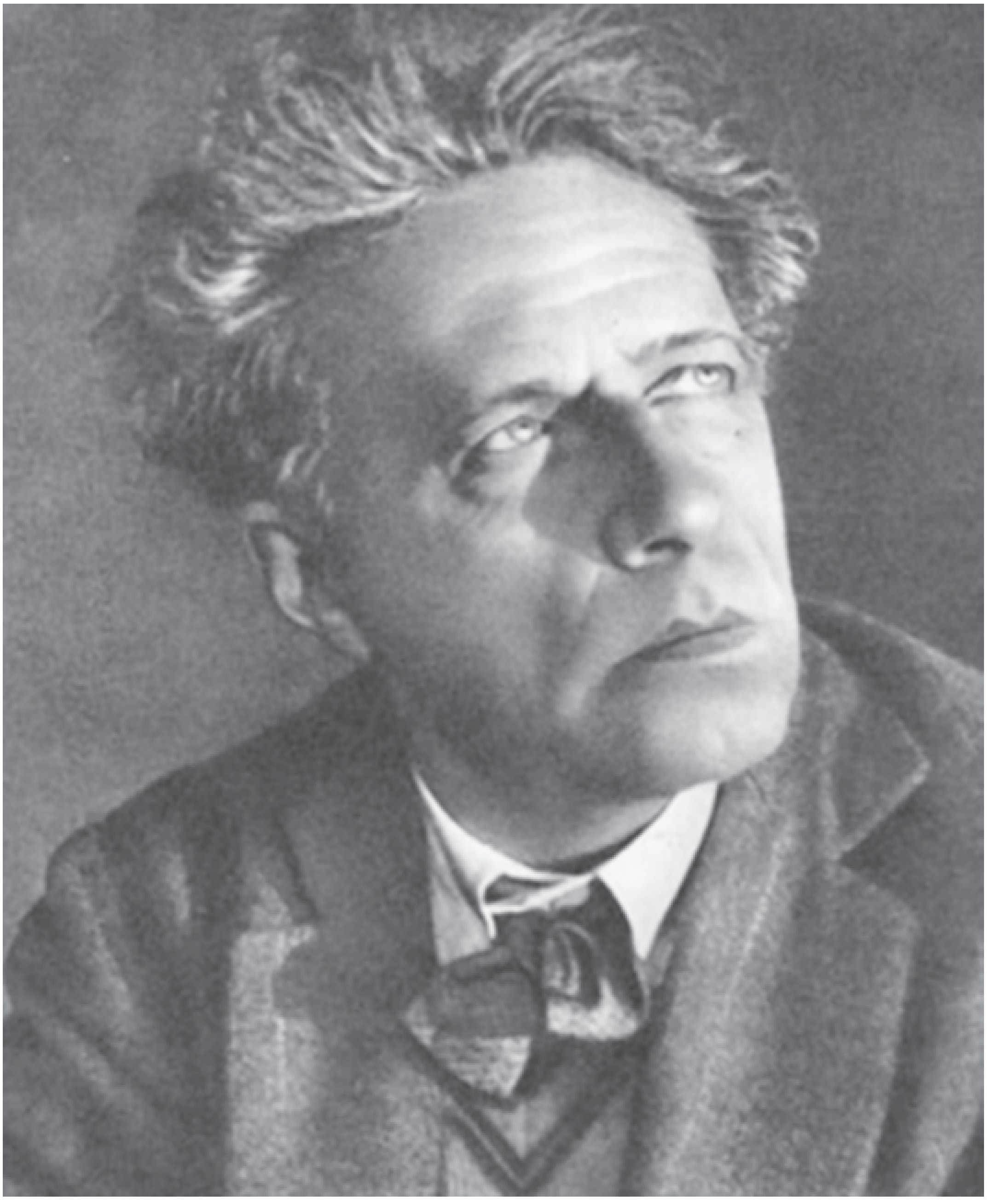
*Открытки из коллекции В. Н. Лапина (часть 2). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rulex.ru/rpg/portraits/31/31107.htm

Оперний співак Д. Южин з дружиною Н. Єрмоленко-Южиною в Маріуполі

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

1 травня 1908 р. дирекція та режисура ***В. Мейєрхольда*** і ***Р. Унгерна*** вперше представила в Маріуполі останню новинку тогочасної літератури, відомого автора К. Гамсуна «Біля царських врат».

Всеволод Мейєрхольд

російський радянський театральний режисер, актор і педагог

*Режим доступу: https://biography.wikireading.ru/102185

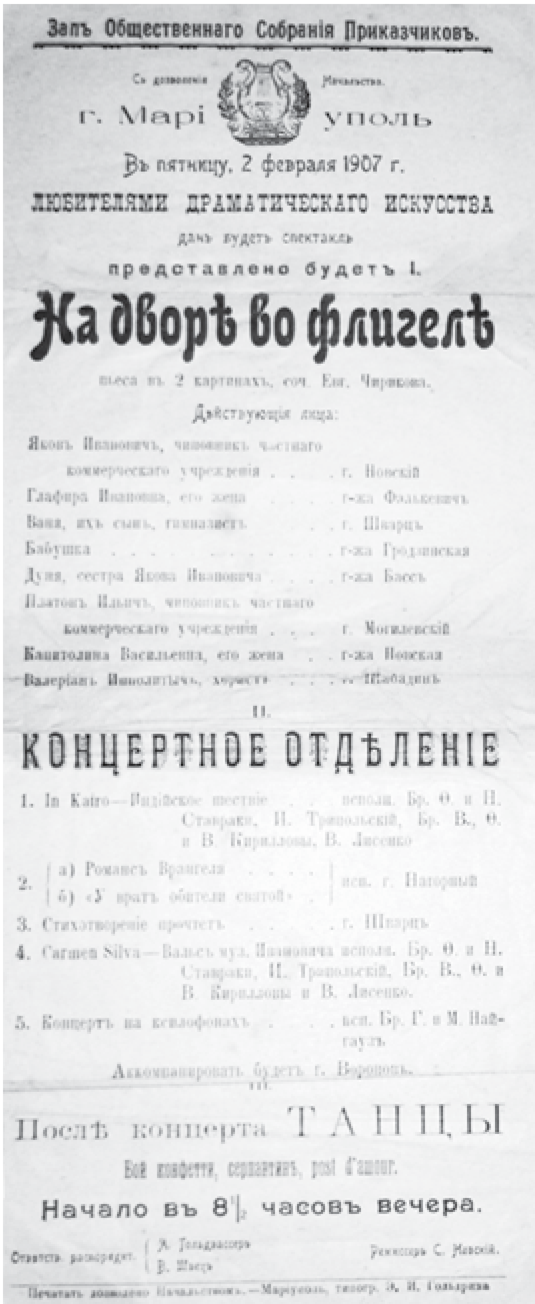
29 грудня 1906 р. на сцені театру І. Уварова вперше виступила трупа російських драматичних артистів під дирекцією Я. Ліхтера з комедією «Кар'єра Наблоцького» В. Баратинського. Після вистави хор спільно з оркестром під орудою М. Свердлова представили великий різнохарактерний дивертисмент.

Показово, що згідно з публікаціями на сторінках періодичної преси на початку XX ст. відвідування театру заохочувалося: зокрема, 15 жовтня 1911 р. маріупольськими аматорами драматичного мистецтва була представлена вистава «Журба», драма в п'яти діях, автором якої був І. Шпажинський. І у зв'язку з тим, що спектакль відбувся у службовому приміщенні зборів маріупольського порту, до якого діставатися було доволі незручно, організатори вистави замовили спеціальний поїзд з міста в порт для міських відвідувачів. Проїзд поїздом був безплатний.

Варто підкреслити, що значну роль у культурному і громадському житті регіону відігравали аматорські колективи. Активістами й ініціаторами виступали зазвичай представники інтелігенції, які, маючи освіту й певну культурну підготовку, намагалися ставити життєво значущі п'єси. Так, 2 лютого 1907 р. в залі Громадських зборів прикажчиків місцевими аматорами драматичного мистецтва була представлена побутова п'єса Є. Чирикова «На дворі у флігелі». Серед таких аматорських театрів були й благодійні, котрі влаштовувалися інтелектуальною елітою заради прагнення зблизитися з народом, а також з метою моральної підтримки й просвітництва в середовищі нижчих, тобто простих верств населення. Вартість квитків в них була набагато нижча, ніж в професійних театрах, що сприяло залученню до театральної культури широких мас населення. 16 листопада 1911 р. в театрі Уварова відбулась благодійна вистава за п'єсою А. Чехова «Дядя Ваня». Зібрані кошти передали Товариству піклування про дітей[19]. А 19 листопада 1911 р. в цьому ж театрі показували інший спектакль, збір з якого було надіслано на користь талмуд-тори – початкової школи для єврейських дітей, переважно незаможних батьків. Було поставлено 2 п'єси: «Столичне повітря» – комедія на чотири дії та «Поцілунок – перший і останній» – етюд в одній дії[20]. Благодійна діяльність театральних працівників була спрямована переважно на допомогу хворим та бідним, а з початком Першої світової війни всі пожертви, зібрані під час вистав, неодмінно йшли на користь постраждалих в результаті воєнних дій. Участь в благодійних спектаклях брали як аматори, так і професіонали.

[19] Благотворительный спектакль // Мариупольская жизнь. – 1911. – 16 (03) нояб. – С. 3.

[20] Спектакль // Мариупольская жизнь. – 1911. – 30 (17) нояб. – С. 3.

Залъ Общественнаго Собранія Приказчиковъ.

Съ дозволенія Начальства.

г. Маріуполь

Въ пятницу, 2 февраля 1907 г.

ЛЮБИТЕЛЯМИ ДРАМАТИЧЕСКАГО ИСКУССТВА

данъ будетъ спектакль

представлено будетъ I.

На дворѣ во флигелѣ

пьеса въ 2 картинахъ, соч. Евг. Чирикова.

Дѣйствующія лица:

Яковъ Ивановичъ, чиновникъ частнаго коммерческаго учрежденія	г. Новскій
Глафира Ивановна, его жена	г-жа Фальковичъ
Ваня, ихъ сынъ, гимназистъ	г. Шварцъ
Бабушка	г-жа Гродзинская
Дуня, сестра Якова Ивановича	г-жа Бассъ
Платонъ Ильичъ, чиновникъ частнаго коммерческаго учрежденія	г. Могилевскій
Капитолина Васильевна, его жена	г-жа Новская
Валеріанъ Ипполитычъ, хористъ	г. Шабадинъ

II.

КОНЦЕРТНОЕ ОТДѢЛЕНІЕ

1. In Kairo — Индійское шествіе . . . исполн. Бр. Ѳ. и Н. Ставраки, Н. Трипольскій, Бр. В., Ѳ. и В. Кирилловы, В. Лысенко
2. а) Романсъ Врангеля; б) «У вратъ обители святой» . . . исп. г. Нагорный
3. Стихотвореніе прочтетъ . . . г. Шварцъ
4. Carmen Silva — Вальсъ муз. Ивановича исполн. Бр. Ѳ. и Н. Ставраки, Н. Трипольскій, Бр. В., Ѳ. и В. Кирилловы и В. Лысенко.
5. Концертъ на ксилофонахъ . . . исп. Бр. Г. и М. Нейгаузъ.

Аккомпанировать будетъ г. Воронинъ.

III.

Послѣ концерта ТАНЦЫ

Бой конфетти, серпантинъ, posi d'amour.

Начало въ 8½ часовъ вечера.

Отвѣтств. распорядит. Л. Гольдвассеръ, Б. Шварцъ. Режиссеръ С. Новскій.

Печатать дозволено Начальствомъ. — Маріуполь, типогр. Э. И. Гольдрина

ТЕАТРАЛЬНОЕ ОБЪЯВЛЕНІЕ.

ТЕАТРЪ И. И. УВАРОВА.

Дирекція Я. В. Лихтера

ВЪ ЧЕТВЕРГЪ 28 ДЕКАБРЯ 1906 ГОДА

ТРУППОЮ РУССКИХЪ ДРАМАТИЧЕСКИХЪ АРТИСТОВЪ

ВЪ БЕНЕФИСЪ

Михаила Яковлевича СВЕРДЛОВА

Представлено будетъ въ первый разъ на здѣшней сценѣ извѣстная пьеса прошедшая 50 разъ въ театрѣ Л. Б. Яворской въ Петербургѣ

КАРЬЕРА НАБЛОЦКАГО

Главныя роли исполнятъ Г-жа Потѣхина и Г.г. Агаповъ, Баршакъ, Левинъ, Лихтеръ и Черновъ-Орловскій.

ВЪ ЗАКЛЮЧЕНІЕ

въ 1 разъ при благосклонномъ участіи Бр. НЕЙГАУЗЪ (ксилофоны и мандолины) и соединеннаго ХОРА пѣвчихъ совмѣстно съ оркестромъ, подъ управленіемъ М. Я. Свердлова

Большой разнохарактерный дивертисментъ

по слѣдующей программѣ:

1) Чайковскій — Народный хоръ изъ Снѣгурочки исп. соединенный хоръ пѣвчихъ совмѣстно съ оркестромъ.
2) Стихотвореніе . . . проч. Г-жа Новицкая.
3) а) Попурри изъ Венгерскихъ танцевъ Брамса на мандолинахъ; в) Hoch Habsburg на ксилофонахъ . . . исп. Бр. Нейгаузъ
4) Мелодекламація „Гладіаторъ" Лермонтова, съ аккомпанементомъ музыки М. Свердлова . . . исп. Г. Баршакъ.
5) Куплеты „Обратныя рифмы" . . . исп. Г. Лихтеръ.
6) Канитель разск. Чехова . . . прочт. Г. Черновъ-Орловскій
7) Закувала то сиза зозуля изъ опер. Невольникъ муз. Нищинскаго . . . исп. соединенный хоръ совмѣстно съ оркестромъ.

АНТРАКТЫ.

Оркестромъ подъ управленіемъ М. Я. Свердлова будутъ исполнены слѣдующіе номера:

1) Свердловъ — Увертюра „Ночь подъ Новый годъ"
2) Гросманъ — Чардашъ изъ оперы „Тѣнь Воеводы".
3) а) Чайковскій — муз. картина „Снѣгурочка" къ весенней сказкѣ Островскаго. в) Лядовъ — „Балалайка" для струн. оркестра.
4) Брухъ — Концертная фантазія „Коль Нидрэ" передѣлан. для оркестра.

НАЧАЛО ВЪ 8 ЧАС. ВЕЧЕРА.

Печатать разрѣшаю 16 Декабря полицеймейстеръ Федоренко Маріуполь тип. И. Л. Шварберъ.

*Фонд Маріупольського краєзнавчого музею

Заїжджі трупи мандрівних театрів почали з'являтися в регіоні дедалі частіше. Маріупольській публіці повідомлялося про прибуття в місто «трупи російської драми і комедії дирекції Є. Махоткіна», «української трупи під управлінням Л. Сабініна». На початку січня 1912 р. в Маріуполі виступила Харківська фарсово-опереткова трупа дирекції Б. Бродерова на чолі з режисером Ф. Шостатським, яка представила оперети («Таємниці нашого міста» В. Валентинова і «Граф Люксембург» Ф. Легара) та фарси («Виправлення чоловіків і жінок» і «Країна, де немає чоловіків»). Поряд з цим уперше в Маріуполі була поставлена драма Я. Гордіна «По той бік океану (Крейцерова соната)».

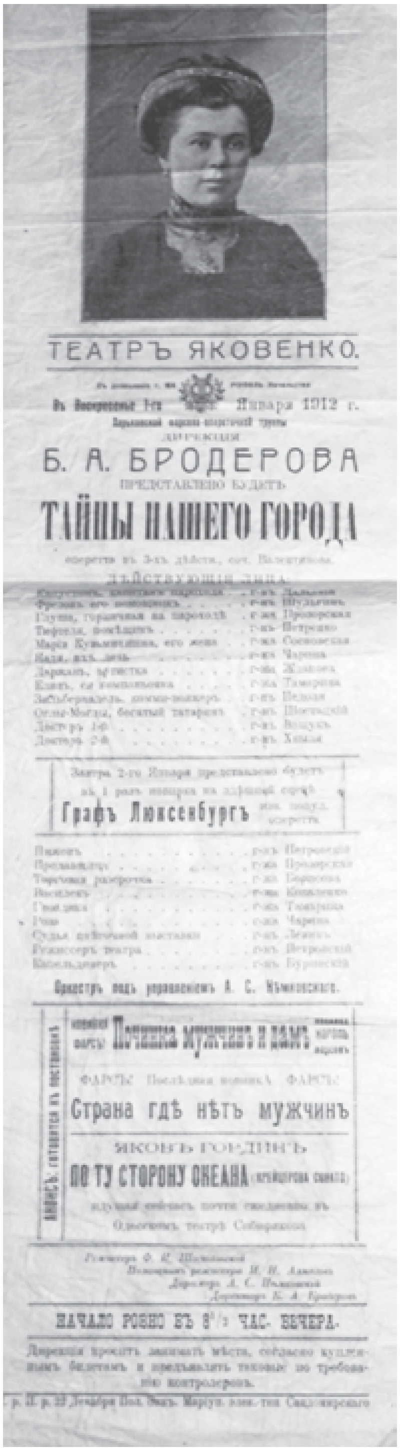
Несподіванкою для маріупольців стали гастролі алжирської актриси Галіми у квітні 1912 р. Вона виконала кілька вокальних номерів, причому своїм унікальним голосом імітувала гру на флейті окарині. Виконавиця дуже майстерно представила бездоганну імітацію інструментальної музики. Проте публіці найбільше сподобалися виконані чарівною Галімою танці, особливо національний алжирський танець, в якому актриса продемонструвала вельми своєрідну граціозність і пластику. Виступ пані Галіми вразив театральних глядачів міста своєю оригінальністю.

У грудні 1912 р. маріупольці в театрі Уварова щиро вітали трупу імператорського театру з Токіо, який привіз виставу «Прислуга Отаке». Особливо вразила своєю грою японська актриса пані Ганако. Гастрольні тури все частіше радували шанувальників Мельпомени в Приазов'ї і у кінці 1912 р. італійська трупа Гонсалеца у театрі Уварова познайомила маріупольців з класичним оперним репертуаром.

Тепло зустріли маріупольські театрали 1913 р. харківський міський театр з виставою Л. Андреєва «Катерина Іванівна», постановку нової драми відомого письменника О. Димова «Вічний блукач», малоросійську трупу українського актора, антрепренера та режисера С. Глазуненка.

Влітку 1913 р. відбулися гастролі Н. Гондатті та М. Дальського. Для своїх гастролей в Маріуполі Н. Гондатті обрала три кращих п'єси свого репертуару. Найбільше вразила гра актриси у відомій п'єсі Г. Зудермана «Серед квітів», де вона постала в образі головної героїні Теї. 3 серпня у драмі А. Стріндберга «Батько» виступив російський актор М. Дальський. Маріупольський рецензент Бета зазначав, що «прекрасне, багате нюансами художнє виконання головної ролі М. Дальським було оцінено публікою: дружньо, з ентузіазмом аплодували гастролеру. Таке художнє виконання рідко доводиться нам бачити тут в провінції»[21].

[21] Гастроли М. Дальского // Мариупольская жизнь. – 1913. – 23 (10) авг. – С. 3.

ТЕАТРЪ ЯКОВЕНКО.

Въ Воскресенье 1-го Января 1912 г.

ДИРЕКЦІИ

Б. А. БРОДЕРОВА

ПРЕДСТАВЛЕНО БУДЕТЪ

ТАЙНЫ НАШЕГО ГОРОДА

Графъ Люксенбургъ

Оркестръ подъ управленіемъ А. С. Кемпинскаго.

Починка мужчинъ и дамъ

ФАРСЪ Послѣдняя новинка ФАРСЪ

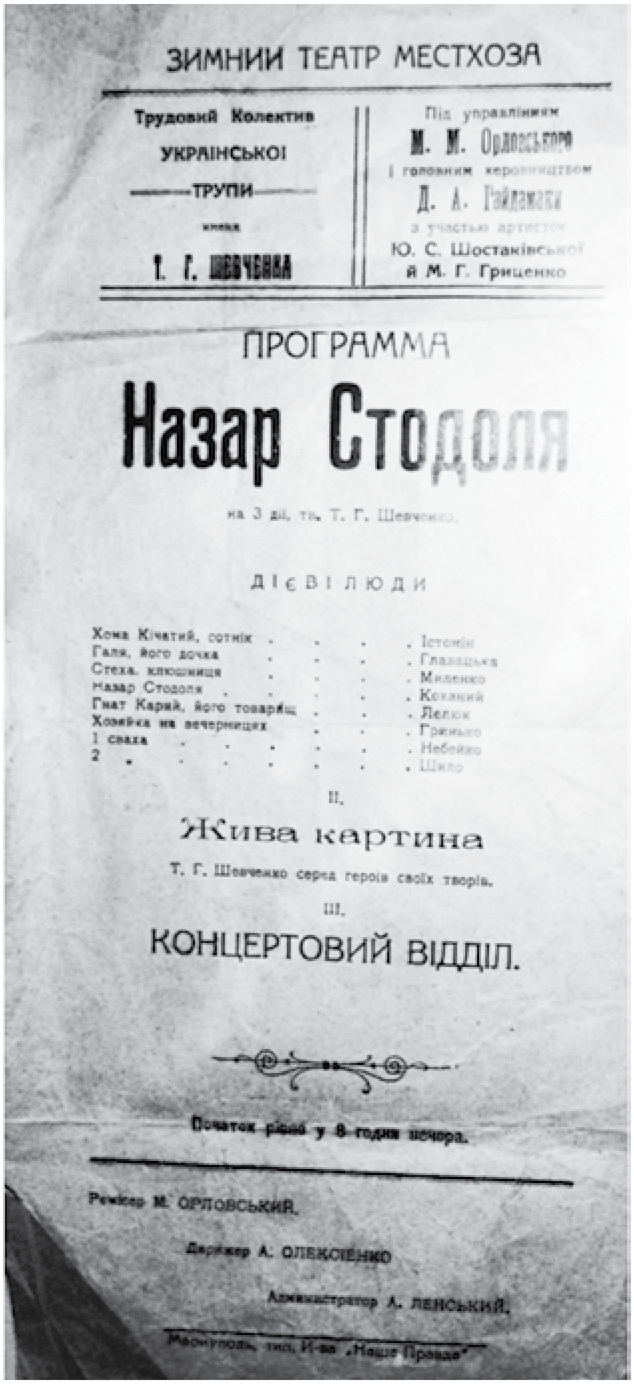
Страна гдѣ нѣтъ мужчинъ

ЯКОВЪ ГОРДИНЪ

ПО ТУ СТОРОНУ ОКЕАНА

НАЧАЛО РОВНО ВЪ 8½ ЧАС. ВЕЧЕРА.

У 1920 р. Українським народним театром був представлений спектакль «Назар Стодоля» за участю артисток Ю. Шостаківської та М. Гриценко.

ЗИМНИИ ТЕАТР МЕСТХОЗА

Трудовий Колектив УКРАЇНСЬКОЇ ТРУПИ імени Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Під управлінням М. М. Орловського і головним керовництвом Д. А. Гайдамаки з участю артисток Ю. С. Шостаківської й М. Г. Гриценко

ПРОГРАММА

Назар Стодоля

на 3 дії, тв. Т. Г. Шевченко.

ДІЄВІ ЛЮДИ

Хома Кічатий, сотнік	Істомін
Галя, його дочка	Глазацька
Стеха, клюшниця	Миленко
Назар Стодоля	Коханий
Гнат Карий, його товариш	Лелюк
Хозяйка на вечерницях	Гринько
1 сваха	Небейко
2	Шило

II.

Жива картина

Т. Г. Шевченко серед героів своїх творів.

III.

КОНЦЕРТОВИЙ ВІДДІЛ.

Початок рівно у 8 годин вечора.

Режісер М. ОРЛОВСЬКИЙ.

Держер А. ОЛЕКСІЄНКО

Адміністратор А. ЛЕНСЬКИЙ.

Маріуполь, тип. И-ва „Наша Правда"

*Фонд Маріупольського краєзнавчого музею

Важливо зазначити, що ***Михайло Кечеджи-Шаповалов***, син В. Шаповалова, засновника маріупольського театру, і сам писав п’єси, одна з яких, «Гапон» була поставлена автором на маріупольській сцені 22 січня 1923 р., в день пам’яті жертв Кривавої неділі. Пізніше п’єса М. Кечеджи-Шаповалова «Гапон» увійшла разом з творами радянських класиків в «Театральну бібліотеку». Син Михайла Васильовича також став актором. Він працював в театрі «Березіль», виконував провідні ролі в спектаклях за п’єсами О. Островського, А. Чехова, М. Горького.

Титульна сторінка п’єси М. В. Кечеджи-Шаповалова «Гапон»

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

В цілому роль театрального мистецтва в радянські часи значно зросла. Однак загальнодержавні компартійні установки й вимоги, торкнувшись всіх сфер життя, не оминули і шляхетний театр, ставлення до якого ставало прагматичнішим. Тому й не дивно, що жоден з існуючих театрів Приазов'я не збагатився ні новими декораціями, ні реквізитом. Погіршення умов праці театральних колективів було пов'язане з тим, що у 20-ті рр. XX ст. театр опинився під повним офіційним контролем держави, яка не вважала за необхідне взяти на себе всі відповідні театральні витрати. Відсутність належної фінансової підтримки з боку урядових органів призвело до скрутного матеріального становища й невідворотного спаду театральної справи регіону.

Разом з тим, незважаючи на складне матеріальне становище театральної справи, у Маріуполі продовжував функціонувати драматичний театр. Режисери намагалися ставити п'єси з великим ухилом до сучасності: «Товариш Семивзводний», «Азеф». Важливе місце належало класичній драматургії, перевагу віддавали п'єсам В. Шекспіра. На сцені театру збільшується кількість дитячих спектаклів, ставили «Хатину дядечка Тома», «Червону Шапочку» тощо.

Впродовж жовтня 1927 р. маріупольці мали можливість відвідати московську оперу під управлінням В. Канєвського. Головний режисер Є. Кончевський та диригент В. Каппоні представили опери «Русалка» та «Борис Годунов»[22]. 8 квітня 1928 р. розпочалися гастролі Київської опери. На сцені Зимового театру артисти представили всесвітньо відомі опери «Травіата» та «Пікова дама»[23].

У лютому 1929 р. в Маріуполі відбулася нарада культпрацівників, на якій порушувалося питання про наближення театру до глядача. Було запропоновано запросити у місто трупу Українського художнього колективу ім. Шевченка, на що місцеві театрали одразу погодилися. З 15 березня 1929 р. завдяки гастролям 1-ї державної української трупи ім. Шевченка в Маріуполі відбулося декілька вечорів української культури.

[22] Маріупольський краєзнавчий музей. – МКМ – КП 8176 1154-К (Московская опера под руководством В. Каневского. Программа оперы «Русалка». 14.10.1927 г.). – Л. –1-1 об.

[23] Маріупольський краєзнавчий музей. – МКМ – КП 8178 1156-К (Открытие гастролей Киевской оперы. Афиша оперы «Травиатта». 8.04.1928 г.). – Л. –1-1 об.

14 окт. 1927

МОСКОВСКАЯ

ОПЕРА

под руководством

В. В. КАНЕВСКОГО

ПРОГРАММА

СЕГОДНЯ.

РУСАЛКА

опера в 4 акт., 5 карт., муз. Даргомыжского.

Действующие лица:

Наташа	А. И. Секретева
Княгиня	М. М. Мартова
Ольга	М. Черкашина
Князь	А. М. Рудов
Мельник	Д. Н. Раев
Сват	С. Ф. Шилтов
Ловчий	Д.Д. Локтионов

Дирижирует **В. Ф. Каппони.**

Гл. Режиссер **Е. И. Кончевский.**

Концертмейстер **И. В. Вейман.**

Хормейстер Н В. Лагерфист.

Пом Режиссера **М. С. Ведищев.**

Балетмейстер **С. С. Васильев.**

Гл. Администратор **И. П. Костин.**

Окрліт 772. Маріуполь, друк. в-ва „Наша Правда"

ЗИМНИЙ ТЕАТР

Открытие Гастролей

Кіевской ОПЕРЫ

8 апр. 1928 г.

СЕГОДНЯ

ТРАВИАТТА

опера в 4 ти д. **муз. Верди**

УЧАСТВУЮТ:

Виолетта	Кутилек
Альфред	Зложинский
Жермон	Бозенсон
Флора	Егорова
Анина	Громова
Доктор	Мацин
Гастон	Далин
Маркиз	Мацин
Барон	Силов

Балет под упр. прима бал.

А Григорьевой

Дирижер С. **Бергольцев.**

Постановка Режиссера **Кононовича.**

Начало в 8 1/2 часов вече а.

Завтра для первого выхода арт. Киевской оперы **С. Дурдуковского**

представлено будет

ПИКОВАЯ ДАМА

Окрлит № 2463. Маріуполь, друк. В-ва „Н.Пр."– 100

*Фонд Маріупольського краєзнавчого музею

Становлення театральної культури Приазов'я

1930–1945 рр.

Провідними тенденціями розвитку театрального мистецтва в період 30-х років XX ст. було, з одного боку, підняття театрального мистецтва на професійний рівень (що передбачало значну матеріальну підтримку з боку держави), а, з іншого, – створення суворих ідеологічних обмежень та політизація культури.

Проте ці роки пов'язані з розширенням і поглибленням культурних зв'язків та контактів, збільшенням кількості приїжджих колективів. Так, у Маріуполі в цей час виступав драматичний колектив А. Борисоглібського «Новий театр». Головним режисером тут був Д. Пашковський. Актори колективу ставили вистави у селах, виступали під час обідніх перерв на заводах. Згідно з відомостями афіш кінця 1929 р. вдалося встановити, що «Новий театр» на маріупольській сцені ставив роботи режисера Н. Долгінцева: комедію «Болото» М. Паньоля та драму «Діти Ванюшина» С. Найдьонова на користь політв'язнів[24]. У складі трупи театру працювали: К. Анцева, Н. Доріан, Є. Знаменська, М. Маркелова, Ф. Милославін, В. Немиров, В. Орловський, К. Роменська, Н. Щепановський та ін.

Завдяки гастрольним візитам маріупольці познайомилися з творчістю артистів ленінградських і московських театрів, Українським державним драматичним театром ім. Заньковецької, Державною оперою Донбасу, Державним єврейським театром.

На той час у Маріуполі не було власної трупи, будівля Зимового театру (колишній Концертний зал Шаповалова) була у непридатному стані. Все гостріше поставало питання про відтворення міського театру.

Водночас державна політика у сфері театральної справи була спрямована на стимулювання розвитку самодіяльних драматичних гуртків, сприяла залученню в театр робітників і службовців. Так, на початку 30-х років, коли відбувалося становлення маріупольського заводу «Азовсталь», в робочому клубі організували самодіяльний драматичний гурток. Його учасниками були звичайні робітники. У ті часи в Маріуполі працювало кілька драматичних гуртків. У місті активно ставив спектаклі самодіяльний театр клубу ім. К. Маркса. Разом з тим тільки драматичний колектив «Азовсталі» виявився життєздатним і довговічним. Драматичний гурток у своїй діяльності пройшов еволюцію від непрофесійних аматорських вистав до оригінального театрального стилю.

---

[24] Маріупольський краєзнавчий музей. – МКМ – КП 8172 1150-К (Новий театр. Програма спектаклю «Дети Ванюшина» на користь політв'язнів. 24. 12. 1929 р.). – Л. –1-1 об.

На користь політв'язнів.

Ціна 15 коп.

М. Маріуполь

Зимовий ТЕАТР

Програма

БОЛОТО

(Топаз)

Комедія на 4 дії Марселя Паньоля

Дієві особи:

Топаз учитель частного пансиона	И. К. Щепановский
Тамиз учитель	Ф. Ф. Милославин
Муш директор пансиона	В. К. Петров-Кириллина
Барон Лорам-Вернель член Парижского муниципалитета	Н. И. Долгинцев
Роже де-Бевиль	В. Ф. Немиров
Журналист	П. И. Оттосон
Полицейский агент	В. А. Полонский
Сюзи Куртуа	Е. М. Анцева
Баронесса Лорам Вернель	Е. Л. Знаменская
Машинистка в бюро	М. Л. Марцелова
Эрнестина Муш	Н. А. Дориан
Лакей	И. Т. Зорин
Гомпс Трик	
Рибушон	

Дія в Парижі

Початок о 8-й год. вечора.

Головн. режисер **Донат Пашковський.**

Відповідальний керовник **А. Н. Борисоглібський.**

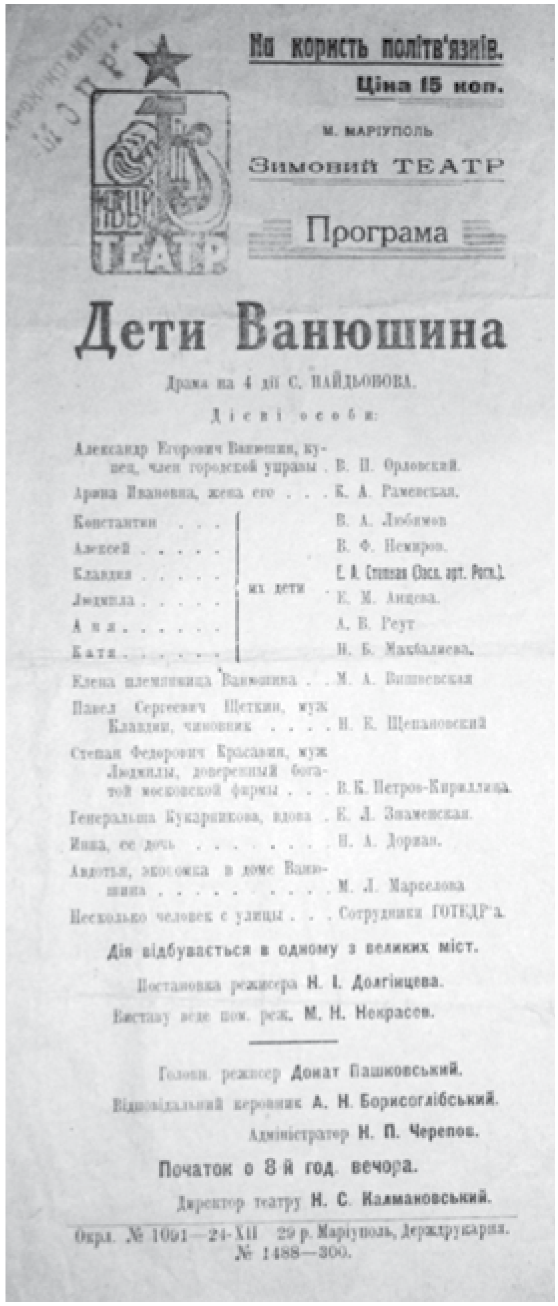
Адміністратор **Н. П. Черепов.**

Режисер **Н. І. Долгінцев.**

Виставу веде — **М. С. Никитина.**

Директор театру **Н. С. Калмановський.**

Окрл. № 1035—26-XI—29 р. Маріуполь, Держдрукарня. № 1046—500.

На користь політв'язнів.

Ціна 15 коп.

М. Маріуполь

Зимовий ТЕАТР

Програма

Дети Ванюшина

Драма на 4 дії С. Найдьонова.

Дієві особи:

Александр Егорович Ванюшин, купец, член городской управы	В. П. Орловский.
Арина Ивановна, жена его	К. А. Раменская.
Константин (их дети)	В. А. Любимов
Алексей (их дети)	В. Ф. Немиров.
Клавдия (их дети)	Е. А. Степная (Засл. арт. Росс.)
Людмила (их дети)	Е. М. Анцева.
Аня (их дети)	А. В. Реут
Катя (их дети)	Н. Б. Махбалиева.
Елена племянница Ванюшина	М. А. Вишневская
Павел Сергеевич Щеткин, муж Клавдии, чиновник	И. К. Щепановский
Степан Федорович Красавин, муж Людмилы, доверенный богатой московской фирмы	В. К. Петров-Кириллина.
Генеральша Кукарникова, вдова	Е. Л. Знаменская.
Инна, ее дочь	Н. А. Дориан.
Авдотья, экономка в доме Ванюшина	М. Л. Марселова
Несколько человек с улицы	Сотрудники ГОТЕДР'а.

Дія відбувається в одному з великих міст.

Постановка режисера **Н. І. Долгінцева.**

Виставу веде пом. реж. **М. Н. Некрасов.**

Головн. режисер **Донат Пашковський.**

Відповідальний керовник **А. Н. Борисоглібський.**

Адміністратор **Н. П. Черепов.**

Початок о 8 й год. вечора.

Директор театру **Н. С. Калмановський.**

Окрл. № 1091—24-XII 29 р. Маріуполь, Держдрукарня. № 1488—300.

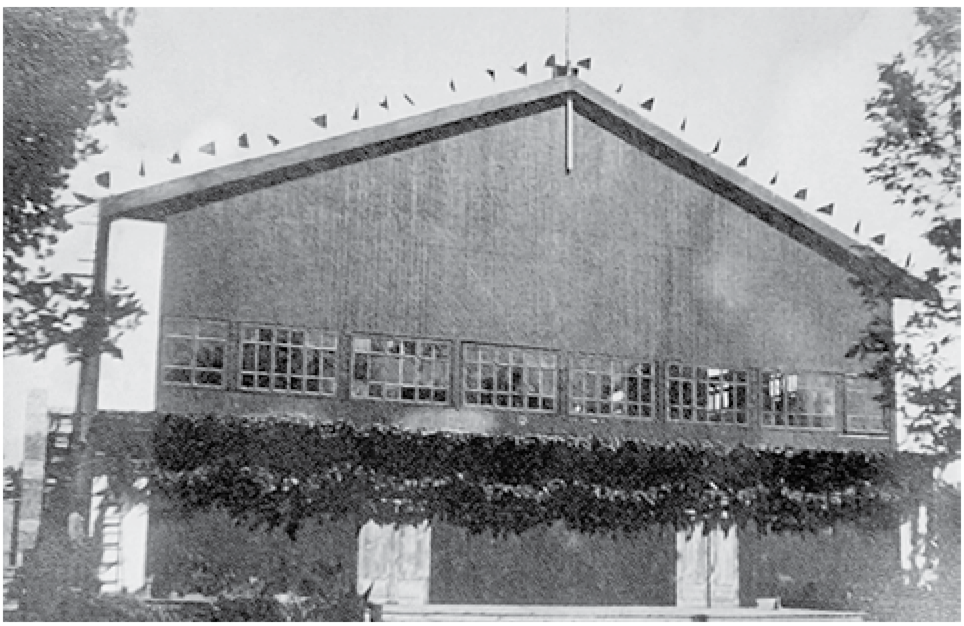
*Фонд Маріупольського краєзнавчого музею

Важливі зміни в театральній історії регіону сталися у 1934 р., саме тоді на основі міського був створений Вседонецький музично-драматичний театр з постійним перебуванням у Маріуполі. Його очолили художній керівник А. Смирнов і головний режисер А. Іскандер. На маріупольській сцені ставилися «Отелло» В. Шекспіра, «Безприданниця» О. Островського, «Анна Кареніна» Л. Толстого, «Любов Ярова» К. Треньова, «Шторм» В. Білль-Білоцерківського.

У зв'язку з запланованими на літо 1934 р. гастролями Ленінградського Великого драматичного театру маріупольці зобов'язалися за 45 днів побудувати в міському саду культури і відпочинку літній театр і відкрити його 25 червня 1934 р. – в день початку гастролей[25].

Завдяки ентузіазму маріупольців сцену літнього театру відкрили у запланований термін. Ймовірно, автором проекту був інженер М. Флорищевський. Ленінградські актори дали високу оцінку новозбудованому театру «з хорошою акустикою, гарною сценою та великою кількістю зручно розташованих закулісних приміщень».

Великий драматичний театр розпочав гастролі виставою «Мій друг» за п'єсою М. Погодіна. Різноманітний репертуар («Єгор Буличов та інші», «Слуга двох панів», «Продавець слави» тощо), яскраві акторські роботи і висока театральна культура мали схвальний резонанс серед маріупольської публіки.

Будівля літнього театру. 1934 р.

[25] Маріупольський краєзнавчий музей, фонди, КП 302881пр. Альбом Мариупольского отдела коммунального хозяйства. 1934, Л. 1-1 об., 15 арк.

Окрему сторінку у формуванні театральної культури Приазов'я становить історія першого Державного грецького театру. Стабільна діяльність грецького театру припадає на 30-ті роки XX ст., коли важливою складовою культурних процесів в Україні була політика «коренізації», спрямована на етнічне відродження національних меншин. Заходи щодо грецького населення умовно називали «еллінізацією». Саме ця політика посприяла розвитку в Приазов'ї істинно грецького мистецтва – театрального, музичного, живописного.

Одним із завдань культурного будівництва було стабілізувати наявну мережу державних театрів національних меншин та звернути увагу на ті національні меншини, які до того часу не мали жодного художнього закладу. Тож впродовж 1931 р. у Маріуполі виникає ідея створити грецький пересувний театр. У відповідь на прохання Маріупольського партійного комітету і Маріупольської Ради Народний Комісаріат освіти УРСР постановив організувати в Маріуполі пересувний грецький художньо-мистецтвознавчий комбінат у складі грецького театру.

Опрацювання періодичної преси засвідчило, що грецький театр засновано у 1932 р. Ініціатором створення грецького театру був ***Г. Костоправ***. Біля витоків театрального мистецтва греків Приазов'я стояли два головних режисери – Д. Теленчі та Ю. Дранга.

З приходом головного режисера Михайла Хороманського і директора театру Марії Шалдирван колектив «став на ноги». Вистави готувалися не тільки режисером і художником, а насамперед самими акторами. Оскільки п'єс грецькою мовою не було зовсім, доводилося вивчати російську чи українську, або перекладати російські й українські п'єси грецькою. Разом з тим трупа театру майже цілком складалася з вчорашніх аматорів. Тільки три актори – ***Д. Теленчі***, ***Ю. Дранга*** та ***Г. Деглярі*** – на весь колектив виявилися досвідченими професіоналами[26].

У сезон 1933–1934 рр. грецький театр очолив художній керівник М. Хороманський. Талановитим режисером був актор Ю. Дранга. Завідувачем літературної частини та черговим режисером – Д. Теленчі. За творчим профілем театр поєднав музичний та драматичний жанри. У театрі постійно діяв оркестр. Музичну частину очолював О. Волошко. Оркестр театру складався з п'яти осіб. В. Саци грав на даулі, східному барабані, Ф. Кашкер – на бубні, Ф. Гурджи – на зурні, В. Налчаджи – на баяні, І. Налчаджи – на скрипці. Завдяки музичному супроводу вистави користувалися надзвичайним успіхом, музика допомагала домогтися емоційності сценічної дії.

[26] Проценко А. Д. Годы, спектакли, трагедия. Из истории первого Государственного греческого рабоче-колхозного театра в Мариуполе / А. Д. Проценко. – Мариуполь: Мариупольское о-во греков, 1999. – С. 11.

М. І. Шалдирван

директор Маріупольського грецького театру

*Фонд Маріупольського краєзнавчого музею

Георгій Костоправ

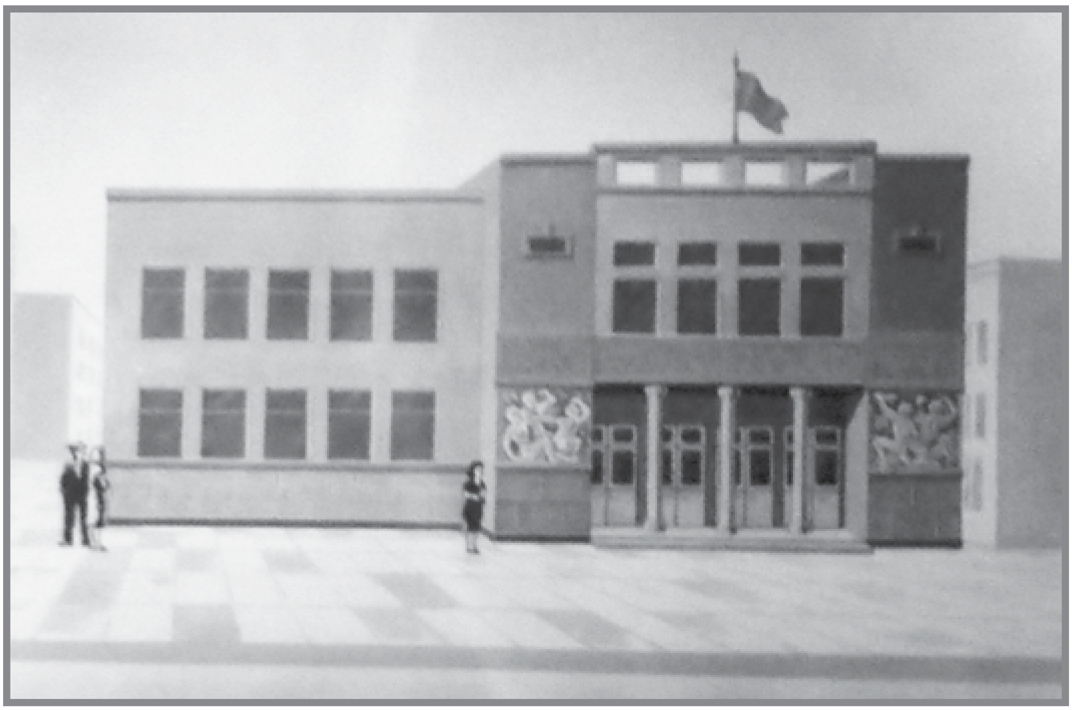
поет, основоположник грецької літератури України

*Фонд Маріупольського краєзнавчого музею

У сезон 1933–1934 рр. авторитет театру зміцнила вдала постановка п'єси В. Шкваркіна «Чужа дитина» (реж. М. Хороманський). Текст п'єси переклали грецькою мовою актори: Ф. Узун, Г. Севда, Ф. Лубе.

До 1935 р. у театрі грали в основному українською та російською мовами. А з 1935 р. за рішенням обласного Управління театрами система роботи грецького театру була змінена. Театру суворо приписувалося давати вистави лише грецькою мовою. У той час серед греків Приазов'я поширеними були дві мови – урумська та румейська, тому режисери і сценаристи виробили своєрідну мову-койне, щоб п'єси стали зрозумілими будь-кому. Сценаристи театру перекладали грецькою класику, зокрема Ж. Мольєра, О. Пушкіна, радянських драматургів. На сцені театру ставили й трагедії Софокла. Згодом з'явилися власні п'єси про життя робітників і селян. Перекладом п'єс грецькою мовою займалися: Г. Костоправ, В. Галла, Д. Теленчі.

Поки не почалася реконструкція в старому (Зимовому) театрі, грецький театр виступав на його сцені. Під час реконструкції приміщення Зимового театру (до березня 1936 р.) трупу було переведено до Клубу металургів. Але з початком ремонтних робіт розширилася гастрольна діяльність театру.

Проект реконструкції будинку театру, в якому у 1932 – 1937 рр. працював Маріупольський державний грецький театр

*Фонд Маріупольського краєзнавчого музею

Джерела засвідчують, що 1936 р. був плідним для грецького театру. На початку року при ньому було організовано студію, до якої запрошувалися найбільш талановиті учасники художньої самодіяльності. Підвищують свою кваліфікацію та культурний рівень й актори театру: відвідують лекції з історії театру, грецької літературної мови, з музичної грамоти, хореографії. Готується прем'єра вистав за п'єсами «Шестеро закоханих» О. Арбузова та «Платон Кречет» О. Корнійчука, перекладені грецькою мовою[27].

Творчим підсумком роботи театру в 1936 р. стали гастролі в Криму, в містах: Сімферополь Алушта, Балаклава, Керч. У репертуар увійшли виграшні п'єси: «Камінний гість» О. Пушкіна, «Лікар мимоволі» Ж. Мольєра. Окрасою гастрольної афіші став прем'єрний показ п'єси «Платон Кречет» О. Корнійчука[28].

Великий успіх серед глядачів мали актори С. Янгічер, М. Чіча, які дивували виразним читанням та грецькими народними танцями, Ф. Кашкер вражав румунським народним танцем, а Л. Карнаухова – сольним співом. Багато акторів блискуче володіли музичними інструментами. Особливий успіх мала Л. Карнаухова – вона була єдиною українкою в грецькій трупі. Але завдяки високим професійним якостям та енергійності вона стала примою державного грецького театру, улюбленицею публіки[29].

Можна вважати сезон 1936–1937 рр. для грецького театру найбільш продуктивним. Однак, на жаль, він був і останній.

Складовою частиною «великої чистки», що проводилася радянським урядом наприкінці 30-х років, була так звана «грецька операція». У грудні 1937 р. творчий колектив грецького театру несподівано для маріупольців було оголошено «посереднім театром, збереження якого не є необхідністю» і закрито. Першим був заарештований у грудні 1937 р. директор і художній керівник театру Г. Деглярі, потім були заарештовані актор С. Янгічер, поет Г. Костоправ і завідувач літературною частиною, режисер Д. Теленчі. Трагічну долю закладу розділив і архів грецького театру, що був повністю знищений. Згідно із Протоколом Виконкому Донецької обласної Ради народних депутатів за № 145 Грецький робітничо-селянський театр ліквідується «через відсутність творчих кадрів, міцного ідейно-політичного підґрунтя та репертуару».

[27] Успехи греческого театра // Приазовский пролетарий. –1936. – № 35. – 12 февр. – С. 4.

[28] Налчаджи И. Рассказ краеведа: Памяти мариупольского греческого театра / И. Налчаджи // Приазовский Рабочий. – Мариуполь, 1992. –10 апр. (№ 64). – С. 2.

[29] Захарова Г. Расстрелянный греческий театр: к 80-летию основания Мариупольского Государственного греческого театра / Г. Захарова. – Мариуполь: Новый мир, 2012. – С. 20.

Актори Державного грецького театру в Маріуполі, 1933 р.

Трупа Державного грецького театру Маріуполя, 1936 р.

* Проценко А. История одной экспедиции / А. Проценко. – Хронос. – 2009. – № 4. – С. 8.

* Проценко А. Д. Государственный греческий национальный театр в Мариуполе: к 80-летию со дня основания/ А. Д. Проценко // Приазовский рабочий. – 2012. – 18 янв. (№ 9). – С. 4.

18 квітня 1936 р. на сцені Зимового театру відбувся концерт уродженця Маріуполя, заслуженого артиста республіки М. Гришка. Пізніше у 1954 р. у Маріуполі знову виступив з концертами вже народний артист СРСР, лауреат Державної премії Михайло Степанович Гришко. Він виконав партію Богдана Хмельницького в однойменній опері К. Данькевича, яка стала справжнім тріумфом артиста. Критика писала, що сценічний образ Богдана-Гришка можна без жодного сумніву віднести до кращих досягнень радянського оперно-театрального мистецтва.

Михайло Степанович Гришко

народний артист СРСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

В умовах окупації 16 листопада 1941 р. в Маріуполі виставою О. Островського «Без вини винні» відкрився перший театральний сезон Маріупольського музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка, діяльність якого висвітлювалася на шпальтах окупаційної преси – «Маріюпільської газети».

Заснування в місті професійного театру в період окупації стало результатом впливу кількох важливих чинників: пропагандистські міркування; прагнення окупаційних властей створити умови для відпочинку військовослужбовців вермахту та намагання місцевого населення знайти додаткове джерело засобів для існування завдяки праці в культурницьких інституціях. Разом з тим незалежно від причин перебування на окупованій території, місцева інтелігенція як примусово, так і за добровільним вибором заради виживання вимушена була йти на співпрацю з гітлерівською адміністрацією.

Серед маріупольських акторів були досить кваліфіковані особи з великим досвідом роботи у театральних установах. Наприклад, директор Маріупольського театру Андрій Ірій (Авраменко) пройшов велику школу акторської та режисерської роботи, зокрема в колективі, очолюваному Лесем Курбасом. Художній керівник і актор театру В. Волгрик до війни працював у Чернігівському театрі, здобув звання заслуженого артиста республіки. Головним режисером у театрі працював І. Тяк, режисери – С. Зав'ялова, В. Волгрик, головний художник театру – А. Федоров, балетмейстер – К. Вольська. Дослідник історії українських театрів Валерій Гайдабура з'ясував, що трупа театру ім. Шевченка налічувала 30 акторів.

Репертуар Маріупольського музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка складався переважно з народно-побутових вистав, що виконувалися здебільшого українською мовою. Всього за час окупації відбулося 18 вистав. Найбільш популярні твори, що виконувалися на сцені театру: «Синочок», «Наталка-Полтавка», «Сватання на Гончарівці», «Пошились у дурні», «Наймичка», «Маруся Богуславка», «Ревізор», «Рожеве павутиння», «Безприданниця», «Вій», «Біда від ніжного серця», «Закрита вистава», «Підступність і любов»[30].

У Маріупольському театрі ім. Т. Шевченка влаштовувалися вечори пам'яті українських письменників, поетів, композиторів.

Виконуючи як окупаційну повинність обслуговування німецької армії, водночас театр мав можливість орієнтувати свою духовну енергію на контакти з власним народом. На думку вченого-мистецтвознав-

[30] Репертуар театру ім. Т. Шевченка на цей тиждень // Маріюпільська газета. – 1943. – 6 лип. (№ 76). – С. 4.

ця В. Гайдабури, український театр періоду окупації, використовуючи легітимне становище для найширшого спілкування із цивільним населенням, узяв на себе «функції мистецького механізму самозбереження національних традицій».

У місті працював театр ляльок, де ставилися вистави за казками Г. Андерсена, В. Гауфа, братів Ґрімм та ін. Так, у кінці травня 1942 р. у приміщенні театру ім. Т. Шевченка відбулася перша вистава дитячого лялькового театру за казкою Г. Андерсена «Свинопас»[31].

Якщо в міському театрі йшов вечірній спектакль, то квитки на нього служили пропуском, оскільки комендантська година не скасовувалася.

Майже кожну прем'єру театру супроводжувала стаття місцевого журналіста-критика. Як свідчать відгуки в пресі, програми вистав, гра акторів, музик, праця диригентів і балетмейстерів викликала схвальні відгуки як цивільного населення, так і окупантів. Присутність німців – європейського глядача, обізнаного з мистецтвом, – орієнтувала театри на посилену відповідальність за результати своєї праці.

З початком операції зі звільнення Приазов'я від німецьких окупантів діяльність Маріупольського театру ім. Шевченка поступово припиняється. Праця в культурницьких установах за роки окупації автоматично перетворювала людину на «ворога радянської влади». Розуміючи це, чимало працівників театру обрали для себе шлях на еміграцію, де пізніше зуміли примножити здобутки вітчизняної культури.

МАРІЮПІЛЬСЬКА ГАЗЕТА

MARIJUPILSKA GASETA

MARIUPOLER ZEITUNG

Вівторок, 4. травня 1943 року

Ціна 1 крб.

ALLЬТЕРНАТИВА. ЯКУ ПОСТАВИЛО НАМ ЖИТТЯ

31 Репертуар театру ім. Т. Шевченка на цей тиждень // Маріюпільска газета. – 1942. – 28 трав. (№ 63). – С. 2.

Після звільнення Маріуполя у місті почав працювати Державний театр російської драми. У театр повернувся ***Анатолій Степанович Ходирєв***, заслужений артист РРФСР, з 1938 р. – головний режисер маріупольського драматичного театру. У роки війни працював в Борисоглібському драматичному театрі ім. Н. Чернишевського і виступав перед військовими частинами та цивільним населенням фронтової смуги. А. Ходирєв у театрі ім. М. Чернишевського обіймав посаду директора, співробітники й глядачі давали високу оцінку його акторській майстерності. Але, незважаючи на це, А. Ходирєв повернувся в рідне місто.

Анатолій Степанович Ходирєв

художній керівник театру (1938 – 1941 рр.; 1943 – 1949 рр.), заслужений артист РРФСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Не всі актори у роки війни продовжували творчий шлях. Одна з найбільш яскравих актрис маріупольського театру ***Людмила Антонівна Радіонова*** стала безпосередньою учасницею воєнних дій. Її бойовий шлях відзначений орденом Леніна, двома орденами Червоної Зірки, сімома бойовими медалями, медаллю Міжнародного Червоного Хреста. Працювала в Маріупольському театрі з 22 років. У статистах ходити їй не довелось, у Маріупольському театрі почала вона блискуче – відразу з головних ролей. Лариса в «Безприданниці» О. Островського відразу ж зробила їй ім'я. Незабаром жінка-комісар в «Оптимістичній трагедії» В. Вишневського, ролі в «Любові Яровій», «Марійці». Всього за один рік актриса встигла зіграти стільки яскравих ролей, скільки іншим, дай Бог, за все життя зіграти. М. Соколов, народний артист Української РСР, згадуючи про Людмилу Радіонову, підкреслив: «Так, талантом її природа обдарувала щедро. Але, мабуть, всього важливіше її талант людини – мужньої, красивої, яскравої; – її талант жити без оглядки, не шкодуючи себе». Рання творча зрілість актриси викликала подив, але була настільки безсумнівною, що головний режисер Вседонецького обласного театру в Маріуполі заслужений артист РРФСР А. Ходирєв, не вагаючись, запропонував їй провідну роль в «Отелло». Це була остання роль Л. Радіонової в Маріупольському театрі: вона грала Дездемону в трагедії В. Шекспіра. Згадуючи про роботу актрисою, Людмила Радіонова підкреслила, що «театр в юності опанував її істотою, став мрією, любов'ю, сенсом життя»[32].

З початком війни Л. Радіонова стала санінструктором 75– стрілецького полку. У с. Миколаївці під Таганрогом вона винесла з вогню і врятувала від неминучої загибелі сорок п'ять поранених бійців і командирів. Була нагороджена вищою відзнакою Міжнародного комітету Червоного Хреста – медаллю «Флоренс Найтінгейл». Ця нагорода носить ім'я однієї з засновниць Міжнародного Червоного Хреста і вручається медсестрам і санітаркам, які «відзначилися виключною самовідданістю при догляді за пораненими і хворими під час війни або громадського лиха». У 27 років вона стала інвалідом. Театр довелося залишити. Та Людмила Антонівна Радіонова змогла стати невід'ємною частиною історії Маріупольського театру.

[32] Козловский А. Человек не должен сдаваться / А. Козловский // Приазовский рабочий. – 1965. – 16 апр. (№ 49). – С. 3.

Людмила Радіонова

актриса Маріупольського драматичного театру (до війни)
в ролі Ніни («Комендант сніжної фортеці»)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Людмила Радіонова

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Добровільно пішла на фронт. Була нагороджена вищою відзнакою Міжнародного комітету Червоного Хреста – медаллю «Флоренс Найтінгейл»

Виступ Людмили Радіонової при врученні їй ордена Леніна. Жовтень 1973 р.

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Після того, як Маріуполь був звільнений, актори виступали в тимчасовому приміщенні на місці колишнього гастроному «Київ» по вулиці Куїнджі. Будівельники доклали багато зусиль для того, щоб швидше закінчити переобладнання приміщення для міського театру. Планувалося вже 16 жовтня 1943 р. відкрити театральний сезон. Тема першого вечора-концерту «Герої Великої Вітчизняної війни». Складовою частиною програми був монтаж з літературно-художніх творів у виконанні заслуженого артиста РРФСР А. Ходирєва[33].

16 жовтня, як і було заплановано, театр відкрив свій новий театральний сезон. Колектив театру приступив до роботи над п'єсою К. Симонова «Російські люди». У виставі були зайняті А. Ходирєв, В. Волгрик, Водолазський, Ходирєва, Пономарьов. Пізніше в репертуар увійшли п'єси «Навала» лаурета Сталінської премії Л. Леонова, «Маскарад» М. Лермонтова, «Анна Кареніна» Л. Толстого, «Овід» Е. Войнич.

Працювали в складних умовах. Не вистачало найнеобхіднішого, важко було з костюмами. Коли ставили спектаклі на воєнну тематику, брали форму у глядачів – військових. Віддавши свій одяг акторам, вони сиділи за лаштунками і звідти дивилися спектакль.

Станом на 15 лютого 1944 р. актори Маріупольського театру здійснили 82 покази, які відвідало 38 100 глядачів. Історичні документи засвідчують інформацію про те, що Маріупольський російський драматичний театр силами колективу артистів провів 20 безкоштовних шефських концертів, з них 14 – у шпиталі для поранених бійців та офіцерів. Концерти в шпиталях були основною формою культурного шефства працівників мистецтва над Червоною Армією в тилу, що у досліджуваний час досягли найширших масштабів. Художній керівник театру, заслужений артист РРФСР А. Ходирєв особисто вніс у фонд оборони країни 25 тис. крб. Загалом колектив театру зробив благодійний внесок у розмірі 34500 крб. у фонд допомоги дітям фронтовиків і дітям-сиротам[34].

Великим успіхом користувалися вистави «Інженер Сергєєв», «Велика Земля», «Таланти з глибин», «Небезпечне знайомство». У лютому 1945 р. відбулась прем'єра вистави «Так і буде» за п'єсою лауреата Сталінської премії К. Симонова. Провідні ролі у виставі виконали артисти М. Міліч, Д. Ростовцев, М. Аношко, І. Тяк.

[33] Литвинов Л. К первой постановке театра / Л. Литвинов // Приазовский рабочий. – 1943. – № 4. – 13 октября. – С. 2.

[34] Тонконог О. І. Театри українських міст у 1943–1945 рр. / О. І. Тонконог // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 86. – С. 67.

Почетная грамота

Комитет по Делам Искусств при Совете Народных Комиссаров Союза ССР и Центральный Комитет профессионального союза работников искусств СССР, отмечая Вашу высокополезную и самоотверженную работу в области культурного шефства над частями героической Красной Армии, Военно-Морского Флота и войсками НКВД в период Великой Отечественной Войны 1941-1945г.г., награждает Вас почетной грамотой.

Председатель Комитета по делам искусств при Совнаркоме Союза ССР
/[illegible] Храпченко/

Председатель Центрального Комитета профессионального союза работников искусств СССР
/А. В. Покровский/

Ответственный секретарь Центральной военно-шефской комиссии
/Ю. Л. Любицкий/

1945

Почесна грамота Маріупольського російського драматичного театру. 1945 р.

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Розвиток театрального життя міста в період з 1946 по 1968 рр.

Друга половина 1940-х років пов'язана з початком змін в ідеологічній політиці. Головні зусилля державного апарату СРСР були спрямовані на досягнення цілковитої слухняності і «соціалістичної» однодумності суспільства. Саме тому театральний процес України розвивався за схожим сценарієм: одноманітність репертуару (афіші були однаковими по всій країні), дотримання принципів сценічного реалізму К. Станіславського, використання ілюстративності в декораціях. Відмінною рисою театральних труп на той час був лише рівень професіоналізму режисури і акторів.

Вільний вибір творів для постановок із врахуванням потреб і смаків глядачів заборонявся комуністичними ідеологами. Театр був змушений мати в репертуарі роботи певних драматургів, неодмінно зважаючи на знаменні дати та ювілеї видатних діячів культури. Водночас театральні заклади цілеспрямовано оволоділи «методом соціалістичного реалізму», а це часто призводило до необґрунтованого побутивізму і натуралізму заради відображення «правди» життя. За умов такого догматизму постановкам часто бракувало досконалості, яскравої образності, глибини думки. За виконанням планових наказів Міністерство культури УРСР ретельно стежило, тому часом вистави готувалися похапцем, якість відсувалась на другий план, через те вони виходили посередніми, як мовиться, прохідними, тобто в репертуарі не затримувались. Дирекція театру, дбаючи про касовий успіх, турбувалася не про поліпшення якості, а про збільшення кількості постановок, які випускались всупереч затвердженим планам, до того ж паралельно з іншими виставами, як виїзні варіанти, що своєю чергою негативно впливало на розподіл ролей за браком акторських індивідуальностей. Разом з тим слід визнати, що й публіка після пережитого воєнного лихоліття була не надто вимогливою, раділа самій можливості відвідати театр.

На початку 1946 р. на сцені Маріупольського Державного драматичного театру ставили переважно російську та радянську класику: «Іванов» А. Чехова, «Так і буде» К. Симонова, «Маскарад» М. Лермонтова, «Анна Кареніна» Л. Толстого.

У святкові дні у Маріуполі працював не тільки професійний театр, але й самодіяльні гуртки, що підвищувало загальний рівень художньої культури міста. Кожна вистава була незвичайною, теми – злободенними як для акторів, так і для глядачів. Так, 1–2 травня 1946 р. російський драматичний гурток іллічівців поставив комедію В. Шкваркіна «Чужа дитина», драматичний колектив палацу культури «Азовсталь» – водевіль «Під дикою яблунею», в той час як у міському театрі показували п'єси: «Маскарад» М. Лермонтова та «Пам'ятні зустрічі» А. Утєвського.

Маріупольська театральна трупа з гастролями виступала у Краматорську, Артемівську. Крім постановок у театрах обслуговували заводські клуби. Під час гастролей представили прем'єру театру «Факір на годину». Водночас у Маріуполі гастролював Сталінський український музично-драматичний театр ім. Артема, який представив маріупольцям різноплановий репертуар: «Шельменко-денщик», «Наталка-Полтавка», «На березі Амура», «Літак спізнюється на добу», «Весілля в Малинівці», «Дами і гусари».

Наприкінці 40-х років у маріупольському театрі ситуація вкрай загострилась через нестачу фінансів та відсутність елементарних умов функціонування (з гастроному довелося виїхати, іншого приміщення не знайшлося).

У кінці 1949 р. Маріупольський театр припинив свою діяльність. Ймовірно, причин тут декілька: і брак коштів, і відсутність приміщення. Не останню роль відіграла горезвісна постанова від 1946 р., у якій йшлося і про те, що «у "старій українській спадщині" є чимало п'єс, які відображають життя неправильно і фальшиво, прикрашають минуле... проповідують віджилі ідеї та відсталі погляди...». Разом з тим Маріуполь відносився до необласного міста, тому не мав права на існування постійної театральної трупи. Отже, театр закрили. Частина акторів роз'їхалася по інших театрах, решта влилася до складу Костянтинівського театру. Об'єднаний театр переїхав в Єнакієве і працював там як обласний російський драматичний театр ім. Пушкіна. А. Ходирєв переїхав в Дніпропетровськ, де працював головним режисером обласного російського драматичного театру.

Проте театральне життя в Маріуполі не завмирало і в цей період. У місті гастролювали як невеликі театри, так і авторитетні, відомі на всю країну. Відсутність професійного театру в регіоні заповнювали і колективи художньої самодіяльності. 50-ті роки XX ст. стали часом розквіту аматорських колективів. Вистави йшли на сценах маріупольських клубів і палаців культури «Азовсталь», «Будівельник», ім. Карла Маркса, Коксохім-заводу, клубу АМП.

Яскравими були й виступи драматичного колективу палацу культури «Азовсталь». У липні 1951 р. режисер драматичного колективу азовстальців, **Павло Йосипович Виноградов**, поставив комедію Л. Леонова «Звичайна людина». Режисер, правильно зрозумівши ідею п'єси, вміло розробив кожну сцену. Глядачі побачили цікавий, живий спектакль. Постановка «Звичайної людини» свідчила про подальше творче зростання драматичного колективу Палацу культури. У грудні 1953 р. в місті Сталіно (Донецьку) проходив підсумковий етап обласного огляду художньої самодіяльності. У ньому взяло участь 18 кращих драматичних колективів. Перше місце серед них посів драматичний колектив азовстальців, який показав постановку п'єси французького прогресивного драматурга Р. Вайяна «Полковник Фостер визнає себе винним». Талановита гра свідчила про досягнутий високий виконавський рівень акторів: Фостер – М. Сердюк, Чен Пак Сер – Є. Бринза, Ман Сен

Сцена зі спектаклю Іллічівського російського драматичного гуртка клубу ім. Карла Маркса

Сцена зі спектаклю українського драматичного гуртка при Палаці культури металургів «Азовсталі» «Глитай, або ж павук»

Док – С. Гольдберг, Мак-Аллен – Л. Епштейн. За творчі успіхи в розвитку самодіяльного театрального мистецтва колективу було присвоєно почесне звання «Робітничий самодіяльний театр». Найбільша заслуга в успіху театру належала досвідченому, талановитому режисеру й не менш талановитому педагогу Павлу Виноградову[35]. Майстерно справлялися з ролями: Іван Якушев, який виконував драматичні ролі, Ніна Нетребенко – виконавиця комедійних і негативних ролей, Олександра Іванова, яка блискуче грала позитивні і провідні ролі, Катерина Нестеренко – виконавиця гумористичних оповідань, байок і народних сказань, активна учасниця українського драматичного колективу[36].

Позитивне враження залишила постановка комедії В. Шкваркіна «Чужа дитина». Ставив спектакль вже новий керівник робітничого театру заслужений артист Туркменської РСР **Олександр Якович Плетньов**.

В цілому його режисерська робота залишає сильне враження. На сцені створена справжня атмосфера життя, виведені живі люди. Роль Караулова виконував О. Плетньов. У виставі брали участь Н. Нетребенко (Ольга Павлівна), О. Іванова (Маня), Л. Уваров-Наровський (Прибилів), Н. Сердюк (Костя), С. Пікінер (Юсуф), В. Рєзвий (Сенечка), Г. Уварова-Наровська (Рая), Ц. Борц (Зіна).

Режисер «Робітничого самодіяльного театру» ***П. Виноградов*** *розмовляє з акторами. 1953 р.*

[35] Проценко А. Д. Народному драматическому театру «Азовстали» 70 лет. Очерк творческого пути художественного коллектива / А. Д. Проценко. – Мариуполь, 2001. – С. 7.

[36] Уваров-Наровский А. Интересный спектакль / А. Уваров-Наровский // Приазовский рабочий. – 1951. – 28 июля (№ 88). – С. 4.

«Полковник Фостер визнає себе винним» Р. Вайяна (1953 р.)

*Поточний архів Маріупольського народного драматичного театру

Нова сторінка у творчій біографії колективу розпочалась у 1956 р. з приходом досвідченого режисера і наставника ***Леоніда Олександровича Бессарабова***, який вдумливо підходив до створення кожного нового спектаклю. Колектив театру багато і плідно працює, зростає творчо. У виставах робітничого самодіяльного театру були вже відчутні пристрасті колективу – повага до автора, інтерес до внутрішнього світу людини[37]. Саме ці якості визначили всю подальшу його діяльність. Успішною стала робота азовстальців над трагікомедією «Республіка на колесах» Я. Мамонтова, яка отримала високу оцінку журі конкурсу дра-

«Чужа дитина» ***В. Шкваркіна.*** *1955 р.*

[37] Проценко А. Д. Народному драматическому театру «Азовстали» 70 лет. Очерк творческого пути художественного коллектива / А. Д. Проценко. – Мариуполь, 2001. – 107 с.

Л. Бессарабов

заслужений працівник культури УРСР, режисер «Народного театру»

*Поточний архів Маріупольського народного драматичного театру

матичних самодіяльних колективів України в 1960 р., що посприяло отриманню звання «Народний самодіяльний театр». Завдяки збереженим афішам вдалося встановити, що на сцені театру можна було побачити і зразки російської класики: «Лихо з розуму» О. Грибоєдова, «Одруження Белугіна» О. Островського та М. Соловйова. Багато хто з вихованців Народного театру став працювати в професійному театрі, а деякі набули спеціальну театральну освіту. Це – В. Шкурін, Г. Федющенко, І. Гуревич, О. Яковлєва, В. Безлепко та ін. У квітні і травні 1961 р. Народний театр побував на гастролях в Макіївці, Докучаєвську, Ново-Троїцьку та Сталіно[38].

Леонід Олександрович Бессарабов очолював народний театр 20 років, за цей період було поставлено понад 50 вистав за творами українських, російських, зарубіжних класиків та сучасних авторів.

Колектив Народного драматичного театру ПК «Азовсталь»

*Поточний архів Маріупольського народного драматичного театру

[38] Бессарабов Л. Творческий отчет / Л. Бессарабов // Приазовский рабочий. – 1961. – 3 окт. – С. 4.

Сцена з вистави «Республіка на колесах»
Я. Мамонтова. Фенька – О. Яковлєва.
Андрій Дудка – І. Налчаджи

«Республіка на колесах»
Явдоха – Н. Нетребенко.
Стенька Хайчук – В. Черменьов

*Поточний архів Маріупольського народного драматичного театру

Сцена з вистави «Лихо з розуму» *О. Грибоєдова (1964 р.)*

*Поточний архів ПК Молодіжного

Фомка — Г. Якушев, учащийся

Член ученого комитета — Дица, токарь

Его жена — Е. Свидлер, конструктор

Молодой офицер — А. Барышев, конструктор; С. Залещанский, техник

Жена офицера — С. Павлюк, секретарь

Турок или грек — Л. Барановский, мастер

Генерал в отставке — В. Валенцов, токарь

Его жена — Л. Иванова, студентка ЖМУ; К. Мащенко

Девушка Минерва — Л. Урасова, воспитатель; Н. Шашкина, экономист

Мосье Кок — В. Держинский, токарь

СПЕКТАКЛЬ ВЕДУТ:

В. РЕЕНТОВИЧ, Н. ПОРОХОВНИК и Г. МИСКИ-ОГЛУ.

Звуковое и шумовое оформление В. РЕЗВЫЙ, В. ОВСЕЙЧУК

Зав. электроцехом И. ТАУШАН.

Машинист сцены С. ДАЦЕВ.

Зав. костюмерным цехом Ф. ОЛУХОВА.

Зав. труппой Л. КОЛОМОЕЦ.

Главный режиссер театра Л. БЕССАРАБОВ.

Готовятся к постановке „СТАРИК“ — М. Горького. и „ФАРТУНА“ — Н. Зарудного.

БП 15332 20.III-1965 г. 720—1000

г. Жданов, типография завода „Азовсталь“

НАРОДНЫЙ ДРАМАТИЧЕСКИЙ ТЕАТР
ДВОРЦА КУЛЬТУРЫ ЗАВОДА „АЗОВСТАЛЬ“
г. Жданов

СЕЗОН 1964 — 65 г.г.

ПРОГРАММА

А. С. ГРИБОЕДОВ.

„ГОРЕ ОТ УМА“

Пьеса в четырех действиях, в стихах

Постановка Л. Бессарабова.

Художники С. Буров и М. Ковальчук

Режиссер С. Львова.

Програма вистави «Лихо з розуму». 1964 р.

*Особистий архів С. Д. Бурова

Разом з тим маріупольців не полишала думка мати професійний театр. Будівництво театру почалося навесні 1956 р. Проект був розроблений архітекторами Київського ДІПроміста О. Малишенком та О. Криловою за зразком полтавського обласного театру. Олександра Олександрівна Крилова – автор проекту, архітектор-художник Київського ДІПроміста – схвально відгукнулась, що їй подобається, як втілюється проект у життя маріупольськими будівельниками[39]. Згідно з чинними на той період правилами, новий театр могли побудувати лише в обласному центрі. Виходячи з цього положення, перспектив створення власного професійного театрального колективу у Маріуполя не було. Однак завдяки підтримці Донецька та колосальній роботі Костянтина Олейниченка, який на той час очолював міськом КПУ, все ж таки вдалося обійти цю директиву. В усіх клопотаннях мова йшла про створення обласного драматичного театру, а вже потім зазначалося, що з різних об'єктивних причин приміщення для нової установи культури доцільно звести у прилеглому Маріуполі. Саме з тих часів на афішах театру з'явилася назва: «Донецький російський драматичний театр», а в дужках – «місто Маріуполь»[40].

18 травня 1960 р. виставою «Барабанщиця» розпочав роботу Обласний драматичний російський театр м. Жданова (далі Маріуполя). Колектив театру було утворено наприкінці 1950-х років шляхом об'єднання двох театрів: Кіровоградського і Єнакіївського. Театр спочатку базувався в Слов'янську і обслуговував весь Донбас, – виступав перед трудящими Краматорська і Горлівки, його вистави дивилися металурги Макіївки і Костянтинівки, шанувальники театрального мистецтва Єнакієвого і Слов'янська. З творчим звітом театр виступав у Донецьку. Саме цей театр і приїхав навесні 1960 р. в Маріуполь, де з великим нетерпінням очікувалось відкриття сезону. Правда, новий театр виступав спочатку на літньому майданчику (будівництво приміщення театру ще тривало), але навіть ця обставина не вплинула на загальне враження від роботи майстрів сцени.

Головним режисером театру став народний артист УРСР ***П. Вєтров*** директором театру – ***В. Раввінов***, художниками – ***О. Суторміна***, ***І. Бондарєв***. До складу трупи ввійшли заслужений артист Української РСР ***Б. Копилов***, артисти ***М. Алютова***, ***В. Бугайов***, ***Є. Вєтрова***, ***Г. Гащенко***, ***І. Зенков***, ***О. Чернов***, ***Т. Щекатурова*** та інші.

[39] Дунаевская Н. Скоро взовьется занавес / Н. Дунаевская // Приазовский рабочий. – 1960. – 25 авг. (№ 103). – С. 4.

[40] Буров С. Из истории Мариупольського театра (Годы, события, имена) / С. Буров, С. Отченашенко. – Мариуполь : Газета «Приазовский рабочий», 2003. – С. 10.

2 листопада 1960 р. засяяли вогні нового театру – відбулося його урочисте відкриття. Від імені акторів виступив директор театру В. Раввінов, який зазначив, що «колектив театру намагатиметься йти в ногу з часом та створювати чудові образи наших сучасників». Ця подія стала справжнім святом для жителів міста, які так довго чекали цього дня. Гідним завершенням свята стала постановка спектаклю за п'єсою О. Арбузова «Іркутська історія». З великим захопленням були сприйняті маріупольськими глядачами гра акторів і оформлення сцени, виконане за задумом і ескізами художника Івана Бондарєва, приємно здивувала і музика, виконана оркестром під орудою Григорія Гутника[41].

Будівля Донецького російського драматичного театру (1962 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

[41] Буров С. Из истории Мариупольського театра (Годы, события, имена) / С. Буров, С. Отченашенко. – Мариуполь : Газета «Приазовский рабочий», 2003. – С. 13.

Ганна Гащенко

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Серед акторів, які приїхали на роботу до Маріуполя, була і ***Ганна Захарівна Гащенко***, яка довгі роки очолювала партійну організацію театру, дивовижна, цікава людина, на долю якої випало стільки випробувань, що, здається, комусь одному їх витримати й не під силу. Це і революція, і громадянська війна, і Друга світова.

В кінці 1944 р., коли Україна була звільнена, театральний колектив направили до Кіровограда. Спочатку доводилося виступати на сцені клубу «Жовтень». Там пропрацювали п'ятнадцять років, практично всі спектаклі супроводжувалися аншлагами. Акторам доводилося поєднувати свої обов'язки з функціями технічних служб театру. Г. Гащенко шила костюми, П. Вєтров брав участь у створенні декорацій. Тому в Маріуполь привезли з собою величезний багаж: і творчий, і технічний.

Зараз і не перелічиш, скільки ролей зіграла актриса Ганна Гащенко. Багато серед них було хлопчаків, але природний талант проявив себе і в різнопланових жіночих образах. Від матері Ганна Захарівна успадкувала чудовий голос, що було великим плюсом в її сценічній роботі. Широкий творчий діапазон дозволяв задіяти її в багатьох спектаклях. Інтенсивна творча діяльність поряд з обов'язками парторга позначилися на здоров'ї, і в 1968 р. Ганні Гащенко за наполяганням лікарів довелося залишити театр[42].

Всього за театральний сезон 1960–1961 рр. було поставлено 15 п'єс. З них вісім з репертуару радянської драматургії, дві – з російської класики, чотири – зарубіжних авторів і одна – для дітей. Театр показав більш 3 700 вистав, прийнявши 221. 600 глядачів і перевиконавши план доходів на 54,6 тис. карбованців. Провідне місце в репертуарі театру посідала радянська драматургія. Багато разів бачили вогні рамп спектаклі «Іркутська історія», «Барабанщиця», «Сила кохання», «Шлях до щастя», «Павутина», «Куховарка», «Четверо під одним дахом», «Грози проходять». Різнопланові, злободенні, вони знаходили відгук у серці глядача, хвилювали його своєю правдою та емоційною наповненістю. Колектив театру також допомагав розвитку сценічного мистецтва драмгуртків підшефних районів, виступав з творчим звітом перед трудящими Володарська, Першотравневого, Новоазовського та ін. Для сільських глядачів цих районів було представлено 53 вистави.

Актори Володимир Бугайов, Іван Зенков, Олексій Чернов, Тамара Щекатурова створювали на сцені яскраві образи, зберігаючи глибину і різноманіття своїх героїв.

---

[42] Гринько О. Возвращаясь к мирной жизни… / О. Гринько // Театральная площадь. – 2000. – № 16, май. – С. 3.

Марія Алютова

заслужена артистка УРСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Марія Алютова – актриса, в творчій біографії якої – ціла галерея образів героїнь кращих драматургічних творів російської, радянської та зарубіжної класики. Найбільш близькі для актриси ролі матерів, але були ролі і просто жінок – поганих і хороших, без виділення саме материнського. Ось М. Алютова – кубинка Тереза в «Дні Народження Терези» Г. Мдівані – екцентрична, темпераментна, захопила зал своєю життєрадісністю. Або Тетяна в «Міщанах», Олена в «Дяді Вані». Кожна роль Марії Петрівни Алютової на сцені Маріупольського театру – це завжди дослідження глибин душі, характеру, психології вчинків зображуваних людей, це хвилююче життя, про яке вона повинна розповісти глядачам, розкрити таємниці і великі істини. Дякували і гаряче аплодували актрисі за виконання ролі Мотрони в п'єсі Л. Толстого «Влада пітьми». Її бабуся Крохіна в спектаклі «Йдучи, озирнися» Е. Володарського залишила глибокий слід в серцях глядачів. Ця роль була визнана кращою в театральному сезоні.

Володимир Бугайов

Іван Зенков

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Олексій Чернов

Тамара Щекатурова

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Важливе значення у формуванні творчого складу як єдиного театрального організму мало те, що на чолі його стояв ***П. Вєтров***. Головний режисер театру будував роботу так, щоб весь склад трупи був зайнятий. Великий репертуар давав можливість успішно здійснювати постановки не тільки на основній сцені, а й на виїздах в містах і районних центрах Донецької області. Все це приносило відповідні доходи – вистачало не тільки на заробітну платню, а й на премії. Незабаром навіть відмовилися від дотацій, що викликало незадоволення колег з інших театрів.

Завдяки спогадам актриси Т. Щекатурової вдалося відновити деякі відомості стосовно діяльності Петра Ісидоровича Вєтрова: «він мав чудову здатність перевтілюватися. Грав Фернандо в «Слузі двох панів» і тут же старого батька в «Дітях Ванюшина». Поряд з ролями позитивних героїв він виконував і ролі негативні. Запам'ятався його Фаюнін в п'єсі Леоніда Леонова «Навала»[43]. Але найбільше талант П. Вєтрова проявився в режисурі. Вже на перше читання п'єси «за столом» приходив повністю підготовленим, заздалегідь бачив структуру спектаклю, викладаючи його зміст і сенс, розкривав глибину теми, давав своє трактування кожного образу. Разом з тим він не ігнорував думки інших. Моментально, якщо йому щось припадало до душі, схоплював і розвивав, часом вносячи суттєві поправки до свого початкового рішення постановки». П. Вєтров, думаючи про майбутнє, організував молодіжну студію, в якій зібрав обдарованих молодих людей (Віктор Грамматиков, Ольга Бурцева, Світлана Кабо та ін.). Творчими зусиллями головного режисера складався чудовий гармонійний колектив, який дуже скоро був помічений і на рівні республіканському, і навіть солідними театральними критиками в Міністерстві культури Москви. Актриса М. Алютова зазначала, що завдяки П. Вєтрову колектив працював з ентузіазмом, з великим бажанням, творчо й натхненно.

---

[43] Буров С. Из истории Мариупольського театра (Годы, события, имена) / С. Буров, С. Отченашенко. – Мариуполь : Газета «Приазовский рабочий», 2003. – С. 19.

Петро Ісидорович Вєтров

народний артист УРСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

На початку січня 1962 р. Обласний драматичний театр м. Жданова поставив казку «Снігова королева». За велику і нелегку справу взялася заслужена артистка УРСР ***Є. Вєтрова***, яка поставила спектакль. Євгенія Іванівна, темпераментна і різнопланова актриса, в процесі роботи над виставою розкрилася, як розумний педагог. Адже майже вся акторська трупа вистави складалася з недосвідчених студійців, які робили перші кроки на сцені. Працювала Є. Вєтрова з молоддю багато, наполегливо, вечорами, в будь-яку вільну від вистав годину. «Витримав екзамен» і художник, завідувач цеху декорацій М. Ковальчук, для якого «Снігова королева» стала першою самостійною роботою та засвідчила талант художника. Вистава мала особливий успіх.

Євгенія Іванівна Ветрова

заслужена артистка УРСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

У 1964 р. до Маріуполя приїхали яскраві творчі індивідуальності з великим театральним досвідом: режисер-постановник, заслужений артист УРСР ***Михайло Андрійович Шейко*** і народна артистка УРСР ***Роза Іванівна Под'якова***, які працювали на маріупольській сцені порівняно недовго: Михайло Андрійович – чотири роки, Роза Іванівна – на рік більше. М. Шейко здійснив досить багато спектаклів («Собака на сіні», «Гліб Космачов», «Шануй батька свого», «Орфей спускається в пекло», «Божественна комедія», «Будинок божевільних»). Всі вони відзначалися талановитими постановками і новаторством. Але вершиною маріупольського періоду творчості Михайла Шейка була «Оптимістична трагедія» Всеволода Вишневського.

Як згадувала М. Алютова, Михайло Шейко дуже швидко порозумівся з трупою. Його першою роботою була постановка «День народження Терези». Враховуючи те, що драматургічно п'єса була слабенькою, новий режисер ввів до вистави кубинські мелодії, кубинські танці, і спектакль вийшов яскравим та незабутнім, наповнився кубинським ментальним колоритом.

Розі Под'яковій завжди хотілося грати сучасниць, створювати яскраві образи, сильні, вольові характери. Для неї кожна нова робота була накопиченням досвіду, кристалізацією виграшних штрихів і інтонацій. «Це була дуже яскрава артистка, неймовірно цікава. Напрочуд красива жінка, розумна, талановита», – згадує С. Отченашенко. Корреспондент «Приазовського робочого» С. Гольдберг підкреслив, що особливо важливою для актриси стала роль Комісара у п'єсі В. Вишневського. Роза виходила на сцену зібрана, одухотворена, жила цією роллю, цим образом, зливаючись з ним.

Влітку 1965 р. маріупольський театр представив свої вистави західноукраїнським глядачам. З 15 червня актори щодня давали дві вистави одночасно в Тернополі і Кам'янці-Подільському. Тернопільські рецензенти були щедрими на позитивні відгуки. У пресі зазначалося, що «головний режисер маріупольського театру М. Шейко знайшов свій оригінальний ключ для трактування низки образів, багато сцен зіграні з вражаючою силою, схвильовано, емоційно...». Критики підкреслили талановиту гру заслуженої артистки УРСР Р. Под'якової та М. Алютової, А. Губського, народного артиста УРСР і заслуженого артиста УзРСР Б. Сабурова, Ю. Коршка, О. Свиридова та інших. Акторів зворушив дуже теплий, сердечний прийом тернопільських глядачів, котрі не скупилися на оплески, щиро висловлювали своє почуття вдячності. Колектив театру був удостоєний почесної грамоти обласного комітету партії і облвиконкому. Театр з успіхом продовжив свої гастролі і в Центральній Україні, виступаючи перед глядачами Полтави та Кіровограду[44].

---

[44] Харабет Е. Гастроли проходят успешно / Е. Харабет // Приазовский рабочий. – 1965. – 9 июля (№ 108). – С. 4.

Михайло Андрійович Шейко

заслужений артист УРСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Бюст головного режисера театру М. Шейка. Робота А. Мошека

Репетиція «Оптимістичної трагедії». Постановник М. Шейко

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Роза Под'якова

народна артистка УРСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Роза Под'якова

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Продовжував свій розвиток театр самодіяльний. У 1967 р. режисер Г. Ковальська створила театр сатири як театр естрадних мініатюр робітничої молоді заводу «Тяжмаш». Репертуар театру будувався з програм естрадних мініатюр різних авторів, підсилюваних місцевим матеріалом з проблем дисципліни, моральності, побуту заводчан, гостро висміювалися пороки, які гальмують не тільки успіх розвитку виробництва, а й розвиток суспільства[45].

*Колектив театру сатири з керівником театру – режисером **Галиною Трохимівною Ковальською***

*Особистий архів О. І. Верещака

[45] Театральні програми, фото, історична довідка театру сатири ПК «Іскра» // Особистий архів О. Верещака.

Театральна культура Маріуполя
другої половини XX ст.

Розвиток театральної культури Приазов'я впродовж 1970–1980-х рр. відбувався під впливом соціально-економічних, політичних реалій, що склалися в «період застою». Театр на собі відчув регламентований режим репертуарної політики та панування певних ідейно-тематичних стандартів. Поряд з цим у цей період відбувався складний процес народження нового режисерського покоління, готового на сміливі експерименти та необхідні перетворення. Так, завдяки творчій діяльності головного режисера, народного артиста УРСР ***Олександра Кадировича Утеганова*** 1970-ті роки стали «золотим» десятиліттям в житті Маріупольського театру та однією з найбільш яскравих епох в історії театрального мистецтва Приазов'я. У грудні 1968 р. О. Утеганов був призначений головним режисером маріупольського театру, в якому на той час склалася досить напружена ситуація. Після смерті заслуженого артиста УРСР М. Шейка трупа майже півтора року існувала методом «самоврядування», спектаклі розвалювалися, актори гарячково вели переписку з іншими театрами. Це була яскрава ілюстрація до відомого в театрі правила: створювати хороший театр доводиться десятиліттями, а зруйнувати можна і за один рік. Перед О. Утегановим постало завдання відтворити театр заново. За короткий термін переорієнтувати збірний творчий склад у стабільну творчу єдність із високими вимогами професійної культури було надзвичайно складно. Однак поступово, наполегливо і послідовно О. Утеганов привів трупу в дієздатний стан[46]. Вже перші його спектаклі дали можливість акторам відчути перспективу роботи з цікавим режисером, і через кілька років маріупольський театр став одним з провідних колективів у республіці.

Олександр Утеганов навчався режисурі у видатного майстра українського театру М. Крушельницького, що тяжів до піднесено-романтичного стилю поетичного театру. Після інституту молодий режисер працював у театрах Ізмаїла, Петрозаводська, Якутська, Алма-Ати. Кілька років – в Петрозаводську і Алма-Аті – разом з відомим у Росії режисером М. Сулімовим, майстром театру психологічного. Саме М. Сулімова О. Утеганов вважав своїм другим вчителем. Для своєї першої постановки у м. Жданов (далі – м. Маріуполь) він обрав п'єсу О. Окулевича «Джордано Бруно». Незважаючи на слабку драматургію, схематичні, позбавлені психологічної глибини характери персонажів, режисерові вдалося змусити акторів по-новому поглянути на свої творчі можливості та згуртувати колектив.

[46] Отченашенко С. И. Александр Кадырович Утеганов. Творческий путь / С. И. Отченашенко // Театральная площадь. – 2000. – № 30 (дек.). – С. 2.

Олександр Кадирович Утеганов

головний режисер театру (1968 – 1986 рр.), народний артист УРСР

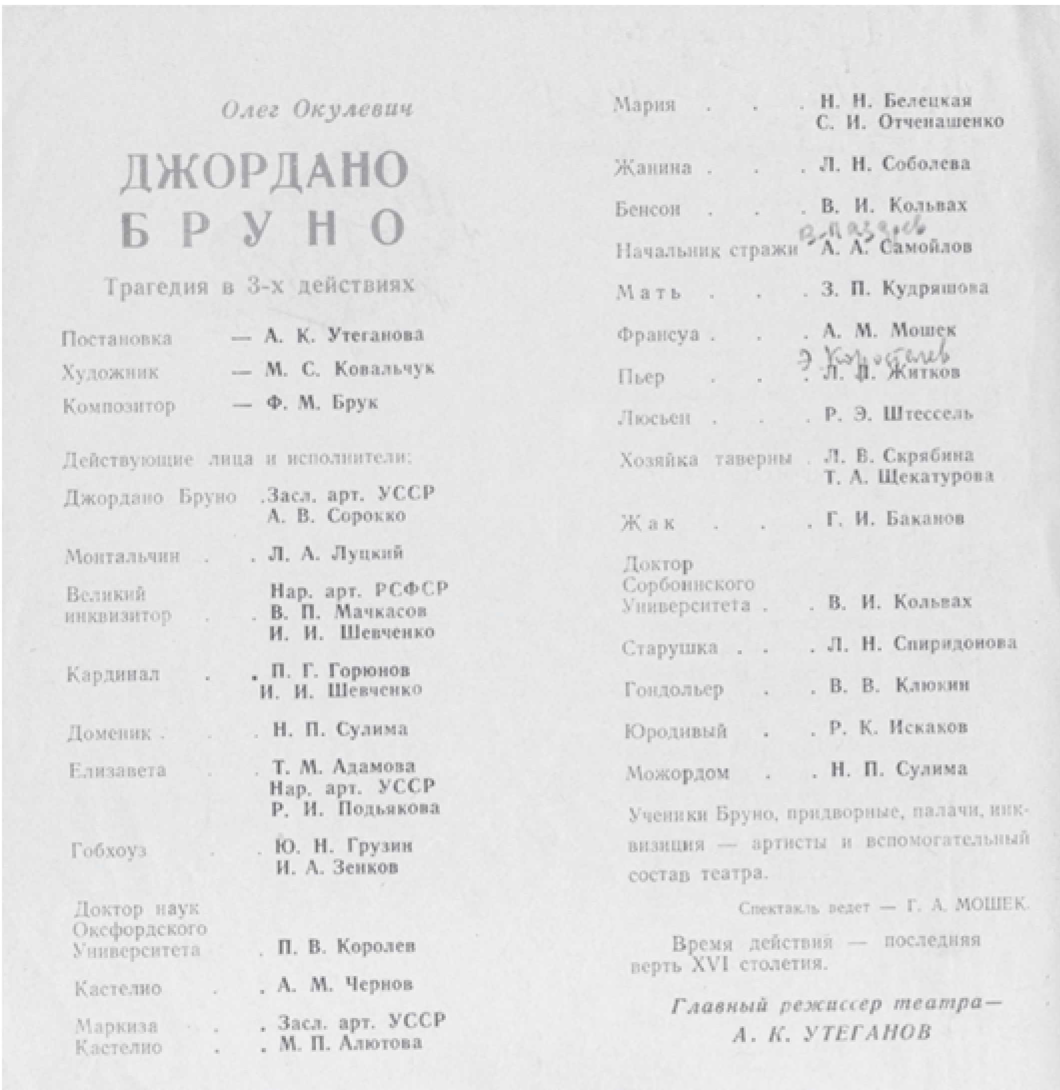
*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Олександр Кадирович Утеганов

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

У цілому спектакль «Джордано Бруно» був оцінений критикою як «початок нового цікавого і значного етапу в творчій біографії театру». Зокрема, влітку 1969 р. на гастролях у Полтаві критик відзначив гру заслуженого артиста УРСР А. Сорокко, який зосередив увагу саме на розкритті головних рис характеру Джордано: силі розуму, вірності ідеї, мужності, самовідданості. Сильний і переконливий образ великого інквізитора створив народний артист РРФСР В. Мачкасов. Привабила кришталевою чистотою, глибиною почуттів Марія, яку зіграла Н. Білецька.

Олег Окулевич

ДЖОРДАНО БРУНО

Трагедия в 3-х действиях

Постановка — А. К. Утеганова
Художник — М. С. Ковальчук
Композитор — Ф. М. Брук

Действующие лица и исполнители:

Джордано Бруно . Засл. арт. УССР А. В. Сорокко
Монтальчин . Л. А. Луцкий
Великий инквизитор . Нар. арт. РСФСР В. П. Мачкасов, И. И. Шевченко
Кардинал . П. Г. Горюнов, И. И. Шевченко
Доменик . Н. П. Сулима
Елизавета . Т. М. Адамова, Нар. арт. УССР Р. И. Подьякова
Гобхоуз . Ю. Н. Грузин, И. А. Зенков
Доктор наук Оксфордского Университета . П. В. Королев
Кастелио . А. М. Чернов
Маркиза Кастелио . Засл. арт. УССР М. П. Алютова
Мария . Н. Н. Белецкая, С. И. Отченашенко
Жанина . Л. Н. Соболева
Бенсон . В. И. Кольвах
Начальник стражи . А. А. Самойлов
Мать . З. П. Кудряшова
Франсуа . А. М. Мошек
Пьер . Л. Д. Житков
Люсьен . Р. Э. Штессель
Хозяйка таверны . Л. В. Скрябина, Т. А. Щекатурова
Жак . Г. И. Баканов
Доктор Сорбонского Университета . В. И. Кольвах
Старушка . Л. Н. Спиридонова
Гондольер . В. В. Клюкин
Юродивый . Р. К. Искаков
Можордом . Н. П. Сулима

Ученики Бруно, придворные, палачи, инквизиция — артисты и вспомогательный состав театра.

Спектакль ведет — Г. А. МОШЕК

Время действия — последняя четверть XVI столетия.

Главный режиссер театра — А. К. УТЕГАНОВ

Фото театральної програмки вистави «Джордано Бруно» (1969 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

***«Джордано Бруно» О. Окулевича, в постановці О. Утеганова** (1969 р.).*
В ролі Джордано – Анатолій Сорокко. Художник Михайло Ковальчук

Актори народний артист РРФСР В. Мачкасов, артист Л. Луцький

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Після вистави «Джордано Бруно». *Актори А. Сорокко, В. Мачкасов та Т. Щекатурова приймають привітання*

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Велику шану і любов маріупольських глядачів здобув Анатолій Сорокко, якому навесні 1968 р. Указом Президії Верховної Ради УРСР було присвоєно почесне звання заслуженого артиста республіки. Важко визначити амплуа А. Сорокко. За короткий час він зіграв позитивні і негативні ролі, створив галерею суперечливих образів. Головною особливістю таланту актора завжди залишалося вміння знаходити правильні, живі риси для окреслення будь-якого характеру. Водночас Анатолій Сорокко не отримав спеціальної акторської освіти, навчався в театральній студії. Однак, маючи талант від Бога, він був провідним актором, виконував центральні ролі. Де б він не працював, він на собі повністю тягнув репертуар[47].

[47] Буров С. Из истории Мариупольського театра (Годы, события, имена) / С. Буров, С. Отченашенко. – Мариуполь : Газета «Приазовский рабочий», 2003. – С. 42.

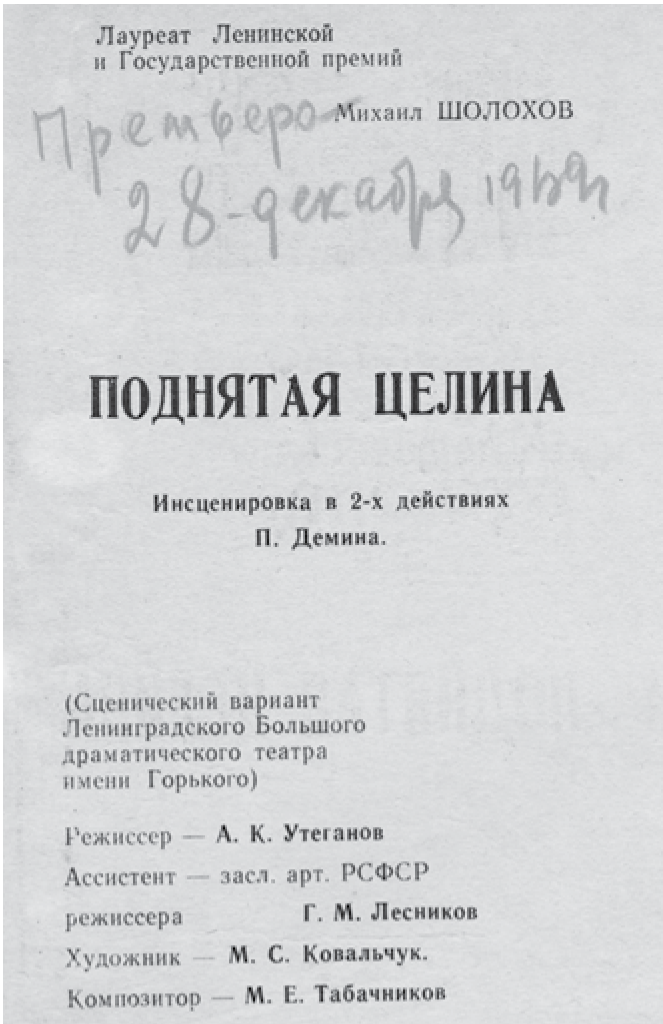

Анатолій Сорокко

заслужений артист УРСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Поява в репертуарі «Піднятої цілини» М. Шолохова (1969 р.) в постановці О. Утеганова дала підставу для серйозної розмови про нового головного режисера. Об'ємні, повноцінні характери шолоховських героїв дозволили О. Утеганову проявити одне з головних своїх обдарувань – вміння працювати з акторами. Вистава вражала найцікавішими акторськими роботами, великою кількістю яскравих індивідуальностей, вміло з'єднаних в єдиний ансамбль[48]. Режисер О. Утеганов поставив спектакль «Піднята цілина» як величну народну драму, в якій були органічно представлені яскраві характери, гострі конфлікти двох непримиренних ворожих сил.

Лауреат Ленинской
и Государственной премий

Михаил ШОЛОХОВ

Премьера
28-декабря 1969

ПОДНЯТАЯ ЦЕЛИНА

Инсценировка в 2-х действиях
П. Демина.

(Сценический вариант
Ленинградского Большого
драматического театра
имени Горького)

Режиссер — А. К. Утеганов
Ассистент — засл. арт. РСФСР
режиссера Г. М. Лесников
Художник — М. С. Ковальчук.
Композитор — М. Е. Табачников

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

[48] Отченашенко С. И. Мариупольский театр 70-е годы / С. И. Отченашенко // Мариуполь: история и перспективы : сб. тр.науч.-практ.конф. : в 2 т. – Мариуполь : ПГТУ, 2002. – Т. 1. – С. 170.

Фото з вистави «Піднята цілина»

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Фото з вистави «Піднята цілина».
Актори ***А. Сорокко*** *та* ***Н. Білецька***

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

«Цар Федір Іоаннович» (1970 р.) Постановка О. Утеганова
Г. Іванов, Н. Комкова** і **Л. Луцький

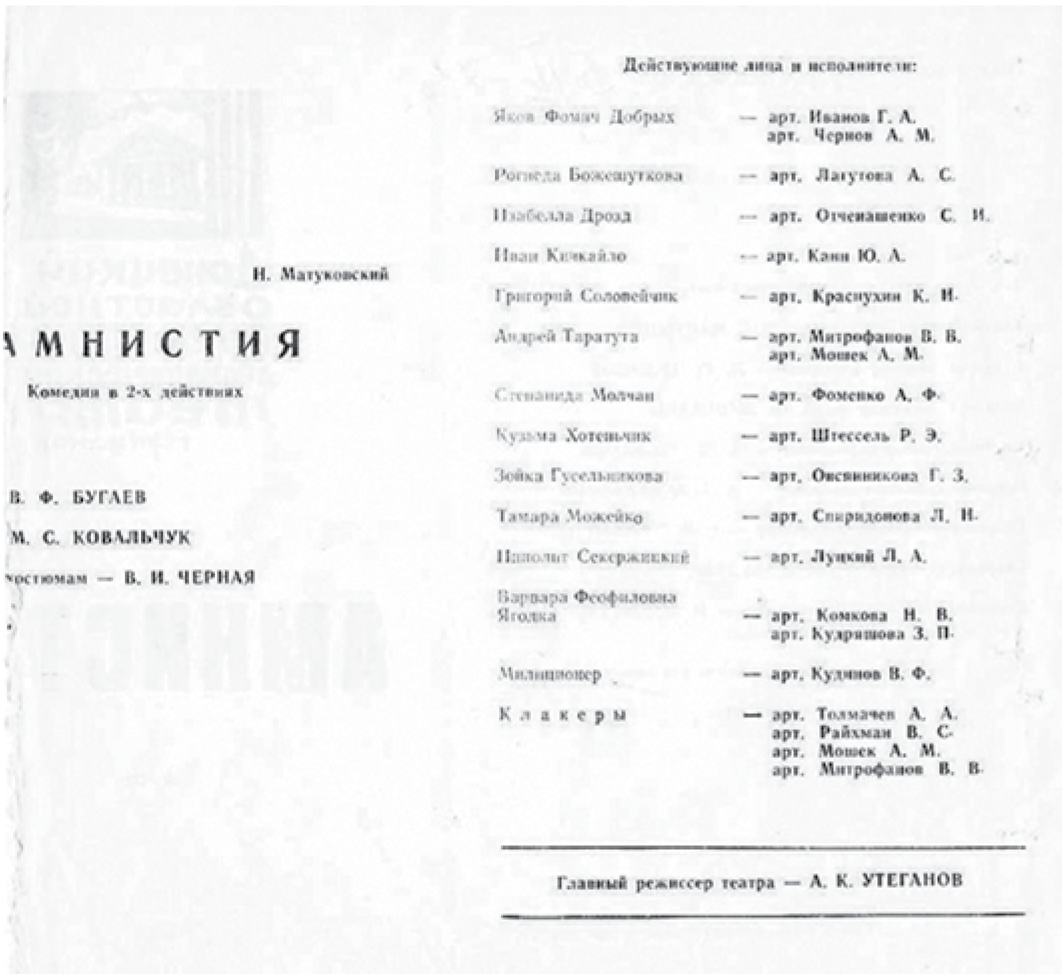
*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Наприкінці 1970 р. театр створив цікавий, масштабний спектакль «Цар Федір Іоаннович», помітно збагативши репертуар. Задум головного режисера О. Утеганова був спрямований в глиб трагедії, на розкриття складної боротьби двох ворогуючих боярських угруповань, на оголення варварського характеру цієї боротьби. Постановник розкрив складну, суперечливу натуру царя, дав кожному виконавцю простір для прояву творчої індивідуальності. З першої до останньої сцени відчувається напружена праця, творчі знахідки, прагнення відійти від хрестоматійних істин. Успіх виставі забезпечили виконавці ролі царя Федора Івановича артисти Л. Луцький і П. Горюнов.

Сцена з вистави «Цар Федір Іоаннович»
Актори: ***С. Отченашенко і Г. Іванов***
*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Великий успіх у глядачів і позитивні відгуки отримали вистави «Амністія» і «Сільська любов». Вистава «Амністія» представлена режисером В. Бугайовим. Оформлення художника М. Ковальчука. Головні ролі виконали: заслужена артистка УРСР С. Отченашенко, артисти К. Краснухін, А. Лагутова, О. Чернов, Ю. Канн, Л. Луцький та ін. На Республіканському огляді в 1973 р. спектакль «Амністія» був нагороджений дипломом II ступеня[49].

Н. Матуковский

АМНИСТИЯ

Комедия в 2-х действиях

В. Ф. БУГАЕВ

М. С. КОВАЛЬЧУК

костюмам — В. И. ЧЕРНАЯ

Действующие лица и исполнители:

Яков Фомич Добрых	— арт. Иванов Г. А. арт. Чернов А. М.
Рогнеда Божешуткова	— арт. Лагутова А. С.
Изабелла Дрозд	— арт. Отченашенко С. И.
Иван Кочкайло	— арт. Канн Ю. А.
Григорий Соловейчик	— арт. Краснухин К. И.
Андрей Таратута	— арт. Митрофанов В. В. арт. Мошек А. М.
Степанида Молчан	— арт. Фоменко А. Ф.
Кузьма Хотеньчик	— арт. Штессель Р. Э.
Зойка Гусельникова	— арт. Овсянникова Г. З.
Тамара Можейко	— арт. Спиридонова Л. И.
Ипполит Секержицкий	— арт. Луцкий Л. А.
Варвара Феофиловна Ягодка	— арт. Комкова Н. В. арт. Кудряшова З. П.
Милиционер	— арт. Кудинов В. Ф.
Клакеры	— арт. Толмачев А. А. арт. Райхман В. С. арт. Мошек А. М. арт. Митрофанов В. В.

Главный режиссер театра — А. К. УТЕГАНОВ

Фото театральної програмки вистави «Амністія» (1971 р.)

[49] Гастроли Донецкого областного руського драматического театра города Жданова. – Донецьк : Радянська Донеччина, 1974. – С. 11.

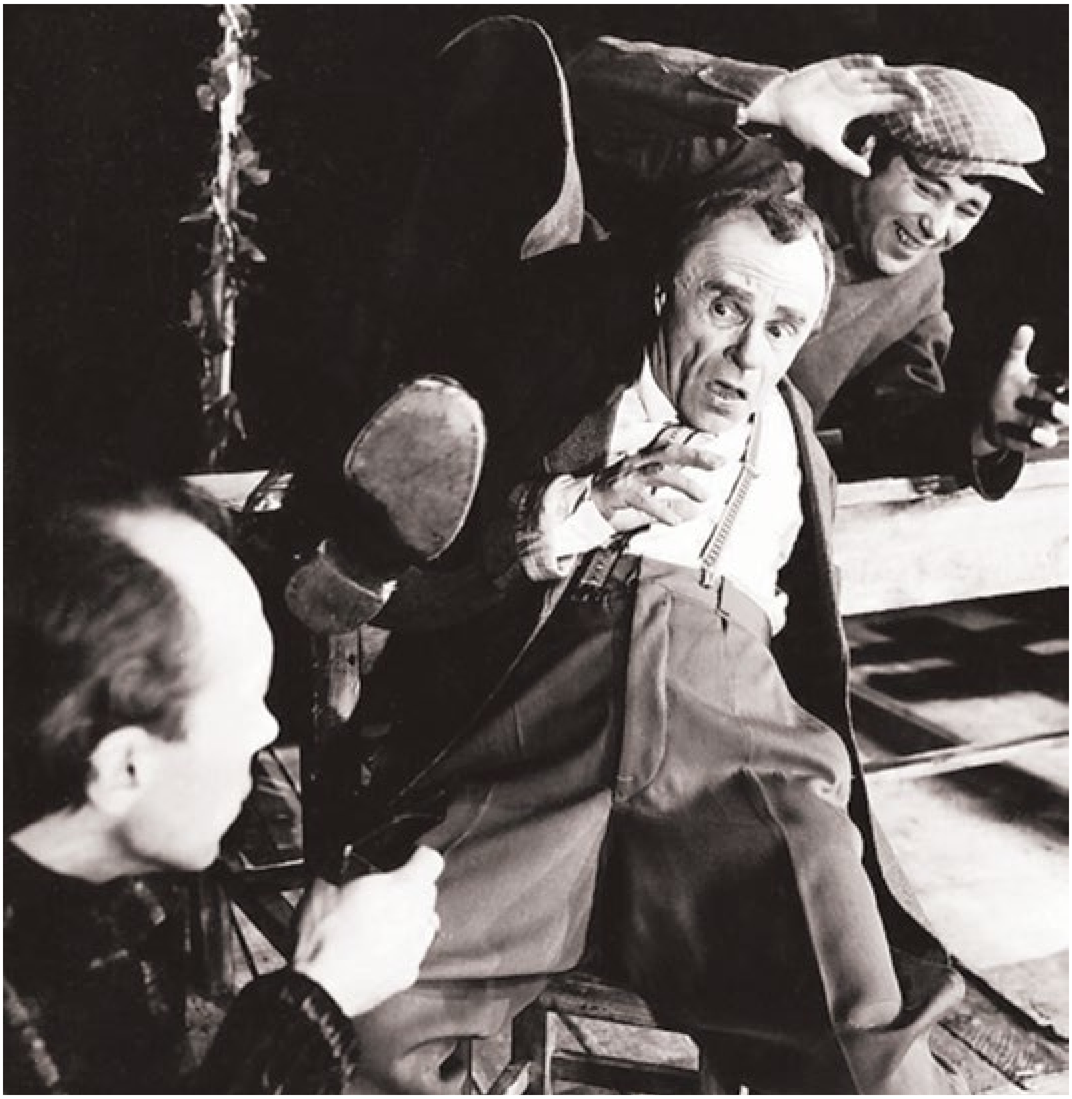
С. Отченашенко і К. Краснухін

Сцени з вистави «Амністія» (1971 р.)
С. Отченашенко, О. Чернов, А. Лагутова

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Вистава «Сільська любов» була відзначена на Всесоюзному фестивалі драматичних і музичних творів чехословацьких авторів. Дипломом фестивалю був нагороджений художник М. Ковальчук за оформлення вистави; грамоти фестивалю отримали режисер-постановник, заслужений арт. УРСР О. Утеганов і молода актриса театру О. Воскобойникова. У головних ролях були задіяні народний артист УРСР і заслужений артист УзРСР Б. Сабуров, заслужений артист ТССР, лауреат Державної премії ТРСР Б. Бурдейний, заслужена артистка УРСР С. Отченашенко, артисти Н. Козинець, І. Зенков та інші[50].

Сцена з вистави «Сільська любов». Постановник О. Утеганов

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

[50] Гастроли Донецкого областного русского драматического театра города Жданова. – Донецьк : Радянська Донеччина, 1974. – С. 11.

Сцени з вистави «Сільська любов». Постановник О. Утеганов
С. Отченашенко**, **Б. Бурдейний
*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Чудовим доповненням до репертуару театру стала вистава «Казки старого Арбату» за п’єсою О. Арбузова, представлена у грудні 1972 р. Всю свою мудрість людини, яка прожила велике життя художника і мислителя, вклав автор у цю п’єсу. Це роздуми про життя, про його мінливість, про спокуси, про любов, про мистецтво, про моральний подвиг, про людську доброту. Це смішна, зворушлива, багато в чому повчальна і глибока п’єса.

У головній ролі – в ролі художника Федора Балясникова зайнятий артист М. Земцов. Його вірного друга – Христофора Блохіна зіграв народний артист УРСР, заслужений артист УРСР Б. Сабуров, сина Балясникова, Кузьму, – артист Р. Іскаков, чарівну Віктошу, навколо якої розгораються пристрасті, талановито представила артистка С. Отченашенко. Художнє оформлення вистави створив М. Ковальчук. Музику написав харківський композитор Марк Кармінський[51].

*Актори **М. Земцов, С. Отченашенко** та **Б. Сабуров***

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

[51] Утеганов А. Новый спектакль / А. Утеганов // Приазовский рабочий. – 1972. – 22 декаб. – С. 4.

С. Отченашенко

Сцени з вистави «Казки старого Арбату» О. Арбузова. Пстановник О. Утеганов (1972 р.). ***М. Земцов, В. Райхман, Б. Сабуров***

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

С. Отченашенко** та **Б. Сабуров

*Особистий архів С. І. Отченашенко

Б. Сабуров** та **С. Отченашенко

Сцени з вистави «Казки старого Арбату»
М. Земцов** та **С. Отченашенко

*Особистий архів С. І. Отченашенко

Аплодували майстерності талановитого маріупольського колективу і глядачі Донеччини. У Донецьку гастролі почалися спектаклем «Хижачка» за твором О. Бальзака. Заслужена артистка УРСР С. Отченашенко створила образ жінки, яка поставила за мету свого життя збагачення. Постановник заслужений артист УРСР О. Утеганов, актори, відтворюють затхлу бездуховність провінційного містечка, що задихається в атмосфері вульгарності, міщанства, користолюбства.

Яскраві акторські роботи показали в цьому спектаклі народний артист УРСР і заслужений артист УзРСР Б. Сабуров, заслужений артист ТРСР Б. Бурдейний. Вистава на матеріалі далекого минулого ставила серйозні соціально-етичні проблеми, що викликали жвавий інтерес у донецьких глядачів.

С. Отченашенко** та **А. Сорокко

*Особистий архів С. І. Отченашенко

Сцени з вистави «Хижачка О. Бальзака. Постановка О. Утеганова
Актори ***Б. Бурдейний*** *та* ***С. Отченашенко***

*Особистий архів С. І. Отченашенко

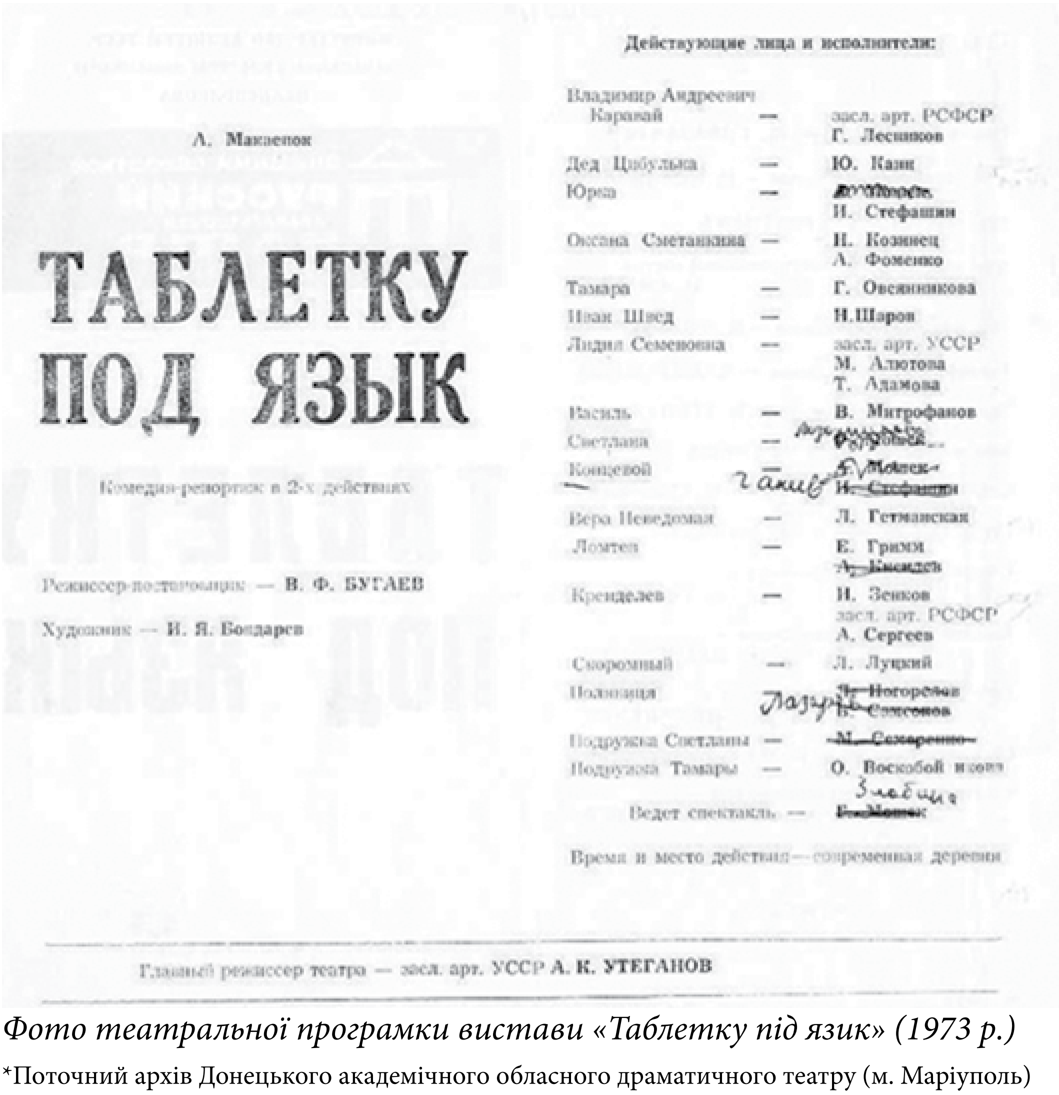
Донецький обласний російський драматичний театр (м. Маріуполь) став приємним відкриттям для киян. Глядачі відчули і відзначили міцну і вдалу режисуру, злагоджений акторський колектив, який твердо стоїть на реалістичних позиціях, виділили кілька яскравих і самобутніх акторських обдарувань. Критик О. Степаненко підкреслив несхожість і нестандартність акторських індивідуальностей, якими вміло користується постановник (він же і головний режисер) Олександр Утеганов[52].

У цілому гастролі маріупольців у Києві залишили добрі враження. Далеко не кожен колектив, тим більше периферійний, може завоювати таке визнання й авторитет. Однак справа не в місці розташування, а в тому пульсі мистецького життя, який б'ється в колективі, в тій мірі відповідальності за мистецтво, яку відчули всі актори.

[52] Степаненко О. Театр завойовує глядачів / О. Степаненко // Київська правда. – 1972. – 23 липня – С. 3.

Користувалася популярністю і п’єса білоруського драматурга А. Макайонка «Таблетку під язик», яка важко вкладається в традиційні уявлення про жанр комедії. Володимир Бугайов створив разом з великим колективом акторів цікавий, дуже своєрідний спектакль про долю сучасного села, про проблеми, що стоять перед сільською молоддю.

Вдумливий режисерський почерк, високу культуру спостерігали глядачі і в спектаклі «Забути Герострата!» (постановник – Володимир Таршис)[53].

А. Макаенок

ТАБЛЕТКУ ПОД ЯЗЫК

Комедия-репортаж в 2-х действиях

Режиссер-постановщик — В. Ф. БУГАЕВ

Художник — И. Я. Бондарев

Действующие лица и исполнители:

Владимир Андреевич Каравай —	засл. арт. РСФСР Г. Лесников
Дед Цибулька —	Ю. Казин
Юрка —	[illegible] И. Стефашин
Оксана Сметанкина —	Н. Козинец, А. Фоменко
Тамара —	Г. Овсянникова
Иван Швед —	Н. Шаров
Лидия Семеновна —	засл. арт. УССР М. Алютова, Т. Адамова
Василь —	В. Митрофанов
Светлана —	[illegible]
Концевой —	[illegible] И. Стефашин
Вера Неведомая —	Л. Гетманская
Ломтев —	Е. Гримм, [illegible]
Кренделев —	Н. Зенков, засл. арт. РСФСР А. Сергеев
Скромный —	Л. Луцкий
Полинация —	[illegible] Ногорелов, [illegible] Самсонов
Подружка Светланы —	[illegible]
Подружка Тамары —	О. Воскобойникова
Ведет спектакль —	[illegible]

Время и место действия — современная деревня

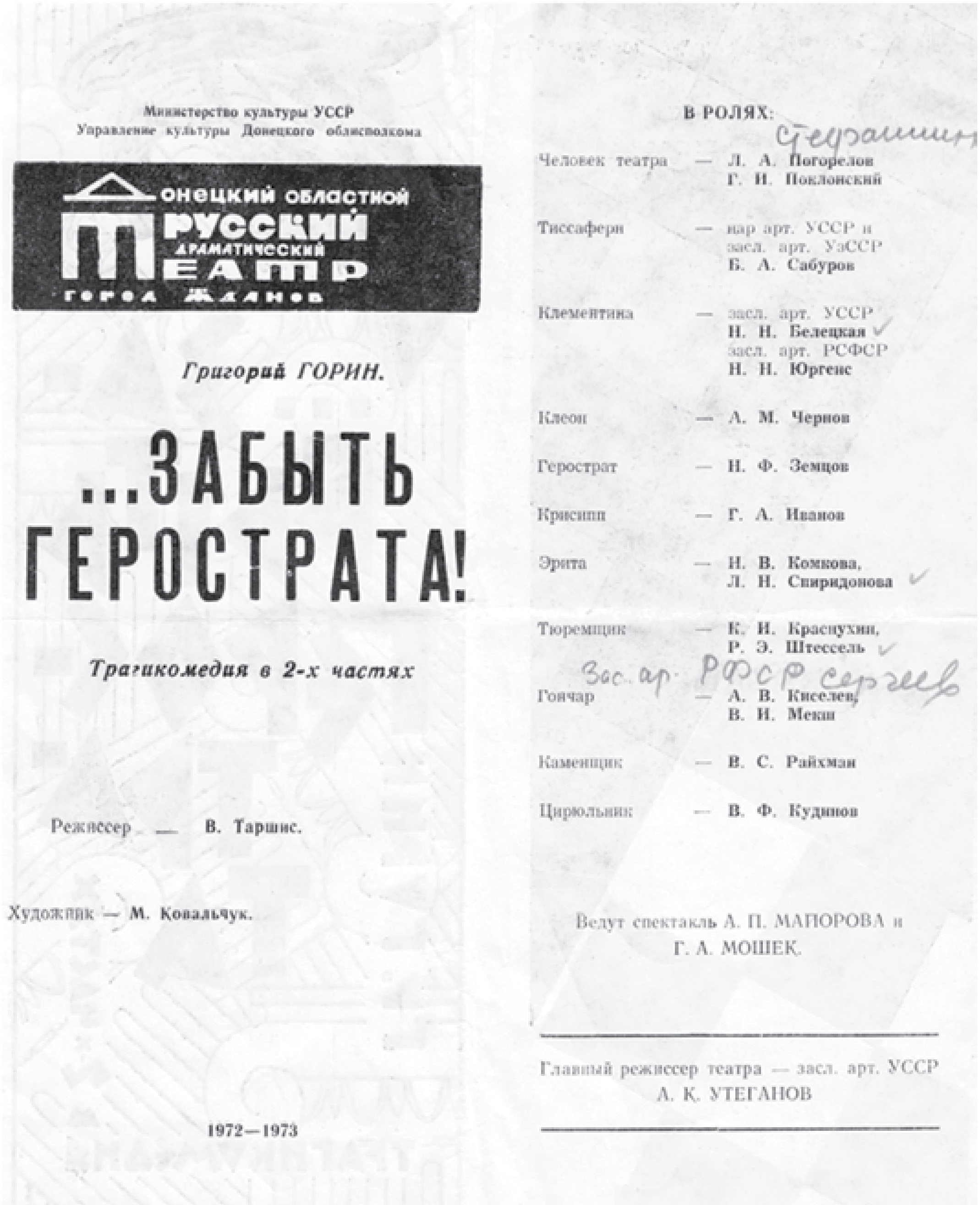
Главный режиссер театра — засл. арт. УССР А. К. УТЕГАНОВ

Фото театральної програмки вистави «Таблетку під язик» (1973 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

---

53 Аркадьева Н. Мера гражданственности / Н. Аркадьева // Комсомолец Донбасса. – 1973. – 4 сент. – С. 3.

Министерство культуры УССР
Управление культуры Донецкого облисполкома

Донецкий областной русский драматический театр
город Жданов

Григорий ГОРИН.

...ЗАБЫТЬ ГЕРОСТРАТА!

Трагикомедия в 2-х частях

Режиссер — В. Таршис.

Художник — М. Ковальчук.

1972—1973

В РОЛЯХ:

Человек театра	— Л. А. Погорелов Г. И. Поклонский
Тиссаферн	— нар арт. УССР и засл. арт. УзССР Б. А. Сабуров
Клементина	— засл. арт. УССР Н. Н. Белецкая засл. арт. РСФСР Н. Н. Юргенс
Клеон	— А. М. Чернов
Герострат	— Н. Ф. Земцов
Крисипп	— Г. А. Иванов
Эрита	— Н. В. Комкова, Л. Н. Спиридонова
Тюремщик	— К. И. Краспухин, Р. Э. Штессель
Гончар	— А. В. Киселев, В. И. Мекш
Каменщик	— В. С. Райхман
Цирюльник	— В. Ф. Кудинов

Ведут спектакль А. П. МАПОРОВА и
Г. А. МОШЕК.

Главный режиссер театра — засл. арт. УССР
А. К. УТЕГАНОВ

Фото театральної програмки вистави «Забути Герострата» (1973 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Сцена з вистави Г. Горіна ***«Забути Герострата»****.*
На фото заслужений артист УРСР М. Земцов
та артист О. Чернов. 1973 р.

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Значний внесок у творчу діяльність театру в 1970-ті роки зробив режисер-постановник, заслужений артист України ***Володимир Бугайов***: ним були поставлені «Весна в Москві» В. Гусєва, «Всіма забутий» Н. Хікмета, «Хвилі над нами» Л. Синельникова, «Блакитні олені» О. Коломійця, «Вісім люблячих жінок» Р. Тома, «Дон Сезар де Базан» Ф. Дюмануара. Особливо успішною стала робота В. Бугайова над постановками повістей Б. Васильєва «А зорі тут тихі» і «В списках не значився»[54].

О. Утеганов, і В. Бугайов – особистості високої проби. Їхня скромність і делікатність, чистота діянь і помислів, висока порядність, помножені на талант, стали регуляторами духовного клімату трупи. Професійна етика, в тому широкому значенні як розумів її К. Станіславський, є міцним фундаментом творчої дисципліни. Завдяки роботі режисерів атмосфера в маріупольському театрі панувала коректна, творча і ділова. Як зазначав критик С. Веселка «рівень маріупольського театру – високий. Професіоналізм пронизує всі компоненти вистав, в яких завжди наявна серйозна, значна думка»[55].

Театр своїми виставами боровся проти психології користолюбства і егоїзму, відстоюючи в людині – людяне. Так, В. Бугайов у виставі «Енергійні люди» спрямував зусилля акторів на безжальне викриття персонажів цього твору В. Шукшина. Він винахідливо, гостро, ніде не переступаючи межі хорошого смаку, будує мізансцени, віртуозно використовує музику і світло, насичує виставу влучними комічними деталями.

Шукання режисерів маріупольського театру О. Утеганова та В. Бугайова – шукання психологічні.

У штаті театру в ці роки плідно працював ще один талановитий режисер-постановник – ***Володимир Таршис***. О. Утеганов надав вдумливу характеристику своїм режисерам: «*Володимир Бугайов – романтик, дуже емоційна натура. Володимир Таршис – тяжіє до інтелектуалізму. Спільне у них – любов до пошуку. Ця їхня риса свідчить про розуміння того, що спокою бути не може, що треба завжди прагнути до досконалості. Усі ми вважаємо, що душа театру – актор*».

Успіхи маріупольського театру досягались насамперед мудро, діалектично і творчо усвідомленим значенням ролі режисера у сучасному театральному процесі, єдності професійних і особистісних його якостей.

---

[54] Отченашенко С. И. Мариупольский театр 70-е годы / С. И. Отченашенко // Мариуполь: история и перспективы : сб. тр.науч.-практ.конф. : в 2 т. – Мариуполь : ПГТУ, 2002. – Т. 1. – С. 170.

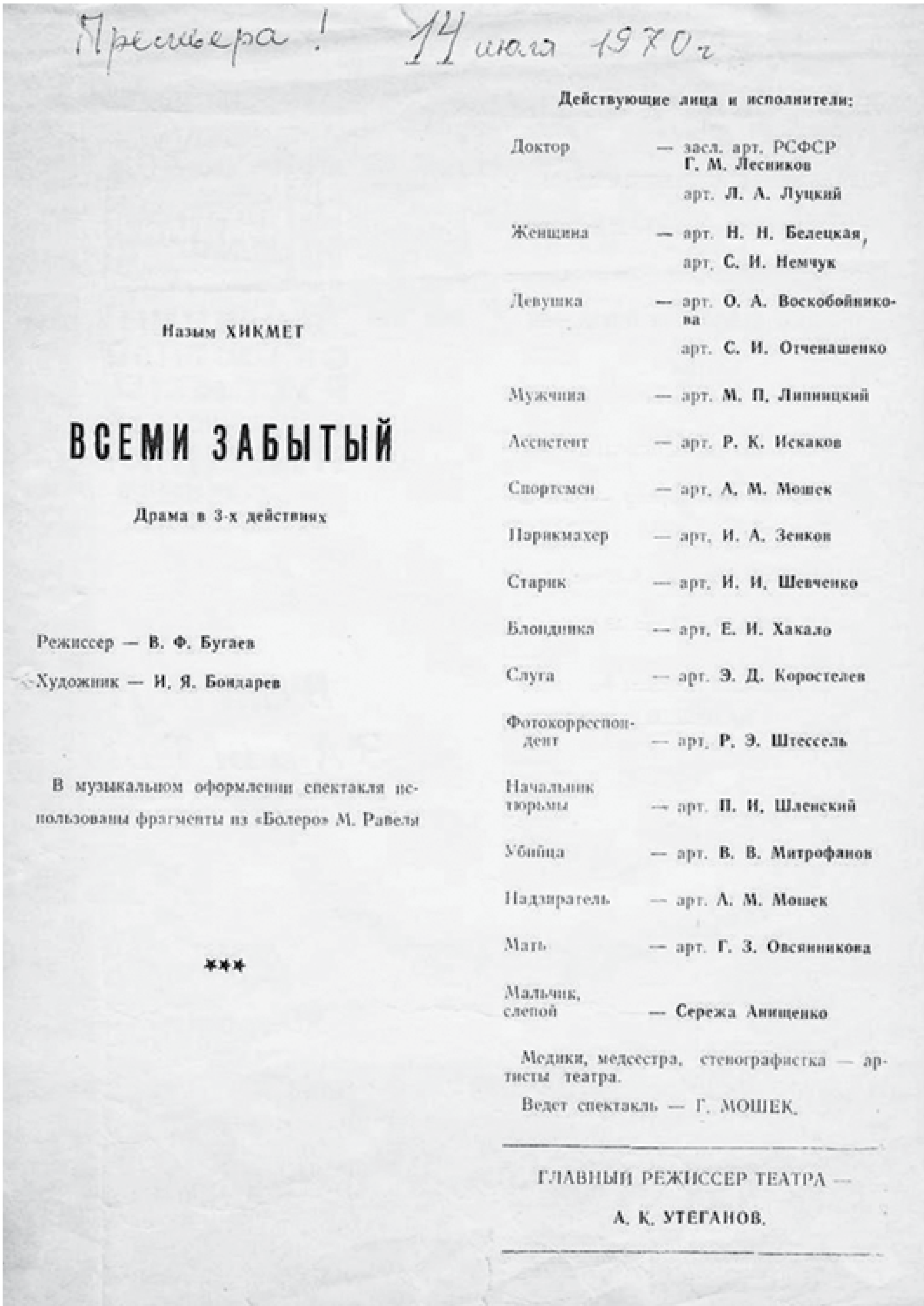
[55] Веселка С. Без секретів / С. Веселка // Український театр. – 1978. –№ 6 (лист. – груд.). – С. 11.

Володимир Бугайов

режисер маріупольського театру

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Премьера! 14 июля 1970 г

Назым ХИКМЕТ

ВСЕМИ ЗАБЫТЫЙ

Драма в 3-х действиях

Режиссер — В. Ф. Бугаев

Художник — И. Я. Бондарев

В музыкальном оформлении спектакля использованы фрагменты из «Болеро» М. Равеля

***

Действующие лица и исполнители:

Доктор	— засл. арт. РСФСР Г. М. Лесников арт. Л. А. Луцкий
Женщина	— арт. Н. Н. Белецкая, арт. С. И. Немчук
Девушка	— арт. О. А. Воскобойникова арт. С. И. Отченашенко
Мужчина	— арт. М. П. Липницкий
Ассистент	— арт. Р. К. Искаков
Спортсмен	— арт. А. М. Мошек
Парикмахер	— арт. И. А. Зенков
Старик	— арт. И. И. Шевченко
Блондинка	— арт. Е. И. Хакало
Слуга	— арт. Э. Д. Коростелев
Фотокорреспондент	— арт. Р. Э. Штессель
Начальник тюрьмы	— арт. П. И. Шленский
Убийца	— арт. В. В. Митрофанов
Надзиратель	— арт. А. М. Мошек
Мать	— арт. Г. З. Овсянникова
Мальчик, слепой	— Сережа Анищенко

Медики, медсестра, стенографистка — артисты театра.

Ведет спектакль — Г. МОШЕК.

ГЛАВНЫЙ РЕЖИССЕР ТЕАТРА — А. К. УТЕГАНОВ.

Фото театральної програмки вистави «Всіма забутий» (1970 р.)

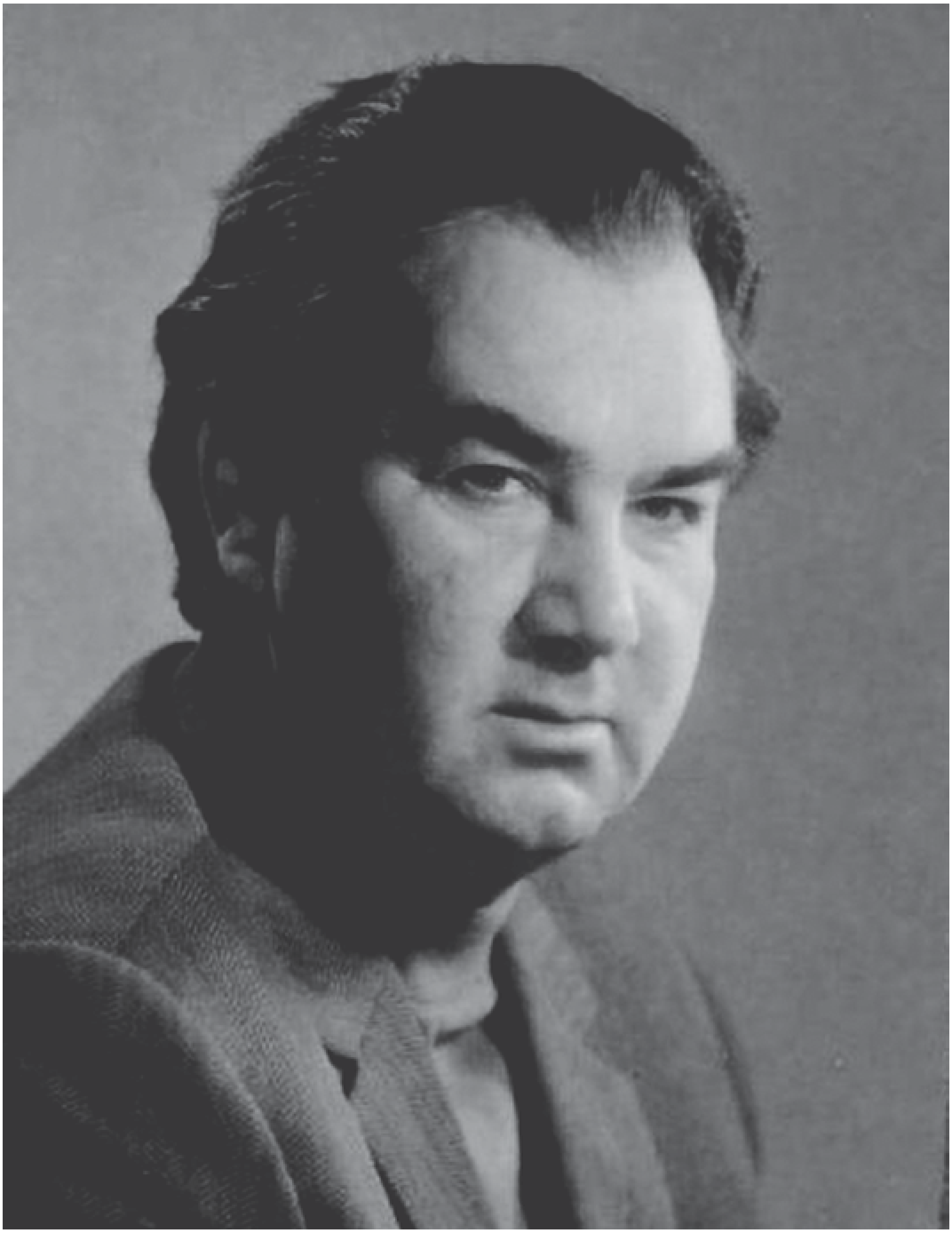
*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Фото з вистави «В списках не значився».
Постановник В. Бугайов. Актори ***Л. Руснак*** *і* ***В. Митрофанов***

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Володимир Таршис

режисер маріупольського театру

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Зрілістю і майстерністю, оригінальністю і самобутністю художніх рішень відзначена сценографія ***Михайла Сидоровича Ковальчука***. Однаково успішно працював головний художник театру у виставах трьох режисерів маріупольського колективу, бо хоч їхні творчі манери цілком різні, це режисери-однодумці, їх єднали неспокій пошуку, творча спрямованість, ідейна переконаність.

У виставах «Хижачка» за О. Бальзаком, «Забути Герострата» Г. Горіна М. Ковальчук використовує гнітючо похмурі відтінки, гіперболізує, прагне до символічності, до масштабної образності, досягаючи цим належного трагедійного звучання.

Оригінально вирішена й ідейна концепція «Глибокого коріння» Д. Гоу і А. Д'юссо (режисер О. Утеганов). В оформленні переважають світлі, чисті тони, які підкреслюють контраст з темними справами, чорними душами господарів шаленого світу.

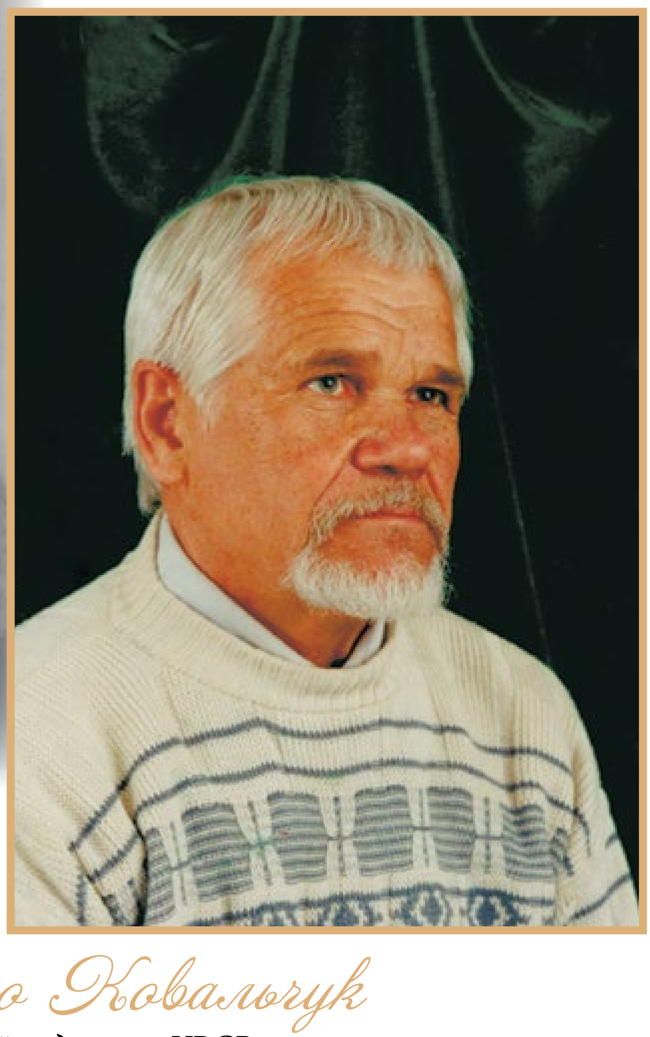
Особливості естонського побуту передані в «Блудному сині» Е. Раннета (режисер В. Таршис). Інтер'єр кімнати – єдиної установки на весь спектакль – вирішений в умовно-реалістичній манері і витриманий у приємних, м'яких коричневих тонах. Біла стеля, зроблена у вигляді весільного рушника з національним орнаментом, надає оформленню святкового, ошатного вигляду.

Щемливе трепетне оформлення вистави «А зорі тут тихі…» Б. Васильєва (режисер В. Бугайов). Трагізм загибелі юних героїв, підкреслений красивою природою – велично спокійним лісом у туманній імлі. М. Ковальчук використовує в основному єдину на весь спектакль установку, в якій велику роль відіграють символічні, виразні деталі, що формують образ відтвореної в постановці дійсності, її психологічну атмосферу. У виставі «Гаряче серце» О. Островського такою деталлю став глухий, сумовитий паркан, в «Йдучи, озирнися» Е. Володарського – тривожна сіра стіна з чорними пробоїнами. У виставі «Дев'яносто сім», присвяченій класовій боротьбі в українському селі, – похмуре, грізне полотнище неба з рваними слідами ран. І у всьому цьому – лаконізм виразних засобів, ретельний відбір тільки найнеобхіднішого.

М. Ковальчук несподівано різний: то детально-побутовий, то умовно-скупий, то узагальнено-поетичний. Він – і живописець, і конструктивіст, і механік. Михайло Сидорович Ковальчук говорив, що в сценографії важлива не самодостатня форма, і не мальовничість навіть, а донесення чіткої і глибокої, активної думки. Художник висловлюється образами, пластично виражає ідею драматургічного твору, її стильову

своєрідність, режисерську інтерпретацію. М. Ковальчук швидко увійшов в ядро активу діючих театральних митців України. З кожним роком популярність художника зростала. Сценографія М. Ковальчука була відома не тільки в Донецькій області, він оформляв деякі визначні спектаклі в найбільших театрах Києва і Ленінграда. До 100-річчя діяльності маріупольського театру Михайло Сидорович був удостоєний звання заслуженого художника УРСР. Багато в нього було дипломів і нагород, в тому числі з Чехословаччини та Угорщини.

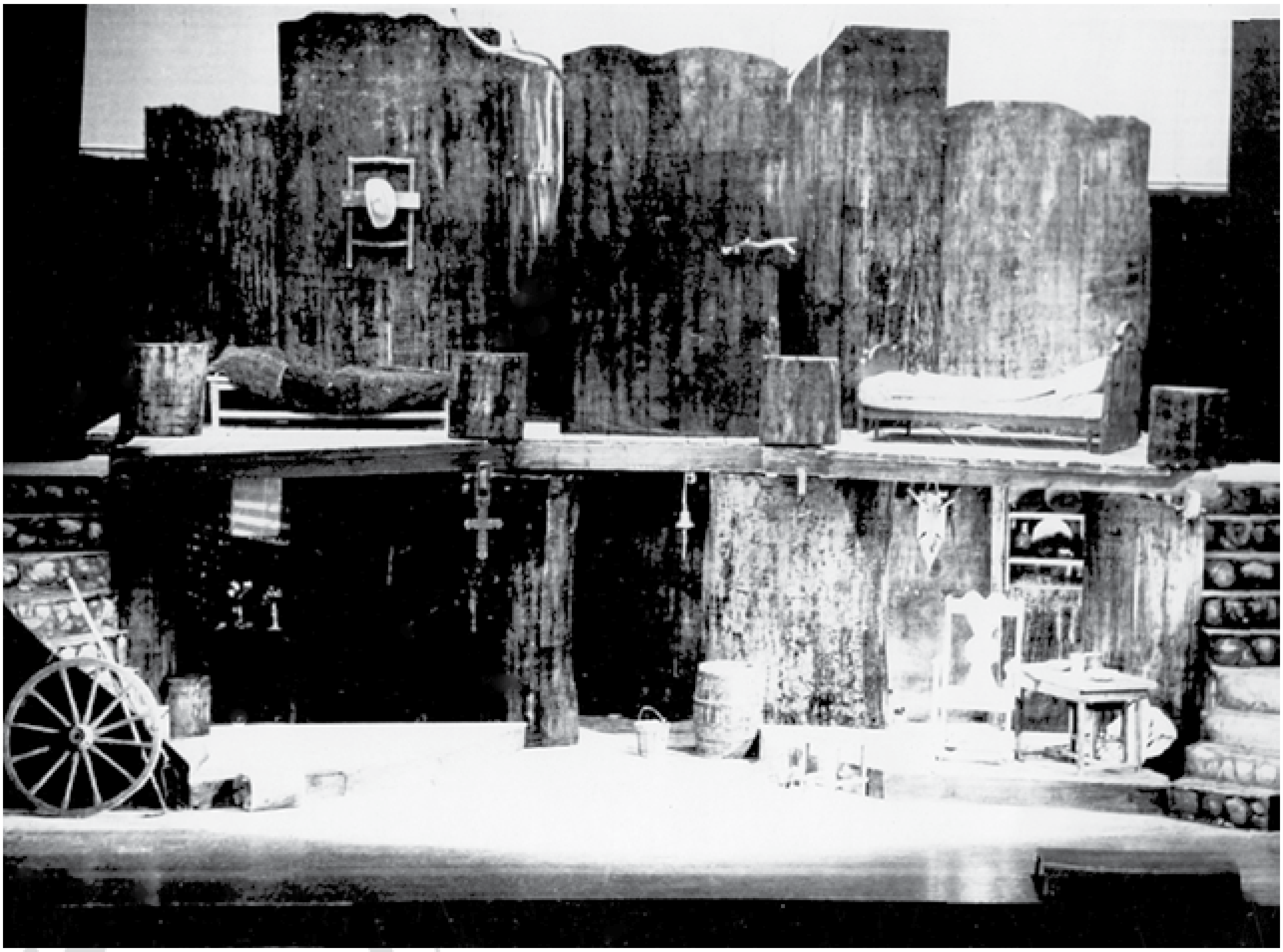

Михайло Ковальчук

заслужений художник УРСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Вистава «Любов під в’язами»
Художнє оформлення М. Ковальчука

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Маріупольський театр впродовж 1970-х років набуває неофіційного статусу одного з кращих драматичних театрів України, чому сприяли гастрольні маршрути колективу та акторський склад трупи. Гастролі в Москві і Києві, Ленінграді і Баку, в інших містах країни стали, з одного боку, перевіркою сил, а з другого – надали колективу творчої впевненості для пошуків, для розширення обріїв. Мінськ, Томель, Рига, Таллін, Вільнюс, Ленінград, Харків Полтава,Чернівці, Псков, Калуга, Тула, Севастополь – літні маршрути маріупольців. Під час московських і ризьких гастролей частими гостями на спектаклях були драматурги – автори п'єс, включені у гастрольну афішу, – О. Арбузов, Б. Васильєв, Г. Горін. Високу оцінку роботі маріупольського театру дала критик Р. Іванченко, яка зазначила, що «Донецький обласний театр – це колектив однодумців, об'єднаних спільним розумінням художніх та ідейних завдань, почуттям громадського обов'язку. Формувати мислячу, духовно багату, активну особистість, виховувати свідомих перетворювачів життя – таке його кредо»[56].

Відомий московський критик Ю. Рибаков у своїй статті зазначав, що «театр, яким керує головний режисер О. Утеганов, йде шляхом психологічного мистецтва: в характерах героїв, в моральних конфліктах він шукає відображення суттєвих явищ і процесів соціальної дійсності. Режисура уважна до духовного світу людини, енергійна в утвердженні добра, гідності людини, ідеалів часу. Кращі роботи ждановського театру свідчать про зрілість, самостійність творчого мислення»[57]

За час роботи в маріупольському театрі режисером, народним артистом УРСР О. Утегановим було поставлено понад 50 вистав, сформована повноцінна трупа – з 50 творчих працівників, 14 з них мали почесні звання: народні артисти України: ***О. Утеганов***, ***Б. Сабуров***, ***Н. Юргенс***, ***Н. Білецька***, заслужені артисти України ***М. Земцов***, ***В. Митрофанов***, ***М. Алютова***, ***В. Бугайов***, ***С. Отченашенко***, заслужені артисти РРФСР: ***Г. Лєсніков***, ***А. Сергєєв***, заслужений артист Казахської РСР ***В. Ахрамєєв***, заслужений артист МаРСР ***П. Реп'єв***, заслужений художник України ***М. Ковальчук***. Завдяки цьому творчому надбанню, акторський цех театру нарешті став повністю укомплектований.

---

56 Іванченко Р. Авторитет театру / Р. Іванченко // Український театр. – 1974. – № 4 (лип.-серп.). – С. 10.

57 Отченашенко С. И. Мариупольский театр 70-е годы / С. И. Отченашенко // Мариуполь: история и перспективы : сб. тр. науч.-практ.конф. : в 2 т. – Мариуполь : ПГТУ, 2002. – Т. 1. – С. 171.

Маріупольський драматичний театр (1970-ті рр.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

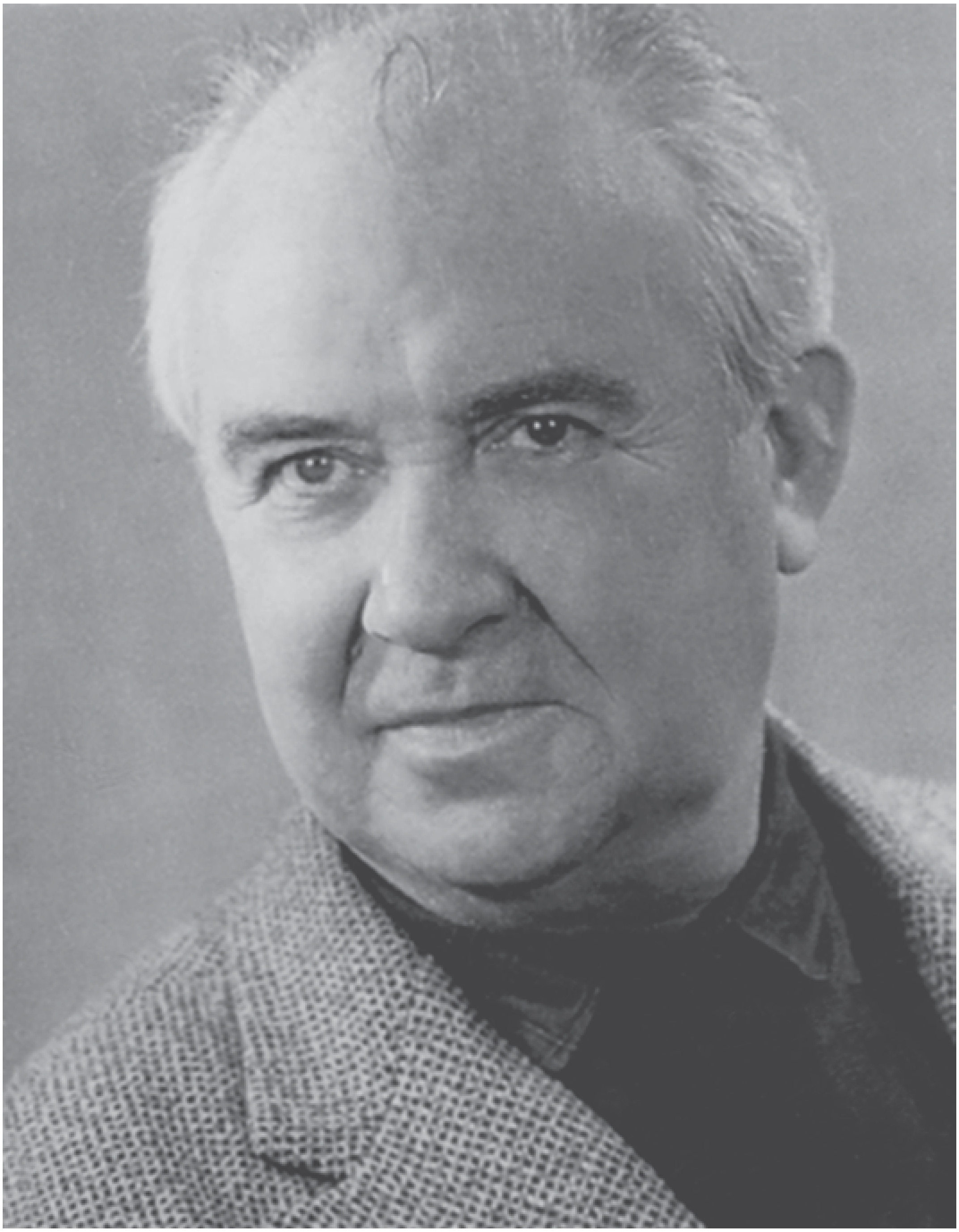

Зустріч акторів у редакції (1974 р.)

Творча зустріч з Борисом Сабуровим

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

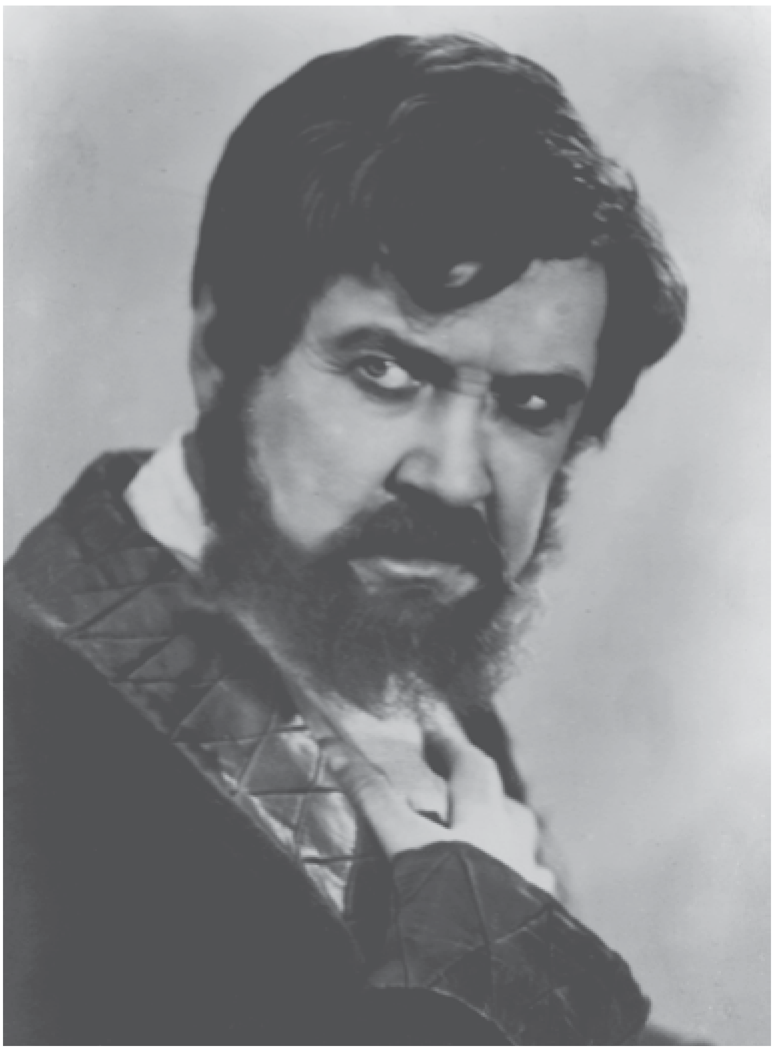

Валентин Мачкасов

народний артист РСФСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Скільки ролей зіграв ***Валентин Павлович Мачкасов*** за свою діяльність на сцені? Навряд чи й сам він перерахує їх. А це: комісар Воробйов у виставі «Справжній чоловік», створеній за повістю Б. Польового про Героя Радянського Союзу Олексія Мересьєва, Мармеладов зі «Злочину і кари» Ф. Достоєвського, купець Прибитков з «Останньої жертви», Кнуров з «Безприданниці» О. Островського, бригадир Сердюк з «Іркутської історії» О. Арбузова, Ватажок з «Оптимістичної трагедії» В. Вишневського, чекіст Лапшин з інсценування роману Ю. Германа «Один рік»... Мистецтвознавець і театральний критик Ю. Зубков у своїй книзі «Долі акторські» зазначив, що народний артист РРФСР В. Мачкасов в повсякденному житті – людина тиха, м'яка, сором'язлива, на сцені створює характери великі, енергійні, вольові, пронизані активним оптимістичним сприйняттям дійсності.

Народний артист РРФСР В. Мачкасов
*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

У маріупольському театрі працювали актори, чия творчість надихала весь колектив. Серед тих, хто над усе сприяв розвитку театру не можна оминути мовчанням світлого імені ***Бориса Сабурова*** – одного з визначних і славетних артистів театру тих часів. Блискуче комедійне обдарування, невичерпна фантазія, уміння не повторюватися – усе це привабило серця глядачів до Б. Сабурова. Якщо дотримуватися рамок амплуа, то за всіма ознаками Бориса Олександровича слід зарахувати до категорії гострохарактерних, комедійних акторів. І справді, коли актор грав на сцені, важко, просто навіть неможливо було залишатися байдужим. Запас його знахідок невичерпний, діапазон величезний – від легкого гумору до гротеску, буфонади. І завжди все акторськи виправдане, як у хорошому живопису: мазок до мазка, і кожний – єдино точний. Порівняння це не випадкове. Б. Сабурову самою природою дароване уміння відчувати кожну роль у кольорі і лінії. Спочатку він створює ескізи гриму персонажа, потім шукає костюм і пластичний малюнок ролі і, як правило, художнє чуття ніколи його не підводило. А коли вже готова певна оболонка, в неї вкладається живе й трепетне людське серце[58].

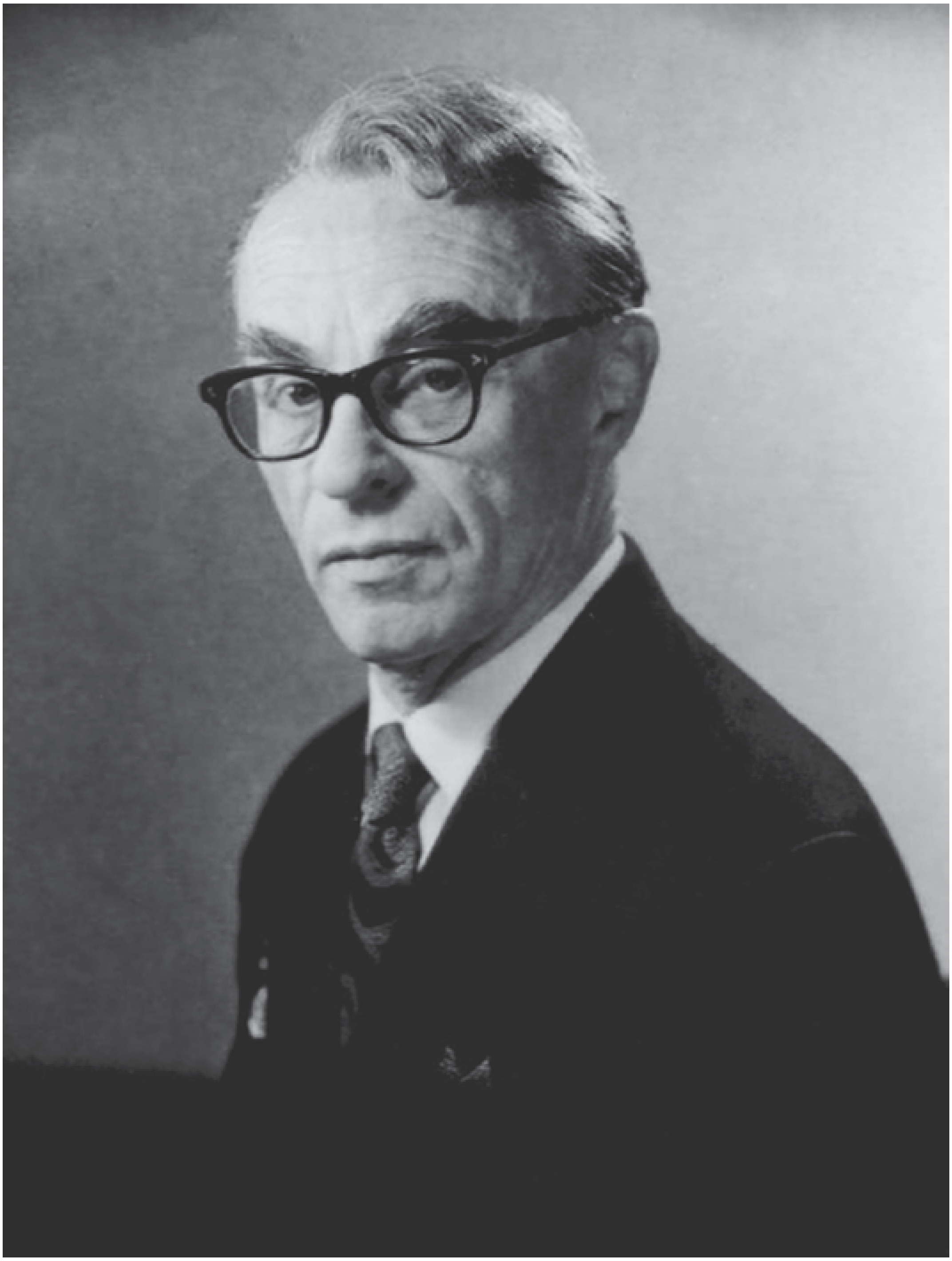
За розповідями самого актора, він йшов до розуміння внутрішнього світу героя через точно знайдені зовнішні характеристики. І тут йому допомагало вміння малювати, чим він власне і займався всюди, де тільки було можливо: на репетиціях, вдома, на прогулянці. Наприклад, працюючи над образом Щукаря в шолоховській «Піднятій цілині», він зробив сотню начерків свого героя, і будь-яка побутова подробиця, портретна деталь була надзвичайно важлива: як дід злазить з печі, як їсть, який у нього ніс і які ґудзики на сорочці. І костюм, і грим Б. Сабуров знаходив сам, і якщо це йому повністю вдавалося, він відчував себе на сцені затишно, по-домашньому, ніби вже по-справжньому і назавжди зрісся душею зі своїм героєм.

Згадуючи роботу з Б. Сабуровим, заслужена артистка України С. Немчук, зазначила, що «при ньому не можна було грати слабо, якось спускатися нижче своїх можливостей, що називається «схалтурить». Він просто цього не допускав, обов’язково говорив про це»[59].

---

[58] Отченашенко С. І. Освідчення в коханні / С. І. Отченашенко // Український театр. – 1983. – № 1 (січ. – лют.). – С. 23.

[59] Буров С. Из истории Мариупольського театра (Годы, события, имена) / С. Буров, С. Отченашенко. – Мариуполь : Газета «Приазовский рабочий», 2003. – С. 61.

Борис Олександрович Сабуров

народний артист УРСР, заслужений артист Узбецької РСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Малюнки Б. Сабурова до вистав "Сільська любов" (Капітан), "Безприданниця" (Робінзон) і жанрова картинка "Нарешті зустрілися...".

І справді, зустріч з шолоховським дідом Щукарем відбулася, ця його роль знайшла широке визнання.

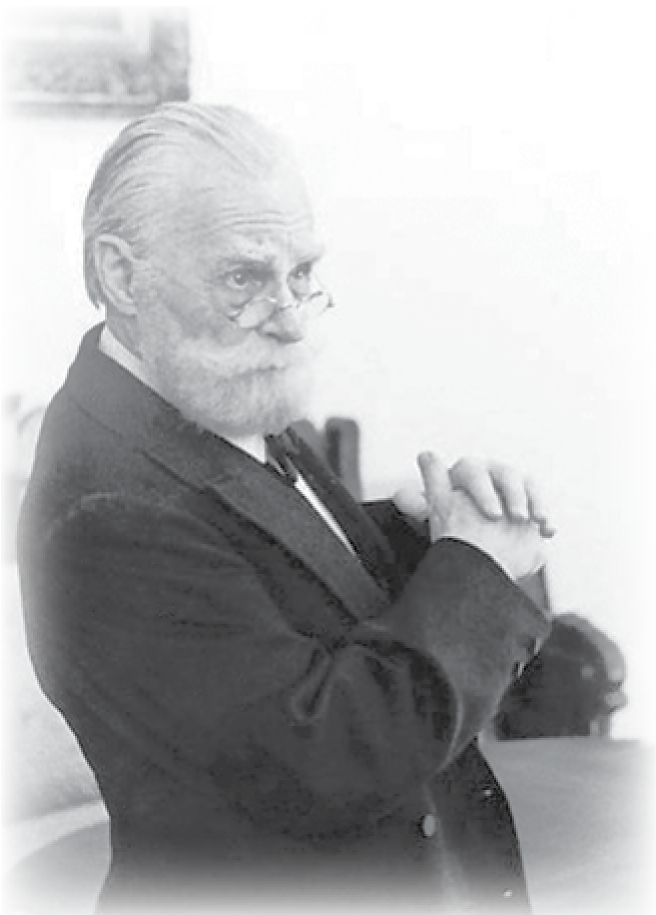
* Аверченко В. Громадськість – надзадача / В. Аверченко // Український театр. – 1974. – № 4. – липень-серпень. – С. 17.

Ескіз костюма Дона Оттавіо до вистави «Тоді в Севільї».
Автор ***Борис Олександрович Сабуров***

*Особистий архів О. М. Чернова

Борис Сабуров

народний артист УРСР

і заслужений артист Узбецької РСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Ювілей Б. Сабурова

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Наталя Юргенс

Незабутній внесок у театральне мистецтво Маріуполя, безумовно, зробила ***Наталя Микитівна Юргенс***. Іноді здавалося, що акторському дару актриси підвладне все: від іскрометного канкану в «Донні Люції» – до трагічної скам'янілості в фіналі «Васси Железнової». Для неї не існувало рамок амплуа, не було ролей великих і маленьких. У «Живи і пам'ятай» В. Распутіна вона зіграла майже безсловесну Катерину з такою наповненістю і віддачею, ніби її роль і є головною.

Життєлюбність і оптимізм, ідейна переконаність і пристрасне відстоювання своєї позиції, створюють в кожній виставі, де грає Н. Юргенс, особливе біополе, що впливає не тільки на глядачів, а й на її партнерів. Працювати з нею було нелегко, бо Наталя Микитівна вимагала від кожного, хто поруч, максимальної самовіддачі, високого професіоналізму, безмежної відданості справі. Недоліки, невдачі в роботі театру ставали її особистим болем. Зате і будь-якому успіху Н. Юргенс щиро раділа, як власному. Вона з особливою дбайливістю і увагою ставилася до роботи молодих акторів, і як член ради наставників чимало сил і часу віддавала своїм підопічним. Вона була переконана: наставництво – процес взаємозбагачення. А Н. Юргенс завжди була готова не тільки вчити, а й вчитися[60].

[60] Отченашенко С. И. Дар жизнелюбия / С. И. Отченашенко // Донбасс. – 1986. – № 5. – С. 102.

Наталя Никитівна Юргенс

Наталя Юргенс в ролі Лариси («Безприданниця»)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Для О. Утеганова не було акторів бездарних, були тільки ті, що не до кінця розкрилися. Володіючи великим педагогічним чуттям і тактом, він умів знайти індивідуальний підхід до кожного. Одним з найцікавіших моментів в його роботі з постановочним колективом був застільний період аналізу п'єси, вибудовування дієвої лінії, розтин підтексту і глибинних психологічних мотивувань кожного образу – те, що в театрі іменується «закваскою». Вистави О. Утеганова завдяки цій «заквасці», відмінно закладеному фундаменту поспіль 5-6 років не тільки зберігалися в прем'єрному стані, але й росли, ставали кращими і більш злагодженими. Олександр Кадирович був впевнений, що кожному працівнику – режисерові, акторові, художнику треба ставити дуже складні творчі завдання – часом навіть непосильні. Саме тоді люди будуть працювати з повною віддачею і зроблять більше того, що можуть[61].

Провідним ядром трупи були народний артист УРСР і заслужений артист Узбецької РСР ***Б. Сабуров***, народна артистка УРСР ***Н. Білецька***, заслужені артисти Української РСР ***С. Отченашенко***, ***М. Земцов***, ***Ю. Доронченко***, ***В. Митрофанов***, заслужені артисти РРФСР ***В. Мальчевський***, ***Г. Лєсніков***, заслужений артист Казахської РСР ***В. Ахрамєєв***.

Плідно працювали актори ***Ю. Канн***, ***Л. Луцький***, ***Г. Фоменко***, ***І. Зенков***, великою популярністю користувалися у глядачів ***С. Немчук***, ***Г. Афанасьєва***, ***О. Демідов***, ***М. Липницький***, ***Є. Семерня***, ***Л. Руснак***, ***В. Зубрицька***, ***Я. Зубрицький***, ***М. Шаров***, ***В. Іолас***, ***І. Стефашин*** та інші.

Режисер О. Утеганов розмовляє з учасниками вистави «Фальшива монета»

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

[61] Гольдберг С. Всегда поиск / С. Гольдберг // Приазовский рабочий. – 1979. – 20 февр. (№36) – С. 4.

Неоніла Білецька
народна артистка УРСР,
в ролі Інги (Вистава «Солов'їна ніч»)
*Поточний архів Донецького академічного обласного
драматичного театру (м. Маріуполь)

Микола Земцов
заслужений артист УРСР

Світлана Отченашенко

Одна з найпопулярніших у Маріуполі актрис. Створені нею образи ставали предметом глядацького відгуку й захоплення. На відміну від Полтави в Маріуполі молоду Світлану Отченашенко відразу ж ввели в поточний репертуар театру. Вистава за п'єсою Ю. Едліса «Крапля в морі» (1966 р.) – стала першою роботою актриси. Олівцем від руки в програмку вписано: «Віра-Отченашенко». Після ролей Валі Анощенко («Російські люди» К. Симонова), Ніси («Дурочка» Лопе де Вега) і Тані Свєтлової («Гліб Космачов» М. Шатрова) в колективі закріпився статус С. Отченашенко як однієї з провідних актрис театру. І як підтвердження тому – звання заслуженої артистки України, отримане в 1972 р., у 27 років!

З кожною новою роллю зростала майстерність актриси. Особливо запам'яталася С. Отченашенко в ролі Віктоші з «Казок старого Арбату» О. Арбузова – юна істота, яка змогла перевернути розмірене життя двох літніх чоловіків, ролі яких виконували Борис Сабуров і Микола Земцов. На сцені панували такі чисті стосунки, випромінювалося таке тепло, що відтавали і очищалися серця глядачів. Віктошу Отченашенко вітав автор п'єси Олексій Арбузов, її органічністю захоплювався Зіновій Гердт. Вихователем і наставником С. Отченашенко був прекрасний Майстер, народний артист України Олександр Утеганов. Світлана Іванівна підкреслила: «Він навчив мене мислити на сцені, професійно «підкував», спрямував формування індивідуальності». Саме про нього вона писала дипломну роботу на театрознавчому факультеті Санкт-Петербурзької академії мистецтв[62].

Для Світлани Отченашенко дуже важливою, творчо значущою була робота над підготовкою програм і проведенням вечорів поезії Анни Ахматової і Марини Цвєтаєвої. Такі вечори відбулися не тільки в Маріуполі, але й у Донецьку, Мінську. «І мені дуже радісно, – зазначила актриса, – що проведені поетичні вечори знайшли відгук в серцях людей».

[62] Коростельова Т. Чайка її душі / Т. Коростельова // Українська культура. – 1999. – № 5. – С. 23.

Заслужена артистка УРСР Світлана Отченашенко
в ролі Флори Бразьє «Хижачка»

*Особистий архів С. І. Отченашенко

Віра («Крапля в морі»)

Валя Анощенко («Російські люди»)

Таня («Гліб Космачов»)

Перші ролі С. Отченашенко

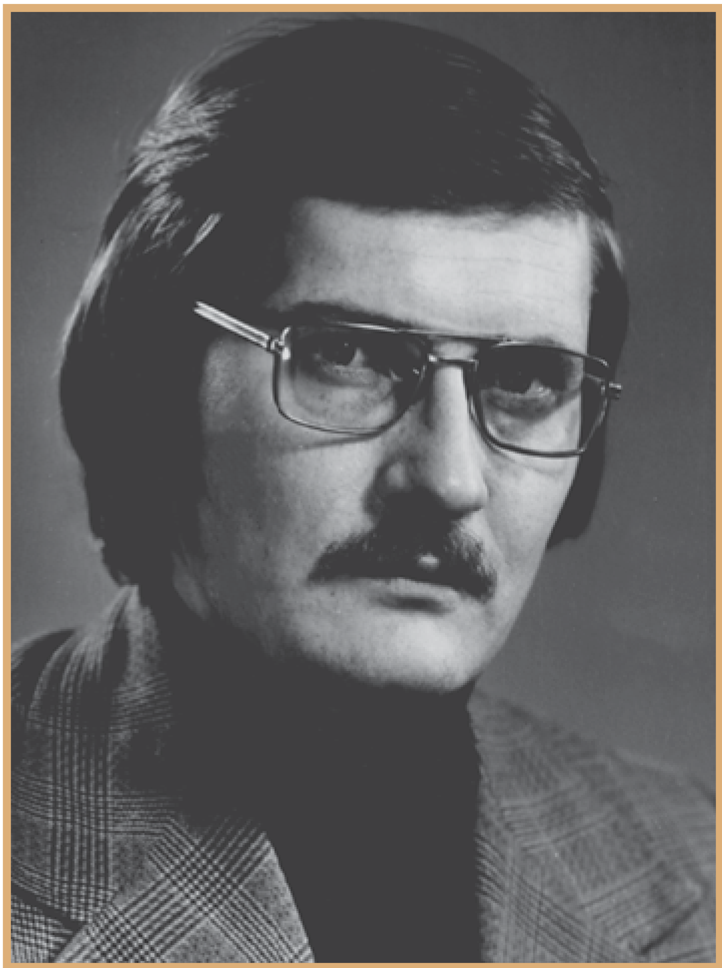
*Особистий архів С. І. Отченашенко

Н. Білецька
народна артистка УРСР

М. Алютова
заслужена артистка УРСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Валерій Митрофанов

заслужений артист УРСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Віктор Ахрамеєв

заслужений артист Казахської РСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Георгій Лесніков

заслужений артист РРФСР

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Інколи актори пробували себе в ролі режисера. Так, ***Г. Лєсніков*** здійснив постановку для наймолодших глядачів таких вистав, як «Жила-була сироїжка», «Дерев'яний король», «Кришталеве серце». Георгій Михайлович вважав, що глядача потрібно виховувати з дитячих років, пробуджувати в його душі прагнення до добра, чесності і справедливості, треба виховувати його як особистість. А казки – благодатний матеріал для цього[63]. У кожній роботі Г. Лєсніков віддавав всього себе, всю свою душу, натхнення, майстерність, талант.

Леонід Луцький – актор по суті своїй. Непідробний, витончений артистизм його відчувається і в манері говорити, і в багатстві міміки і жестів, і в умінні придивлятися до оточення. Людина ця немов постійно живе в якомусь особливому світі, де головне – пошук. Л. Луцький виходить на сцену не для того, щоб повчати публіку або приголомшувати її сліпучими ефектами[64]. Він приходить сюди, щоб показати людям самих себе, їхні переваги й вади, показати не грубо, не нав'язливо, а вдумливо і точно. Виконавча манера актора Л. Луцького своєрідна і завжди дуже тонко передає характер драматургічного матеріалу.

[63] Гольдберг С. Вчера, сегодня и каждый день / С. Гольдберг // Приазовский рабочий. – 1978. – 19 февр. (№ 36). – С. 4.

[64] Синиченко Н. Главное – неповторимость / Н. Синиченко // Приазовский рабочий. – 1970. – 30 янв. – С. 4.

Леонід Луцький

*Поточний архів Донецького академічного
обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Актори **С. Отченашенко** та **М. Липницький**

«Раба свого коханого» Лопе де Вега.
Постановка В. Таршиса
С. Отченашенко** та **Б. Сабуров

* Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

«Раба свого коханого» Лопе де Вега. Постановка В. Таршиса
*Актори **Б. Сабуров** та **М. Шаров***

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

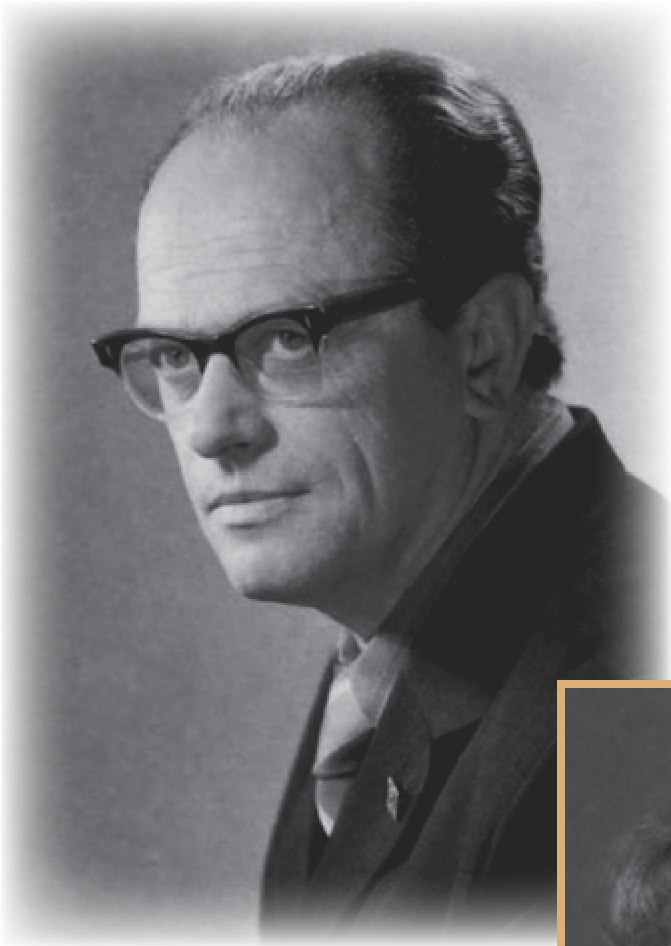

Юрій Доронченко

народний артист України

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Запам'яталися маріупольським глядачам образи ***Ю. Доронченка*** – артиста інтелектуального складу, тонких нюансів, що зіграв і таку складну психологічну роль, як князь Мишкін в «Ідіоті». Водночас Ю. Доронченко мав витончений сценічний гумор. Особливо вдалися йому ролі в гострохарактерних спектаклях за творами В. Шукшина – улюбленого автора актора.

Юрій Канн

Ганна Фоменко

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Світлана Немчук

Галина Афанасьєва

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Олександр Демідов
в ролі Яона («Медея»)

Ярослав Линницький

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Людмила Руснак

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

На маріупольській сцені Людмила Руснак працювала з 1974 року. За цей час вона зіграла десятки ролей. У кожному характері, від безпритульного до королеви, Людмила Руснак шукає і знаходить внутрішню сутність, найтонші нюанси людської душі, що і робить її героїнь правдивими і щирими, близькими і зрозумілими. І як результат – увага режисерів, критики, вдячні оплески, .любов і захоплення публіки.

Віра Зубрицька

Іван Стефашин

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

У 1978 р. у театрі розпочав роботу випускник режисерського факультету Харківського інституту мистецтва ***В. Московченко***. Його перша робота – спектакль за п'єсою Я. Полонського «Курортна історія». А в жовтні 1980 р. відбулася прем'єра «Феноменів» Г. Горіна – сьомий спектакль молодого режисера. В. Московченко належав до категорії молодих режисерів, прихильників взаємодії, творчої співдружності режисера і актора. Йому притаманне вміння не тільки запропонувати варіант вирішення сценічного образу, але й прийняти зустрічну пропозицію. Він проводив творчий пошук разом з виконавцями ролей, орієнтуючись на їхні індивідуальності, підкріплюючи свою режисерську концепцію позицією актора. Шукав в акторах однодумців і співтворців, тому працювати з таким режисером було дуже цікаво й повчально.

Володимир Юрійович Московченко

заслужений діяч мистецтв України

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Володимир Московченко

режисер

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Сцена з вистави «Курортна історія»
М. Алютова** та **Л. Руснак

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Сцена з вистави «Курортна історія»
Л. Руснак** та **М. Липницький
*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Подвижницька праця ***Льва Давидовича Яруцького***, відомого маріупольського краєзнавця, письменника, історика, літературознавця, посприяла встановленню точної дати народження професійного драматичного театру в Маріуполі – 1878 р. Слід зазначити, що до Л. Яруцького історія театру існувала в розрізнених «фондах», була розірвана в часі і просторі. Завдяки відновленню історії театральної культури міста у 1978 р. був відзначений 100-річний ювілей театру, у зв'язку з чим колектив був нагороджений орденом «Знак Пошани» за значні заслуги у розвитку театрального мистецтва. Як підкреслив головний режисер театру О. Утеганов: «нагородження театру орденом «Знак Пошани» – це свято, завойоване нашою працею».

Фасад театру у дні святкування 100-річного ювілею (1978 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Святкування ювілею театру.
Нагородження орденом «Знак Пошани» (1978 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Фото театральної програмки вистави «Той, хто йде за сонцем» (1979 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

1 червня 1979 р. маріупольський театр розпочав гастролі у м. Таллін, відкривши їх у приміщенні Державного російського драматичного театру Естонської РСР виставою «Той, хто йде за сонцем» за п'єсою Г. Бодикіна. Ця п'єса розкриває сторінки життя земляка маріупольців, художника-пейзажиста Архипа Куїнджі, народилася в стінах театру і вперше була поставлена на маріупольській сцені. Головну роль доручили зіграти ***В. Ахрамєєву***. Мабуть завдяки цьому спектаклю його оцінила маріупольська публіка. Незабаром він став одним з провідних акторів трупи: природна обдарованість і великий досвід досягли належної реалізації й пошани.

1 липня 1979 р. розпочалися гастролі у м. Вільнюсі. Маріупольський театр з метою розкриття особливостей власного репертуару представив різні за змістом вистави, а саме: комедію, яка складалася з розповідей В. Щукіна «Характери», ліричну повість про одне кохання – «Східніше на п'ять годин» А. Тоболяка, камерну виставу «Курортна історія» Г. Полонського, народну драму за повістю В. Распутіна «Живи і пам'ятай», психологічну мелодраму О. Арбузова «Очікування» і гостро-публіцистичну постановку за п'єсою М. Шатрова «Мої надії». Розпочалися гастролі п'єсою В. Распутіна «Живи і пам'ятай». Як зазначав литовський рецензент, глядачі з великим інтересом подивилися п'єсу В. Распутіна «Живи і пам'ятай», в якій піднята незвичайна проблема часів Другої світової війни, глибоко розкриті людські характери.

В іншій виставі «Мої надії», яку побачили глядачі Вільнюса, режисер В. Бугайов дуже точно вловив публіцистичну спрямованість твору і поставив спектакль-диспут, в якому за запалом ділових суперечок, за повсякденністю фабричних буднів виникає діалог – болісна полеміка людини зі своєю совістю. Стільки оплесків, як під час цієї пристрасно публіцистичної розмови, не прозвучало в жодній з вистав.

Всім глядачам запам'яталися зворушливі, милі люди похилого віку у виконанні народного артиста УРСР, заслуженого артиста УзРСР Б. Сабурова: і завзятий, п'яненький дідок в «Характерах», і суворий, пригноблений тяжкими роздумами Михеїч в «Живи і пам'ятай».

Театральний критик Б. Ольшевський зазначив, що маріупольському театру вдалося головне: змусити глядачів замислитись «про час і про себе», про наше буття з його реаліями, часом досить суворими обставинами, і про те, скільки іноді потрібно внутрішньої сили, щоб не втратити людського обличчя, зберегти чисту душу. На думку Б. Ольшевського театр своїми виставами виконує головне завдання мистецтва – виховує почуття[65].

[65] Ольшевский Б. Легко ли спеть песню / Б. Ольшевский // Червоны Штандар (газета на польском языке). – Вильнюс, 1979. – № 153. – 18 июля. – С. 4.

Сцени з вистави «Живи і пам'ятай» В. Распутіна – 1978 р.
Постановка А. К. Утеганова. Сценографія М. С. Ковальчука.
*Актори: **Ю. Канн** та **Г. Фоменко***

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

В. Мирофанов*, *Г. Афанасьєва*, *М. Алютова*, *В. Хороцо

Фото з вистави «Мої надії» М. Шатрова.

Постановник – В. Бугайов

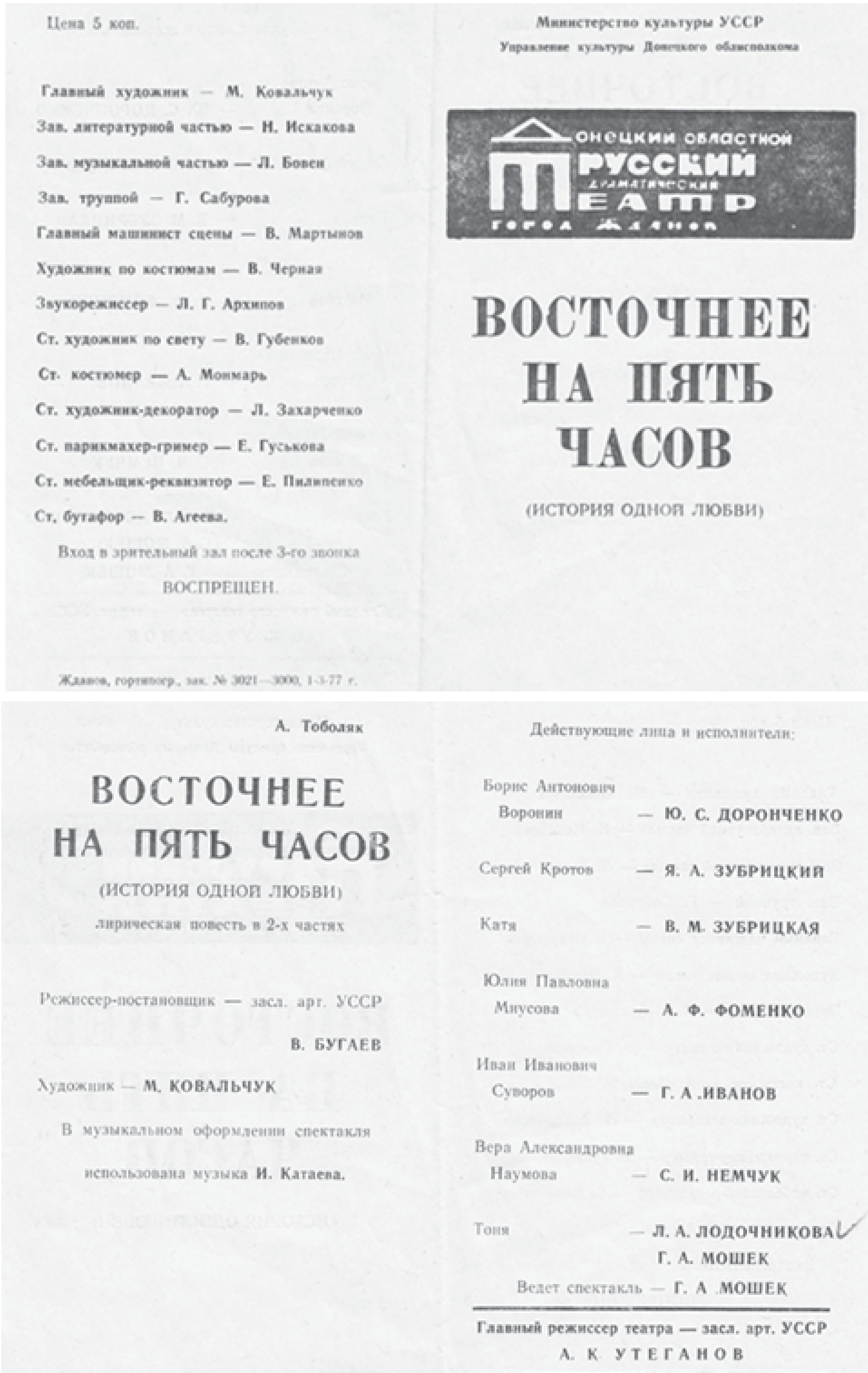
Г. Афанасьєва*, *С. Отченашенко*, *Н. Комкова

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Фото з вистави «Характери» В. Шукшина
Є. Семерня** та **Б. Сабуров

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Цена 5 коп.

Главный художник — М. Ковальчук
Зав. литературной частью — Н. Искакова
Зав. музыкальной частью — Л. Бовен
Зав. труппой — Г. Сабурова
Главный машинист сцены — В. Мартынов
Художник по костюмам — В. Черная
Звукорежиссер — Л. Г. Архипов
Ст. художник по свету — В. Губенков
Ст. костюмер — А. Монмарь
Ст. художник-декоратор — Л. Захарченко
Ст. парикмахер-гример — Е. Гуськова
Ст. мебельщик-реквизитор — Е. Пилипенко
Ст. бутафор — В. Агеева.

Вход в зрительный зал после 3-го звонка
ВОСПРЕЩЕН.

Жданов, гортипогр., зак. № 3021—3000, 1-3-77 г.

Министерство культуры УССР
Управление культуры Донецкого облисполкома

Донецкий областной русский драматический театр города Жданов

ВОСТОЧНЕЕ НА ПЯТЬ ЧАСОВ

(ИСТОРИЯ ОДНОЙ ЛЮБВИ)

А. Тоболяк

ВОСТОЧНЕЕ НА ПЯТЬ ЧАСОВ

(ИСТОРИЯ ОДНОЙ ЛЮБВИ)
лирическая повесть в 2-х частях

Режиссер-постановщик — засл. арт. УССР
В. БУГАЕВ

Художник — М. КОВАЛЬЧУК

В музыкальном оформлении спектакля
использована музыка И. Катаева.

Действующие лица и исполнители:

Борис Антонович Воронин — Ю. С. ДОРОНЧЕНКО
Сергей Кротов — Я. А. ЗУБРИЦКИЙ
Катя — В. М. ЗУБРИЦКАЯ
Юлия Павловна Мнусова — А. Ф. ФОМЕНКО
Иван Иванович Суворов — Г. А. ИВАНОВ
Вера Александровна Наумова — С. И. НЕМЧУК
Тоня — Л. А. ЛОДОЧНИКОВА
Г. А. МОШЕК

Ведет спектакль — Г. А. МОШЕК

Главный режиссер театра — засл. арт. УССР
А. К. УТЕГАНОВ

Фото театральної програмки вистави «Східніше на п'ять годин»

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Я. Зубрицький, В. Зубрицька і Ю. Доронченко

Фото з вистави «Східніше на 5 годин»
Я. Зубрицький, В. Зубрицька, С. Немчук

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Сценографія в сучасному театрі давно перестала бути лише складовою частиною сценічної дії, вона все частіше стає його основою, уособлюючи образ, смислове значення і ідею спектаклю. Молодий сценограф ***Світлана Канн***, випускниця Краснодарського художнього училища, учениця М. Ковальчука, дебютувала на сцені маріупольського театру як художник-постановник у 1978 р. спектаклем «Зупиніть Малахова!» за п'єсою В. Аграновського. Точно знайдений образ художнього рішення – сцена, як дзеркальне відображення залу для глядачів – значною мірою сприяв публіцистичному звучанню вистави, перетворюючи умовність театру в справжність документа. Дебют виявився вдалим, і наступні роботи С. Канн підтвердили безсумнівну обдарованість молодої художниці.

Найбільш яскраво, на погляд С. Отченашенко, Канн проявила себе в сценографії «Медеї» Ж. Ануя: їй віртуально вдалося створити на сцені світ відчайдушних протиріч і боротьби. Працювати з нею було не завжди легко, незважаючи на молодість, вона вміла бути вимогливою, їй властиві визначеність позиції і бажання домогтися максимальної точності в найдрібніших деталях оформлення. Але також вимоглива вона і до себе. Тому кожна нова робота С. Канн – це ще одна грань творчості художника-новатора, винахідливого і, безумовно, перспективного[66].

[66] Отченашенко С. Время становления / С. Отченашенко // Приазовский рабочий. – 1981. – 26 апр. (№ 82) – С. 4.

Світлана Канн

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

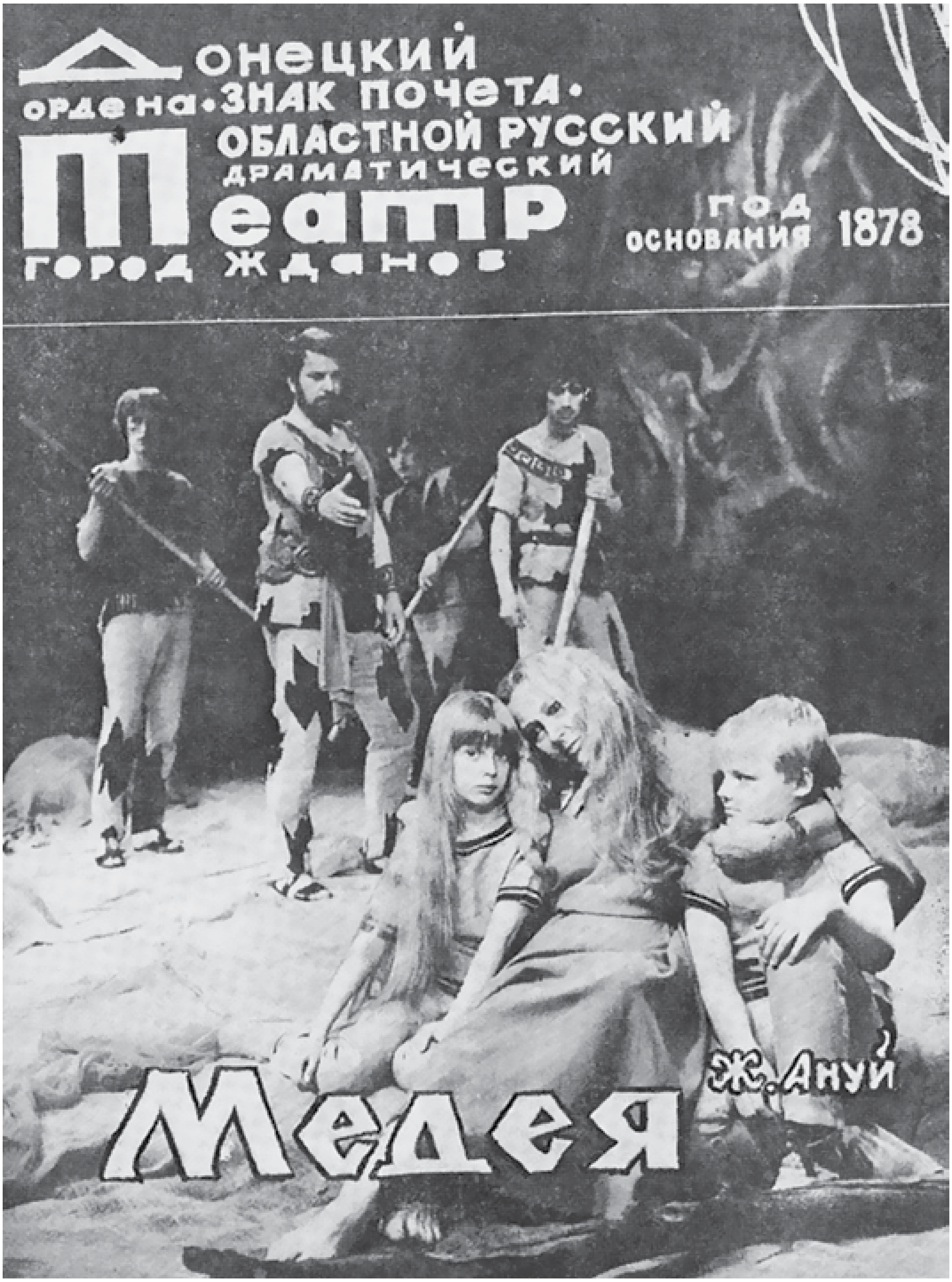

Фото театральної афіші вистави «Медея» (1981 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Театральний сезон 1980–1981 рр. розпочався виставою за п'єсою американського драматурга Юджина О'Ніла «Любов під в'язами», яка була тепло зустрінута маріупольськими глядачами.

В. Головачов** та **В. Кудінов

Сцена з вистави «Любов під в'язами» ***С. Отченашенко** та **В. Кудінов***

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Нові можливості перед колективом розкрила драматургія В. Шекспіра: яскравими знахідками порадувала режисура постановника – народного артиста УРСР О. Утеганова; проявилися нові грані гри акторів, виразна, лаконічна й змістовна сценографія М. Ковальчука. Суть конфлікту у постановці О. Утеганова – боротьба за владу.

В. Ахрамєєв майстерно грає натуру могутню, неприборкану в своїх пристрастях. Його Лір – воістину «король, і до кінця нігтів – король». Величний і в своєму деспотизмі, і в божевіллі, коли розум вже не в силах впоратися з жорстокою реальністю світу. Один з найбільш привабливих і цілісних образів вистави – граф Кент у виконанні В. Іоласа. Розумно і точно втілена Гонерилья Н. Юргенс. По-новому проявилися в спектаклі здібності В. Кудінова і В. Митрофанова[67]. Трагедію серця, що сприймає чужий біль, як свій, здатного на найвищу міру співчуття і тому приреченого на загибель, передав Б. Сабуров у ролі Шута. Зіграв просто, навіть трохи приземлено, без мелодрами і афектації, з бездоганним відчуттям жанру п'єси.

Вистава акцентує увагу не стільки на трагічній вині Ліра, скільки на його фізичних і моральних стражданнях, муках пізнавання істини. Постановник О. Утеганов домагався того, щоб зримо, зрозуміло і просто розповісти про конфлікт двох полярно протилежних підходів до життя. З одного боку – споживацько-егоцентричного, нелюдського, а з іншого – людське, гуманістичне ставлення. Таким чином, в характері Ліра визначилися два полюси: на початку – Лір зіпсований владою, в кінці – Лір розуміє істину, відмовляючись від влади. У цьому – філософська основа вистави, її ідея, яка, безумовно, залишається актуальною в усі часи. П'єса В. Шекспіра стала справжнім уроком майстерності для театру, адже тільки завдяки класиці можна перевірити творчий потенціал театру, можливості режисера, артистів, художника.

[67] Коростелева Т. Уроки Шекспира / Т. Коростелева // Приазовский рабочий. – 1980. – 31 дек. (№ 250). – С. 4.

Сцена з вистави «Король Лір» (1980 р.).
Постановка О. Утеганова. Художник М. Ковальчук
*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

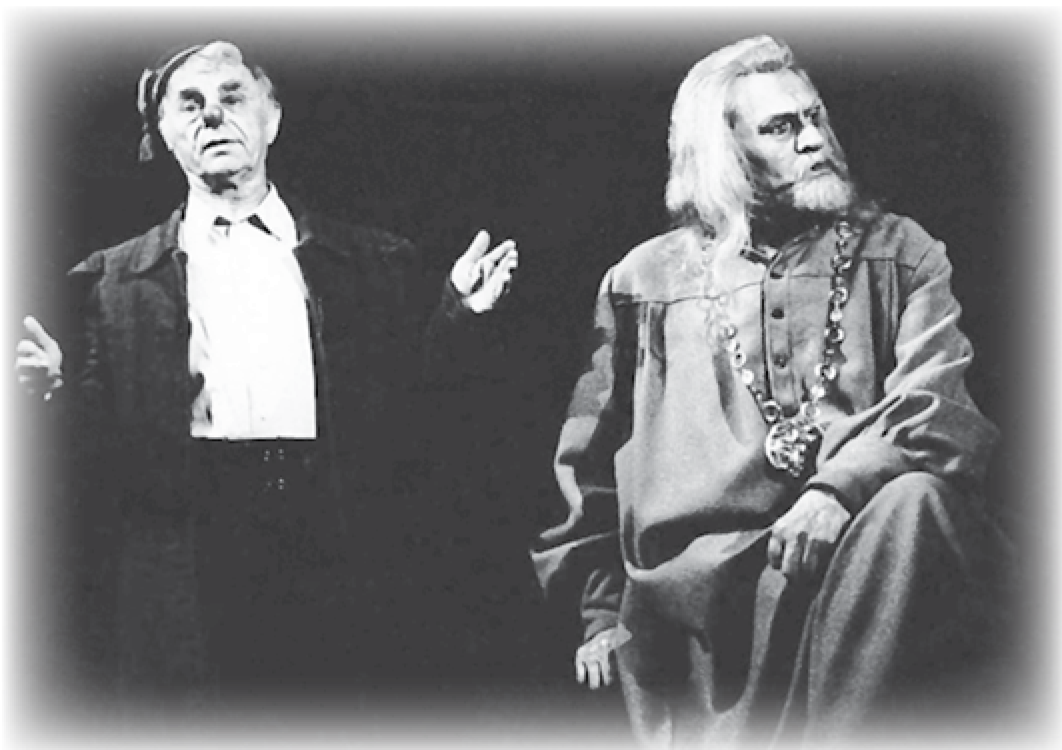
В. Ахрамеєв** та **Б. Сабуров

Г. Афанасьєва** та **С. Немчук

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Сцени з вистави «Король Лір» (1980 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Цена 5 коп.

Главный художник — засл. художник УССР М. КОВАЛЬЧУК
Зав. литературной частью — Н. ИСКАКОВА
Зав. музыкальной частью — Л. БОВЕН
Зав. труппой — Г. САБУРОВА
Зав. художественно-постановочной частью — Л. АРХИПОВ
Главный машинист сцены — П. ШАМЛИ
Художник-оформитель костюмов — А. БОГАТЫРЕВА
Звукорежиссер — В. АНДРЕЙЧУК
Ст. художник по свету — В. САЧЕЕВ
Ст. костюмер — Н. СЕРЖАНОВА
Ст. парикмахер-гример — О. СТИХИНА
Художник-декоратор — В. ГАВРИЛОВ
Ст. реквизитор — Е. ПИЛИПЕНКО
Ст. бутафор — В. АГЕЕВА
Ст. столяр-краснодеревщик — А. ЗЕЛЕНСКИЙ

Премьера — 29 XII-80 г

Министерство культуры УССР
Управление культуры Донецкого облисполкома

Донецкий ордена Знак Почета областной русский драматический театр город Жданов

КОРОЛЬ ЛИР

В. Шекспир

КОРОЛЬ ЛИР

трагедия в двух частях
(перевод Б. Пастернака)

Режиссер-постановщик — нар. арт. УССР А. УТЕГАНОВ
Художник — засл. художник УССР М. КОВАЛЬЧУК
Режиссер-ассистент — Г. БОРСКИЙ
Фехтование — В. МОСКОВЧЕНКО

Действующие лица и исполнители:

Лир, король Британии — засл. арт. Каз. ССР В. АХРАМЕЕВ
Король Французский — М. ЛИПНИЦКИЙ
Король Бургундский — В. РАЙХМАН
Герцог Корнуэльский — засл. арт. УССР Ю. ДОРОНЧЕНКО
Герцог Альбанский — Ю. ВЕТРОВ
Граф Кент — В. ИОЛАС
Граф Глостер — В. КУДИНОВ
Эдгар, сын Глостера — засл. арт. УССР В. МИТРОФАНОВ
Эдмунд, побочный сын Глостера — Н. ШАРОВ
Старик — Н. ВОЛКОВ
Врач — И. ЗЕНКОВ
Ш у т — Л. ЛУЦКИЙ
нар. арт. УССР, засл. арт. Уз. ССР Б. САБУРОВ
Освальд, дворецкий Гонерильи — Е. ПОПЛАВСКИЙ, И. СТЕФАШИН
Придворный из свиты Корделии — Ю. КАНН
Герольд — Н. ВОЛКОВ

Слуга I — С. НЕПРЯХИН
Слуга II — С. БАКАНОВ
Слуга III — В. НАЗАРОВ
Офицер I — А. СИНЯГИН
Офицер II — В. ГОЛОВАЧЕВ
Офицер III — А. ДЕМИДОВ
Гонерилья — нар. арт. УССР, засл. арт. РСФСР Н. ЮРГЕНС
дочери Лира
Регана — Г. АФАНАСЬЕВА, С. НЕМЧУК
Корделия — В. ЗУБРИЦКАЯ

Рыцари, офицеры, гонцы, солдаты и придворные — артисты театра

Ведет спектакль В. КУДЛАЕВА.

Главный режиссер театра — нар. арт. УССР А. УТЕГАНОВ

Фото театральної програмки вистави «Король Лір»

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Поряд з театром професійним у Маріуполі працювали і аматорські трупи. У Палац культури «Азовсталь» після роботи приходили самовіддано закохані в мистецтво: терміст цеху рейкових скріплень Ігор Налчаджі, електрик Валерій Сарбей, диктор міського радіо Тетяна Кальонова, старший майстер Валерій Федотов, культпрацівник Олена Одинцова, вихователь дитячого садка Світлана Буличова, ливарник Олександра Узун та інші самодіяльні артисти.

Прем’єра «Хануми» у 1981 р. ще раз довела, що Народний драматичний театр Палацу культури «Азовсталі» любить і цінує свій театр. Як зазначив художній керівник театру, заслужений працівник культури УРСР Л. Бессарабов: «Ханума» була обрана для творчого зростання колективу, для кращого прояву індивідуальностей». Все, що відбувалося на сцені, знаходило жвавий відгук в залі. Безперечна удача цієї вистави – образ Хануми, створений Валентиною Коваль. Ця роль дозволила актрисі якнайповніше проявити свої сценічні здібності, темперамент, гумор, фантазію. У цілому Народний театр виправдав глядацькі очікування, створив легку, бешкетну і добру комедію. На XVII обласній традиційній декаді самодіяльного театрального мистецтва театр ПК «Азовсталь» показав вистави «Тринадцятий голова», «Ханума» і з легкістю довів, що він є кращим театральним самодіяльним колективом не тільки в Донецькій області, а й за її межами. І вже давно став справжньою школою для всіх самодіяльних колективів області.

А. Цагарелі «Ханума». Сцена в бані

*Поточний архів Маріупольського народного драматичного театру

Набуває популярності й театр сатири Палацу культури «Іскра», відомий своїми гострими роботами не тільки в Маріуполі. З року в рік зростала майстерність цього колективу, а значить і підвищувалася відповідальність перед глядачем. У 1969 р. театру сатири було присвоєно почесне звання «Народний». Естрадно-сатиричними виставами «Скільки коштує маленька», «Тіна в тралі», «Пустотливі казки», «Протріть ваші окуляри» та ін. театр завоював повсюдну популярність і любов глядача не тільки в Маріуполі, а й у Донецьку, Києві, Мінську, Ленінграді, Москві, Севастополі. Завдяки новому керівнику театру ***Ользі Бурцевій*** пошуки нових образотворчих форм і постановочних рішень стали непорушним законом роботи народного театру сатири Палацу культури «Іскра». У 1975 р. театр став лауреатом премії ім. Артема і володарем диплома ВДНГ. У 1980 р. Народний театр сатири став Лауреатом XVII обласної театральної декади «Донецька весна». Театр продовжував традиції сатиричного естрадно-музичного жанру. В репертуарі відчувалась увага до теми моральності, у виставах розкривались проблеми справжніх людських цінностей, добра, людяності.

Мініатюра «У тролейбусі». Постановка О. Бурцевої

*Особистий архів О. І. Верещака

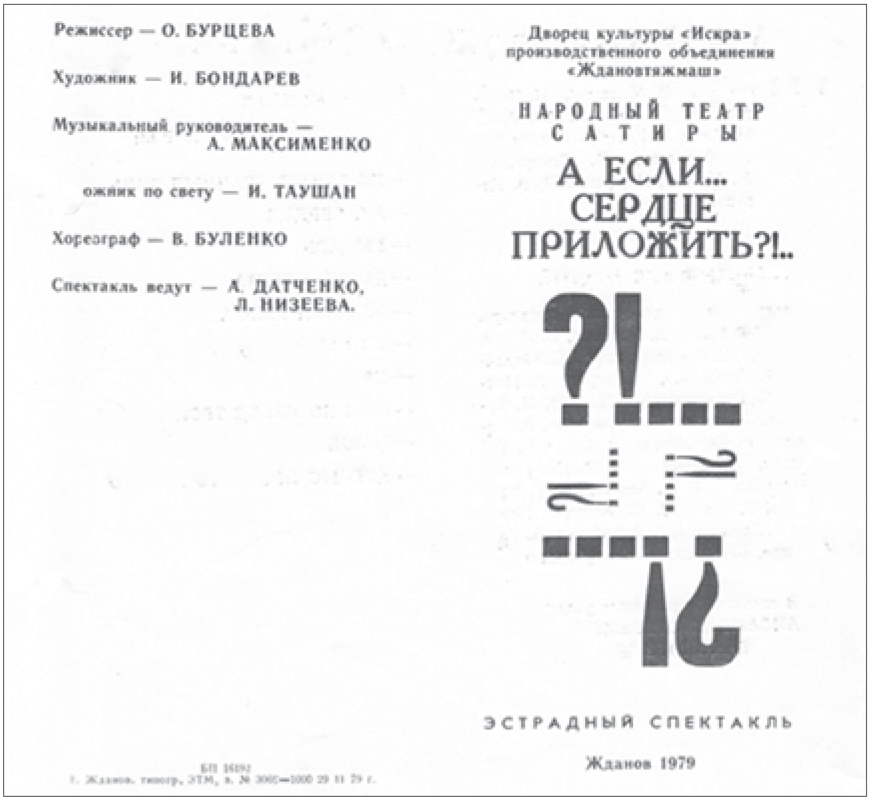

Колектив Народного театру сатири на чолі з Ольгою Бурцевою

Репетиція вистави «Лицаря». Постановка Ольги Бурцевої

*Особистий архів О. І. Верещака

Режиссер — О. БУРЦЕВА

Художник — И. БОНДАРЕВ

Музыкальный руководитель — А. МАКСИМЕНКО

ожник по свету — И. ТАУШАН

Хореограф — В. БУЛЕНКО

Спектакль ведут — А. ДАТЧЕНКО, Л. НИЗЕЕВА.

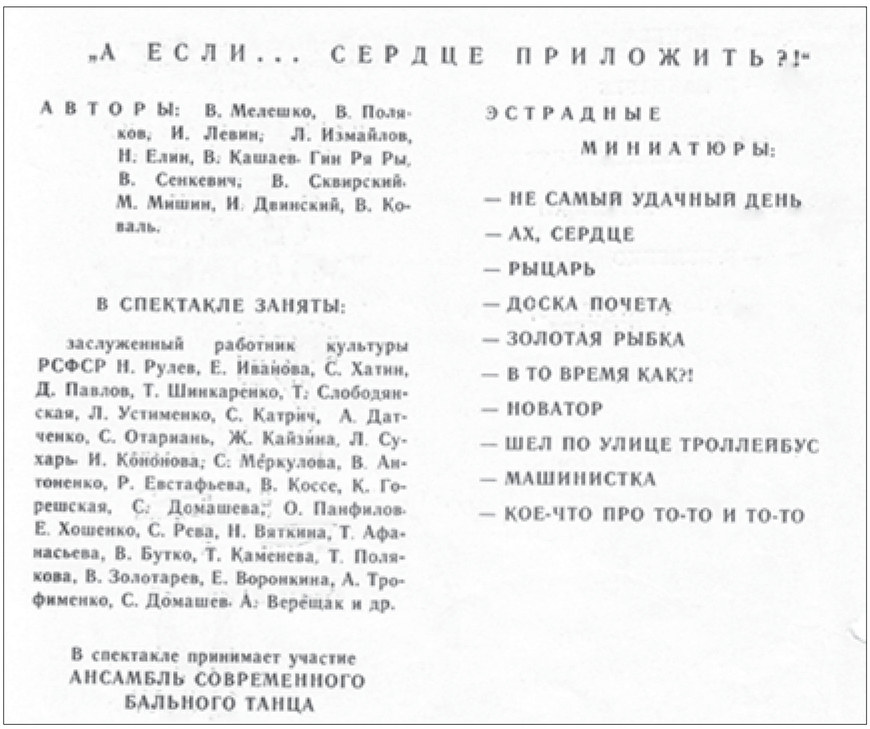
Дворец культуры «Искра» производственного объединения «Ждановтяжмаш»

НАРОДНЫЙ ТЕАТР САТИРЫ

А ЕСЛИ... СЕРДЦЕ ПРИЛОЖИТЬ?!..

ЭСТРАДНЫЙ СПЕКТАКЛЬ

Жданов 1979

„А ЕСЛИ... СЕРДЦЕ ПРИЛОЖИТЬ?!"

АВТОРЫ: В. Мелешко, В. Поляков, И. Левин, Л. Измайлов, Н. Елин, В. Кашаев. Гин Ря Ры, В. Сенкевич, В. Сквирский. М. Мишин, И. Двинский, В. Коваль.

В СПЕКТАКЛЕ ЗАНЯТЫ:

заслуженный работник культуры РСФСР Н. Рулев, Е. Иванова, С. Хатин, Д. Павлов, Т. Шинкаренко, Т. Слободянская, Л. Устименко, С. Катрич, А. Датченко, С. Отаринань, Ж. Кайзина, Л. Сухарь. И. Кононова, С. Меркулова, В. Антоненко, Р. Евстафьева, В. Коссе, К. Горешская, С. Домашева, О. Панфилов. Е. Хошенко, С. Рева, Н. Вяткина, Т. Афанасьева, В. Бутко, Т. Каменева, Т. Полякова, В. Золотарев, Е. Воронкина, А. Трофименко, С. Домашев. А. Верещак и др.

В спектакле принимает участие АНСАМБЛЬ СОВРЕМЕННОГО БАЛЬНОГО ТАНЦА

ЭСТРАДНЫЕ МИНИАТЮРЫ:

— НЕ САМЫЙ УДАЧНЫЙ ДЕНЬ
— АХ, СЕРДЦЕ
— РЫЦАРЬ
— ДОСКА ПОЧЕТА
— ЗОЛОТАЯ РЫБКА
— В ТО ВРЕМЯ КАК?!
— НОВАТОР
— ШЕЛ ПО УЛИЦЕ ТРОЛЛЕЙБУС
— МАШИНИСТКА
— КОЕ-ЧТО ПРО ТО-ТО И ТО-ТО

Фото театральної програмки Народного театру сатири

*Особистий архів О. І. Верещака

З 1972 р. у Маріуполі розпочав діяльність Театр-клуб «Діалог» Палацу культури будівельників тресту «Азовстальбуд». Акторами театру могли стати юнаки від 8 до 25 років. Як показав досвід молодість не стала перешкодою для творчості, колектив зміг завоювати безліч грамот і дипломів на обласних, республіканських і всесоюзних оглядах, а головне – отримав любов і визнання маріупольців. Було пройдено великий шлях від вистав-казок до драматургії В. Шукшина і О. Вампілова. Одним словом, творчі досягнення очевидні.

Форми роботи у театру-клубу були найрізноманітніші: тематична дискотека, вечори імпровізації, дискусії про театр, поезію, живопис. У колективі працювало більше 100 чоловік, їх усіх об'єднувала не тільки любов до театру, а й можливість спілкування. Театральний клуб «Діалог» вводив дітей у світ мистецтва, давав їм ті знання, які, на жаль, вони не отримували в загальноосвітніх закладах. Тут закладалися основи любові до мистецтва і вміння його розуміти, формувалися естетичні смаки і погляди. «Діалог» розвивав в кожному зі своїх учасників творчі здібності, такі необхідні в будь-якій професії, розкривав закладені самою природою можливості і таланти. ***Лідія Анатоліївна Хаджинова*** не тільки головний режисер театру, вона його душа, стимул творчого пошуку. Вона ніколи не проводила втішних бесід після невдалих репетицій. Л. Хаджинова вважає, що для людей, які шукають і пробують себе в мистецтві, не буває емоцій негативних. Невдачі та поразки, сльози, незадоволеність собою – все несе в собі позитивний заряд, і, в кінцевому підсумку, пробуджує душу. Звісно далеко не всі з членів цього клубу ставали професійними артистами, але всі вони отримали тут щось більше, без чого людині на землі важче.

Вистава «Оптимістична трагедія»

*Особистий архів Л. А. Хаджинової

У 1983 р. Донецький ордена Пошани обласний російський драматичний театр (м. Маріуполь) представив свої вистави на харківській сцені, показавши чотири п'єси сучасних радянських авторів. Дві з них – інсценізації прози: В. Распутіна («Живи і пам'ятай») та В. Ліпатова («Любов у Старокороткіному»), визначені у театральному жанрі як драми. Були представлені також трагікомедія «Святий і грішник» М. Ворфоломєєва і водевіль «Нечиста сила» білоруського драматурга Г. Стефанського. На афішах українських театрів ці назви зустрічаються не часто, але сценічну історію вже мали тривалу.

Харківський критик О. Чепалов наголосив, що «у ждановських акторів єдина виконавча школа, хороша мовна культура – якщо емоційність, то без афектації, якщо стриманість – без аморфності».

Колектив завжди з особливим почуттям відповідальності, із зрозумілим хвилюванням ставився до творів військово-патріотичної тематики. І закономірно, що вистави «Барабанщиця» А. Салинського, «Перебіжчик» А. і П. Тур. «Солов'їна ніч» В. Єжова, «А зорі тут тихі…» і «В списках не значився» Б. Васильєва, «Берег» Ю. Бондарєва, «Живи і пам'ятай» В. Распутіна, «Бої мали місцеве значення» В. Кондратьєва ставали подіями в житті театру. Рішенням комісії Міністерства культури СРСР, Всеросійського театрального товариства і Головного політичного управління Радянської Армії і Військово-Морського Флоту головний режисер театру О. Утеганов був нагороджений золотою медаллю імені О. Попова за систематичну і плідну роботу по створенню вистав, присвячених увічненню слави і пам'яті героїчних людей, їхньому подвигу у роки Другої світової війни.

Головний режисер театру О. Утеганов, характеризуючи репертуарну політику театру, зазначав, що головною метою колективу є яскраво відобразити у своїй творчості найважливіші ідеї і проблеми сучасності. У виставах, що визначають нинішнє обличчя театру, на першому плані – увага до духовного світу сучасника, прагнення показати багатогранність характерів наших людей, відобразити проблеми дня. Центральне місце в репертуарі посідає радянська п'єса. Драматургія О. Гельмана, М. Ворфоломєєва, Ю. Бондарєва, В. Шукшина, Б. Васильєва, М. Шатрова, В. Кондратьєва, В. Ліпатова, В. Распутіна залишається провідною в репертуарі маріупольського театру. Значна роль традиційно належить і творам з класичної спадщини. Маріупольські глядачі добре знали такі постановки, як «Король Лір» В. Шекспіра, «Фальшива монета» М. Горького, «Без вини винуваті» О. Островського, а також «Леді Макбет Мценського повіту» М. Лєскова.

Вистава «Солов'їна ніч»
*Генерал Лук'янов – заслужений артист РРФСР **Г. Лєсніков**,*
*полковник – артист **О. Чернов***

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Сцени з вистави «Бої мали місцеве значення» В. Кондратьєва

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

В. Блєднова** та **І. Гордієнко

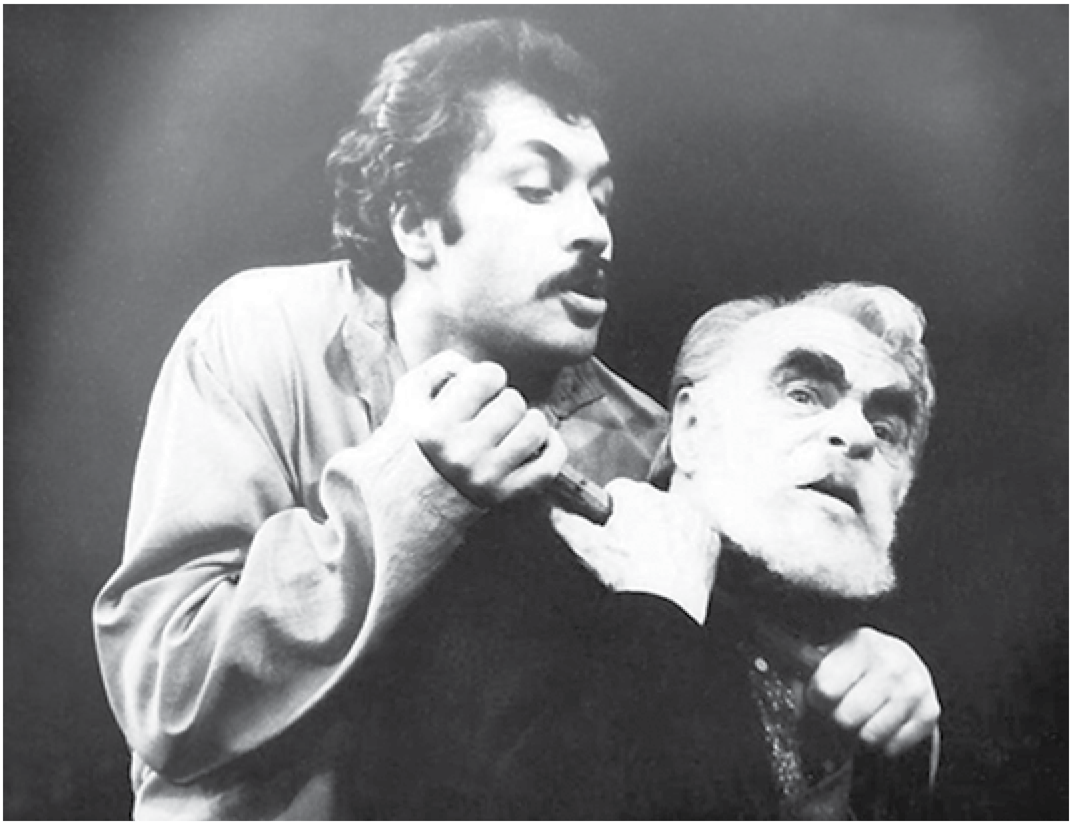
Сцени з вистави «Фальшива монета» М. Горького
О. Демідов** та **Ю. Канн

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Фото театральної афіші вистави «Фальшива монета» (1984 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

«Леді Макбет Мценського повіту» М. Лєскова

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Фото театральної афіші вистави «Святий і грішник»

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Від часу, коли колектив очолив Олександр Утеганов, творча репутація його піднеслася і стабілізувалася. Немає такого республіканського огляду, на якому вистави маріупольського театру не були б відзначені чи то в цілому, чи за окремими компонентами. В архіві театру зберігається Почесна грамота Президії Верховної Ради Азербайджану за підсумками гастролей в Баку в 1973 р. Колектив нагороджений Почесними грамотами міністерства культури Латвії і Білорусії після гастролей в столицях республік – Ризі і Мінську. О. Утеганов наголошував, що театральний колектив, його життєздатність визначають єдність творчих поглядів і спільність етичних норм. Відсутність етичної культури негативно позначається й на творчості[68].

За художнього керівництва О. Утеганова театр зміг поліпшити зацікавленість глядачів. Роками вироблялось у колективу уміння відчувати пульс часу, готовність винести на суд глядача найбільш злободенні проблеми; роками вдосконалювалась, шліфувалась акторська майстерність. Саме ці якості театру проклали шлях до сердець глядачів.

О. Утеганов зумів створити творчий колектив високої театральної культури, виховав, навчив чимало справжніх акторів, які зуміли гідно втілити його режисерські задуми. Цінуючи значення індивідуальної майстерності актора, митець піклувався про міцний акторський ансамбль. Не кількістю часу вимірювалася цінність спілкування з цією людиною і режисером, а широтою інтересів, глибиною знань, чим він до себе вабив, та якістю того, що він давав і чим допомагав колективу.

Провідний художник театру ***Михайло Сидорович Ковальчук*** О. Утеганова вважав своїм вчителем. Він зазначав, що «для актора Олександр Кадирович був чудовим педагогом, дуже дбайливо підходив до кожного, нікого ніколи не травмував своїми зауваженнями, пояснював, надихав, запалював. Багато працював з молоддю, в тому числі з режисерами-дипломниками, які практично щороку ставили в маріупольському театрі свої випускні спектаклі. З любов’ю ставився до них, в роботу не втручався, але направляв».

Коли ***Олександру Кадировичу Утеганову*** виповнилося шістдесят, він сказав: «Треба вчасно піти, але встигнути виховати нового, молодого головного режисера». На жаль, його надії на гідну зміну не цілком виправдалися. У театрі почали виникати залаштункові турніри. Вразливість, невміння захиститися від хамства змусили його піти. Останні

---

[68] Утеганов О. З вірою в людину / О. Утеганов // Черкаська правда. – 1985. – 31 трав. – С. 3.

роки життя він працював у Палаці культури комбінату «Азовсталь», там його досі шанобливо згадують.

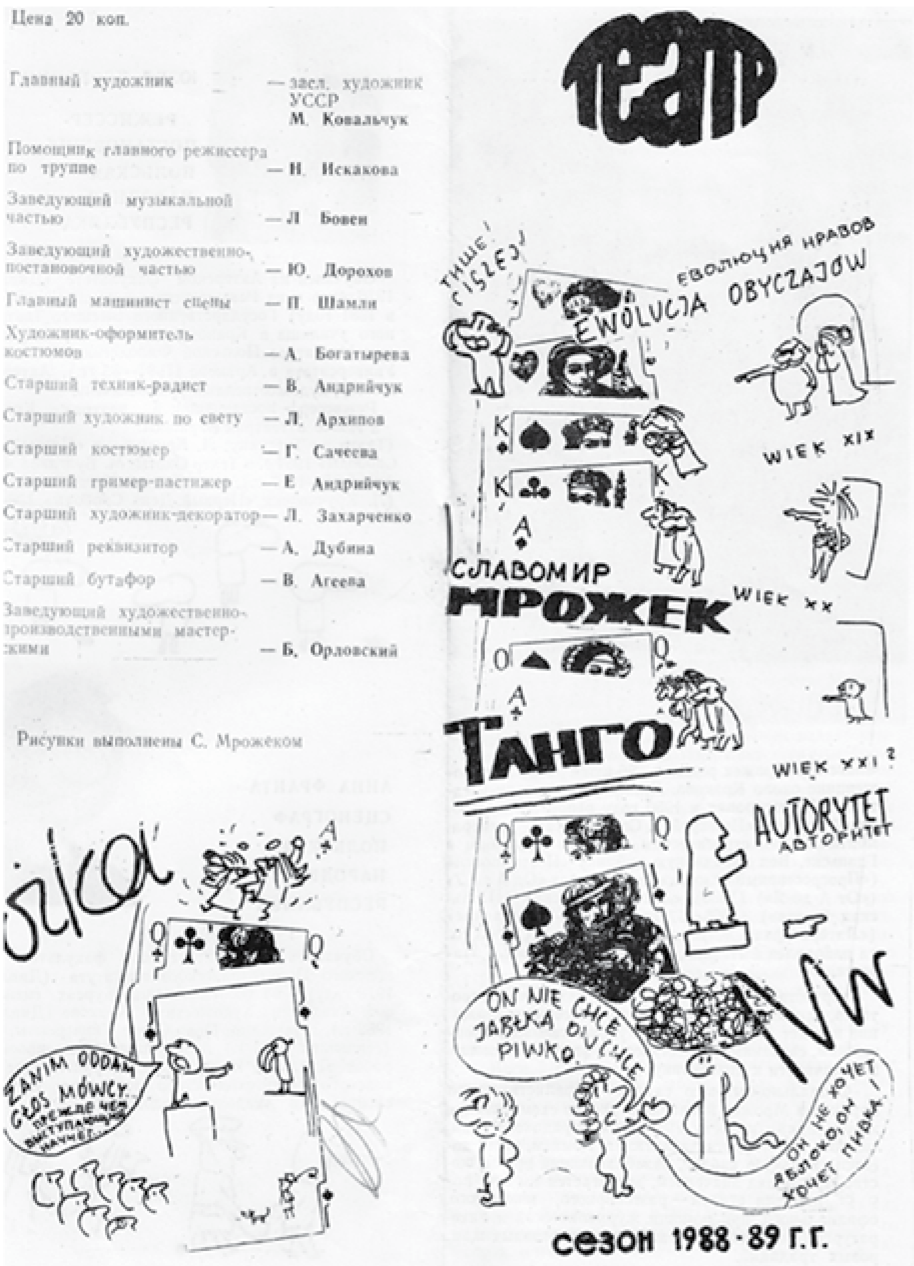
Станіслав Непряхін, режисер і актор театру, зауважив, що «після відставки О. Утеганова театр став здавати позиції, але творчий багаж, який був накопичений його працею, залишається у нас і зараз. Потрібно намагатися зберегти, не розгубити його».

Олександр Кадирович Утеганов

1980 р. – головний режисер Маріупольського драматичного театру

*Это было когда-то : Главный режиссер Мариупольского драматического театра Утеганов / фото Б. Г. Дембицкого // Фотоагентство Дембицкого : официальный сайт. – Режим доступа: http:// fotodem.org.ua/eto_bylo_kogta-to/.

Цена 20 коп.

Главный художник	— засл. художник УССР М. Ковальчук
Помощник главного режиссера по труппе	— Н. Искакова
Заведующий музыкальной частью	— Л. Бовен
Заведующий художественно-постановочной частью	— Ю. Дорохов
Главный машинист сцены	— П. Шамли
Художник-оформитель костюмов	— А. Богатырева
Старший техник-радист	— В. Андрийчук
Старший художник по свету	— Л. Архипов
Старший костюмер	— Г. Сачеева
Старший гример-пастижер	— Е. Андрийчук
Старший художник-декоратор	— Л. Захарченко
Старший реквизитор	— А. Дубина
Старший бутафор	— В. Агеева
Заведующий художественно-производственными мастерскими	— Б. Орловский

Рисунки выполнены С. Мрожеком

Фото театральної програмки вистави «Танго»

*Особистий архів Є. О. Сокирка

У 1988 р. на маріупольській сцені була поставлена п’єса польського драматурга Славоміра Мрожека «Танго» (режисер-постановник – Юзеф Чернецькі, сценограф Ганна Франш). Маріупольські глядачі змогли побачити гірку і песимістичну драму, яка показує, як інтелектуали проміняли моральні принципи і вищі цінності на сумнівну свободу руйнування умовностей, що врешті-решт призвело до апології терору...

Наприкінці 1980-х років у театрі виникає творча криза, що була обумовлена фінансовими труднощами, побутовими проблемами та непорозуміннями всередині трупи. Проте, незважаючи на це, колектив послідовно і наполегливо своєю успішною діяльністю давав глядачам надію і віру в майбутнє театру.

«Чи любите ви театр?», 1988 р. Заслужений артист Казахської РСР ***Віктор Ахрамєєв****, народний артист РРФСР* ***Леонід Бронєвой***

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Леонід Григорович Архипов присвятив своє життя театральному мистецтву і займався тим, без чого зовсім неможливо уявити собі сучасний театр – світловим забезпеченням вистав, роботою складною, кропіткої, що вимагала чималої винахідливості і фантазії. Готуватися до випуску постановок він починав разом з режисером, як тільки з'являвся надрукований текст п'єси.

Обізнані люди стверджували, що справляється з цією справою ***Л. Архипов*** завжди відмінно, на найвищому професійному рівні. У Маріуполі йому рівних не було, та й в Україні таких фахівців небагато, про що свідчать численні запрошення з інших театрів.

Леонід Григорович Архипов

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Театральне мистецтво Маріуполя в незалежній Україні (з 1991 р.)

На початку 1990-х років у маріупольському театрі відчувалося прагнення по-новому осмислити відомий драматичний твір. Театр є єдиним у місті з півмільйонним населенням. Саме тому, розуміючи свою вагомість, театр завжди намагався задовольнити запити всіх категорій глядачів, не зважаючи на вікову, національну та соціальну різницю. Тому в репертуарі завжди є драми і комедії, вистави для дітей та юнацтва, мюзикли. Режисери звертаються до п`єс сучасних драматургів, а також класиків світової літератури.

Бажання знайти оригінальні засоби сучасного мистецького втілення відчувалося у роботі головного режисера театру ***Володимира Балкашинова***. Молодий режисер, учень Марка Захарова і Андрія Гончарова, очоливши творчий колектив театру, послідовно проводив художню лінію театру-свята, яскравого життєствердного видовища, здатного стати підтримкою і опорою людського духу у важкі чи сумні часи. Про це свідчив і репертуар театру, що включав як російську («Чайка»), так і зарубіжну класику (витончена комедія за Оскаром Уайльдом «Як важливо бути серйозним»), сучасну вітчизняну («Куплю чоловіка» Михайла Задорнова) і західну драматургію («У майбутньому році, в той же час» Бернарда Слейда). У трупі багато вокально-музичних акторів, тому органічно вписався в афішу мюзикл «Викрадення Джонні Дорсета».

Завдяки діяльності В. Балкашинова іншою стала сама природа театру, в якому існувала іронія, самоіронія, кілька пластів самореалізації, коли вносився елемент певної режисерської та акторської відстороненості, можливості іронічно подивитися і на події, і на самого себе, тобто змінилися естетичні параметри постановки вистав.

Свій 114-й сезон Донецький ордена Пошани обласний російський драматичний театр (м. Маріуполь) відкрив 25 жовтня 1991 р. виставою «Я люблю тебе, Володька!» за п’єсою місцевого драматурга Леоніда Олійника (режисер-постановник Станіслав Непряхін, керівник постановки Володимир Балкашинов).

На суд глядача були представлені ще дві постановки, здійснені режисером Євгеном Вялковим, – «Куплю чоловіка» за п’єсою Михайла Задорнова, «Остання спроба» і «Суаре» В. Зверовщикова. Всі три вистави стали прем’єрними для маріупольського глядача.

Трупа з директором театру ***Олександром Котовим***
та головним режисером театру ***Володимиром Балкашиновим***

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

«Чайка» С. Отченашенко та В. Ткаченко. Постановка В. Балкашинова

*Особистий архів С. І. Отченашенко

Навколо маріупольської «Чайки» є і будуть суперечки, але законним є право театру на свій почерк, як і право режисера на своє бачення. В. Балкашинов проявив гідну увагу до А. Чехова, причому не показну, так би мовити пієтетну, а навпаки – живу і відповідальну.

У чеховській п'єсі кожен персонаж має свій власний драматичний мікросюжет. Більше інших запам'ятовується Маша (С. Єгорова). В її репліках і жестах відчувається справжнє страждання. Світлана Отченашенко вразила своєю Аркадіною. Своєю, ні на яку іншу не схожою. Холодна і чуттєва. Запальна і байдужа[69]. Цією байдужістю Аркадіна і сильна. Бо ніщо так не убезпечить від власних душевних ран,

[69] Дунаевская Н. Какого оперения «Чайка» / Н. Дунаевская // Донецкие новости. – 1992. – июль. – С. 4.

як нездатність відчувати в когось живу душу. Актриса зробила величезну, значної сили роботу, з розмахом і – відточену в деталях, створюючи образ чарівно-примхливої, егоїстичної примадонни Аркадіної.

З професійною майстерністю і захопленістю зіграли своїх героїв артисти В. Ткаченко (Тригорин), Н. Кленіна (Ніна), Л. Лодочнікова (Поліна Андріївна) та інші.

Порадував безперечний успіх молодого артиста ***Станіслава Боклана***. Він, зберігаючи стильові і жанрові особливості постановки, зумів передати трагізм нерозділеного кохання, відчай людини, яка не знайшла застосування своєму таланту.

У Донецькому обласному російському драматичному театрі (м. Маріуполь) ***С. Боклан*** працював 10 років (з 1984 р.). За роки роботи виявив себе актором широкого діапазону з неосяжними творчими здібностями. Глядачі і фахівці відзначали його яскраві сценічні дані, своєрідну пластику, емоційність, вірне відчуття жанру. Особливо яскравою вийшла робота актора над роллю Венсана у музичній шоу-комедії «Чао!», яку художня рада маріупольського театру визнала найкращою чоловічою роллю театрального сезону. Сьогодні Станіслав Володимирович Боклан відомий як видатний український актор театру та кіно. З 2016 р. – народний артист України.

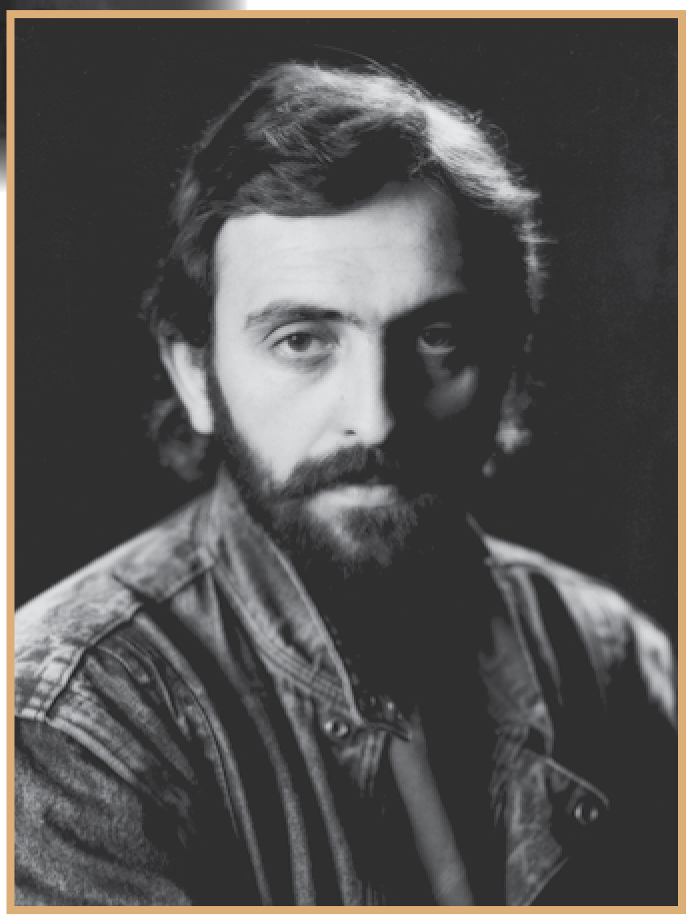
У 1989 р. на запрошення свого давнього друга, головного режисера Володимира Балкашинова, до Маріуполя приїхав актор ***Олександр Арутюнян***, котрий за нетривалий час зумів стати одним з провідних акторів всієї трупи. Одночасно знімався в епізодах різних кіно- і телефільмів[70].

Розповідаючи про Олександра Отарієвича, заслужена артистка України Світлана Отченашенко зазначає, що актор з такою яскраво вираженою «національною» зовнішністю настільки володіє акторською майстерністю, що цілком успішно втілює на сцені образи, написані російськими класиками. О. Арутюнян добре відомий маріупольцям і користується заслуженою популярністю, тому що на сцені він не грає, а як висловився режисер Анатолій Левченко, живе роллю.

[70] Гринько О. Театр от «А» до «Я». Театральные династии / О. Гринько // Театральная площадь. – 2000. – № 11, апрель. – С. 1–2.

Станіслав Боклан

Олександр Арутюнян

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Донецький ордена Пошани обласний російський драматичний театр (м. Маріуполь) постійно брав участь у фестивалі «Театральний Донбас». В його активі чимало нагород.

У 1994 р. театр за акторські роботи у виставі «За двома зайцями» (режисер-постановник Володимир Туманов) дипломами були відзначені заслужена артистка України, лауреат премії ім. М. Заньковецької Людмила Руснак і артистка Світлана Немчук, а за сценографію у виставі «Трістан та Ізольда» (режисер-постановник Юрій Гранатов) – головний художник театру, лауреат премії ім. В. Клеха Світлана Канн.

Доволі плідним став 1996 р.: театр був нагороджений почесним дипломом за постановку «Пейзажу»; приз за кращу режисуру отримав режисер-постановник Анатолій Левченко; нагороди за кращу чоловічу і жіночу роль – Олександр Арутюнян і Еллона Чернявська; за оформлення до спектаклю «Антоній і Клеопатра» в Луганському музично-драматичному театрі – Світлана Канн.

«Пейзаж» Анатолія Левченка
О. Арутюнян** та **Е. Чернявська

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Прекрасні акторські здібності виявила майстер перевтілень, провідна актриса маріупольської сцени ***Еллона Чернявська***. Вона закінчила Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. У Маріуполі почала працювати з 1994 р. Актриса інтуїтивно відчувала кожну роль, вміло користувалася неосяжним арсеналом імпровізацій та художнім баченням.

Еллона Чернявська – актриса виняткового таланту. Вона не грала на сцені, а жила. Неможливо перелічити всі образи, створені нею. Еллона мала багатопланову акторську натуру, діапазон якої охоплював ролі від трагедійних, характерних до комедійних. Її незабутні персонажі – «Вона» («Пейзаж» Г. Пінтера), Лоліта («Лоліта» В. Набокова) Маргарита («Майстер і Маргарита» М. Булгакова), Рита («Циліндр» Е. де Філіппо), Манефа («Корабель кохання» М. Коляди) та чимало інших.

Еллона Чернявська

*Особистий архів А. М. Левченка

У 1998 р. фестиваль «Театральний Донбас» був присвячений 120-річчю Донецького ордена Пошани обласного російського драматичного театру (м. Маріуполь) і 220-річчю переселення греків у Приазов'я, тому він відбувся в Маріуполі. Журі та глядачі побачили дві постановки у виконанні маріупольської трупи: «Тартюф» (режисер-постановник К. Добрунов) і «Невільниці» (режисер-постановник С. Непряхін). Актор Віталій Ткаченко удостоївся диплому фестивалю за кращу епізодичну роль, а актриса Софія Єгорова стала дипломанткою за виконання кращої жіночої ролі.

У 2000 р. театр показав у Донецьку спектакль Анатолія Левченка «За зачиненими дверима» за п'єсою Ж.-П. Сартра.

Поруч з професійним театром у місті продовжували розвиток самодіяльні драматичні колективи. З 1993 р. режисером народного театру ПК заводу «Азовсталь» стає ***Ігор Андрійович Налчаджи***, який був і актором, і громадським діячем[71]. З 1950 р. І. Налчаджи брав активну участь у художній самодіяльності. Виступав в колективі Палацу культури заводу «Азовсталь» з 15 років. Часто Ігор Андрійович демонстрував любов до поезії. У його репертуарі твори О. Пушкіна, О. Блока, О. Твардовського, Є. Євтушенка. У трагікомедії «Республіка на колесах» (Я. Мамонтова) Ігор Андрійович зіграв отамана Дудку. Цей спектакль і після сотого показу мав незмінний успіх. За цю роботу театру присвоєно назву «Народний». У низці постановок І. Налчаджи виступав як режисер. Зокрема, він поставив виставу «Я, бабуся, Іліко та Іларіон». В. Сарбей, який тривалий час працював з І. Налчаджи, стверджував, що «Ігор Андрійович може й не показував, як треба робити, але дуже чітко вказував той напрямок, який потрібен був акторові». Безперечно, І. Налчаджи був провідним актором Народного театру ПК заводу «Азовсталь», неодноразово удостоювався звання лауреата Республіканських і Всесоюзних оглядів і конкурсів.

Працюючи режисером, І. Налчаджи відновив ряд вистав минулих років, а також здійснив постановку вистав: «Останній вуличний волоцюга» Р. Вівіані, «Антігона» Ж. Ануя, «Ой, люди, люди...» Н. Берньє-Марино, «Останнє прохання» А. Лаурінчюкаса.

[71] Буров С. Актер, режиссер, общественник. К 80-летию Игоря Налчаджи / С. Буров // Ильичевец. – 2015. – 23 июля (№ 77). – С. 3.

Ігор Андрійович Налчаджи

режисер народного театру ДК заводу «Азовсталь» (1993 – 1998 рр.)

* Буров С. Актер, режиссер, общественник. К 80-летию Игоря Налчаджи / С. Буров // Ильичевец. – 2015. – 23 июля (№ 77). – С. 3.

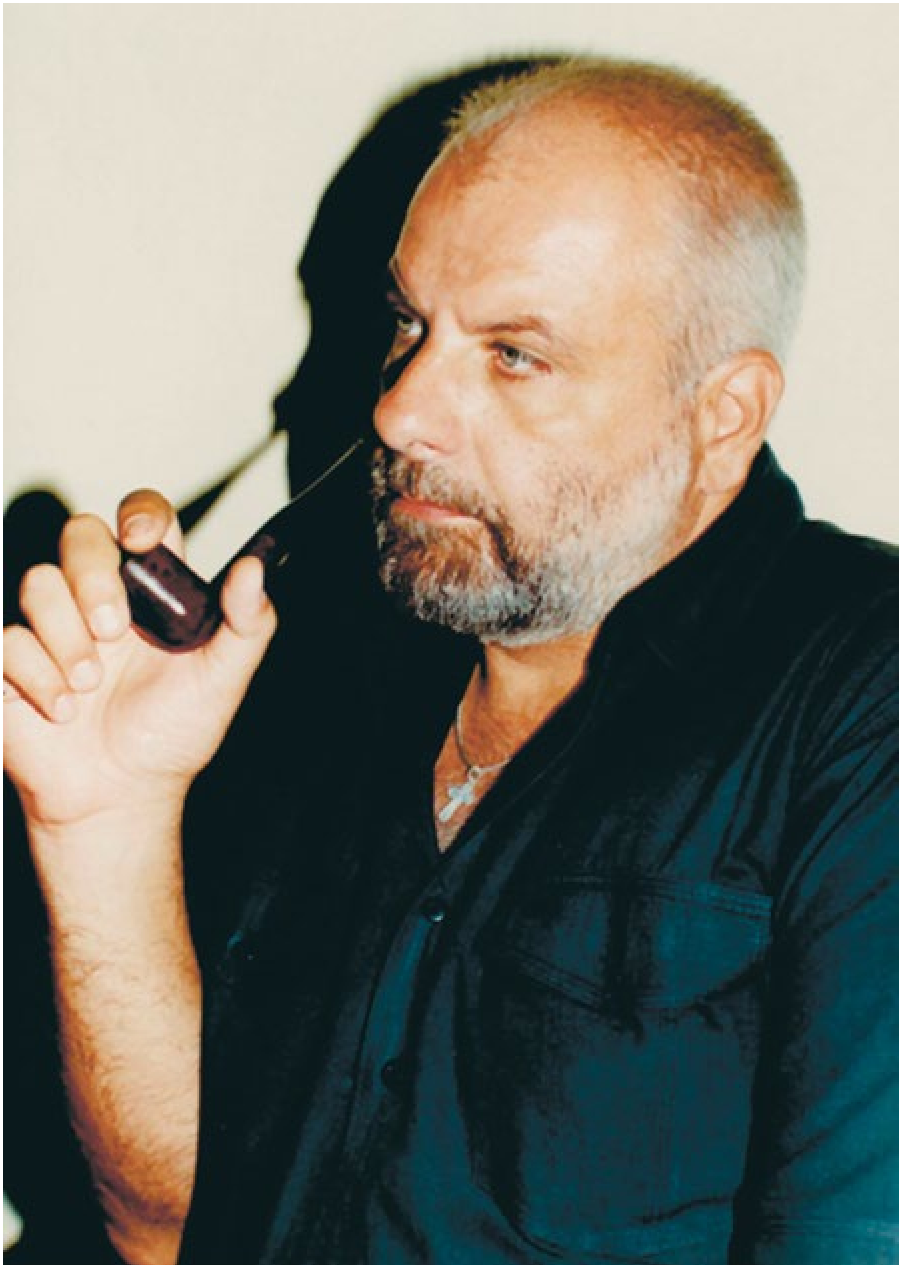

Ігор Андрійович Налчаджи
в ролях отамана Дудки та Арбеніна
*Поточний архів ПК Молодіжного

За спогадами народної артистки України, заслуженої артистки Росії Н. Юргенс: *«Олександр Миколайович Котов – людина доволі багатогранна, вольова, «сам собі режисер», зі шляху його не зіб'єш, при цьому він дуже добра людина, я б сказала, милосердна»*.

Наприкінці 1990-х років маріупольський театр переживав кризу. Олександр Котов, директор Донецького обласного російського драматичного театру (м. Маріуполь) напередодні відкриття театрального се-

Олександр Котов

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

зону 1996 – 1997 рр. зазначив, що «в останні роки ми спостерігаємо сумний процес відмирання культури».

Відхід головного режисера театру Володимира Балкашинова став однією з головних причин занепаду театральної культури міста, адже театр залишив творчий лідер, який формував та утримував високий потенціал маріупольського театру.

120-ий ювілейний сезон Донецького обласного російського драматичного театру (м. Маріуполь) увійшов в історію як визначальний, етапний не тільки для маріупольського театру, оскільки він став початком серйозного реформування театральної структури. Постановою Кабміну в театрально-видовищних організаціях України вводиться контрактна система. Це означало початок роздержавлення в сфері культури.

Театр вступає в ювілейну пору не без оптимізму. Якщо минулий сезон вперше починали без прем'єри, то в цьому театр бере реванш, показавши відразу три нових вистави: «Тартюф» Ж. Б. Мольєра у постановці Костянтина Добрунова, «Корабель кохання» за п'єсою Миколи Коляди, на малій сцені глядачі побачили п'єсу Ніни Садур «Єхай!» (режисер-постановник обох вистав Анатолій Левченко). Станіслав Непряхін підготував виставу «Водевілі» А. Чехова.

Отже, наприкінці 1990-х рр. поліпшився фінансовий стан театру. Підтвердженням активності театру, на думку режисера Анатолія Левченка, стало і гастрольне літо. Маріупольський, єдиний з театрів Донбасу, взяв участь в міжнародному фестивалі «Херсонські ігри», де показав спектакль «Пейзаж», який був досить високо оцінений фахівцями.

При «переповненому» аншлазі пройшло відкриття 120-го театрального сезону в Маріуполі. Прем'єрою стала постановка класичної комедії Ж. Б. Мольєра «Тартюф», по-своєму прочитаної донецьким режисером Костянтином Добруновим і сценічно оформленої художником Світланою Канн. Спектакль був зустрінутий глядачами з великим захопленням, нескінченні овації та виклики на «уклін», море квітів, вручених в цей вечір улюбленим артистам стали показником того, що вистава пройшла з успіхом[72].

У постановці К. Добрунова «Тартюф» деталі, акценти, взаємозв'язки виявляються чіткими, ясними, легкими для читання. Ще одна важлива для комедійного спектаклю особливість – він смішний. Спектакль вийшов живим завдяки свіжій режисерській інтерпретації, виразній сценографії Світлани Канн, захопленій, ансамблевій акторській грі.

[72] Дмитриевский В. Так бы весь сезон. И не один… / В. Дмитриевский // Мариупольская жизнь. – 1997. – 24–31 окт. – С. 3.

Сцени з вистави «Тартюф» (1997 р.).
Постановка Костянтина Добрунова

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Олександр Арутюнян у виставі «Тартюф»

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Сцени з вистави «Водевілі» А. Чехова (1997 р.).
Постановка С. Непряхіна

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

«Роман про дівчат» (2000р.). Постановка О. Котова та К. Добрунова

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Разом з директором маріупольського театру А. Котовим К. Добрунов підготував виставу «Роман про дівчат». Важливо відзначити, що цей спектакль був поставлений на одному диханні, за рекордно короткий термін – всього п'ятнадцять днів. Цехи театру, буквально, вже на третій день видали основну частину непростого оформлення сцени, розробленого головним художником театру, лауреатом премії ім. В. Клеха Світланою Канн.

Найбільше навантаження, напевно, лягло на виконавицю головної ролі Тамари – актрису Софію Єгорову. Її монолог, що проходив через весь спектакль, вимагав величезної фізичної та духовної напруги. Костянтин Добрунов використовував в режисерському рішенні вистави «відкритий прийом», типовий для вистав Театру на Таганці, де колись працював Володимир Висоцький, якому присвячена ця модерна вистава.

Прем'єра викликала неабиякий інтерес у маріупольців. Автори інсценізації за незакінченим твором Олександр Котов і Костянтин Добрунов змогли так піднести В. Висоцького, що навіть у найвибагливіших глядачів слів не залишалося – тільки емоції[73].

11 лютого 2000 р. Донецький обласний ордена Пошани російський драматичний театр (м. Маріуполь) приймав гостей. Подивитися виставу «Роман про дівчат» приїхав начальник управління культури «Донецької облдержадміністрації, заслужений діяч мистецтв України В. Стасевич,

Загальне фото трупи Донецького ордена Пошани обласного російського драматичного театру (м. Маріуполь) 2000 – 2001 рр.

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

[73] Анин А. О том, кого помню и люблю. Репортаж о праздновании дня рождения В. Высоцкого в Мариуполе / А. Анин // Театральная площадь – 2000. – № 2, январь – С. 1.

який зауважив, що щиро, по-людськи, заздрить маріупольцям, що в цьому місті є такий театр, і головне, що в цьому театрі зберегли ті великі традиції, які були властиві йому завжди.

Користувалася успіхом у глядачів вистава «Куплю чоловіка – 2» за п'єсою російського драматурга Надії Птушкіної «Плачу наперед».

Режисер-постановник спектаклю С. Непряхін зазначав, що «Плачу наперед» – акторський, а не постановочний спектакль. Вистава не вимагала якихось спецефектів і сценічних трюків. Її можна було грати зовсім без декорацій. На першому плані – люди, актори. Однак тут було сховано певний підступ. Для актора гра в таких умовах – вищий пілотаж, коли нема за що сховатися.

П'єса – про людей театру, про їхню любов до професії, про людські взаємини, відображені, до речі, вельми реалістично. У виставі беруть участь чотири актори. Роль головного героя Михайла Распятова грає народний артист України Юрій Доронченко, його дружину, Поліну Аметистову, – заслужена артистка України Світлана Отченашенко, бізнес-леді Олімпіаду Сидорову, що запропонувала мільйон доларів за рік заміжжя з коханим чоловіком, – заслужена артистка України, лауреат премії ім. М. Заньковецької Людмила Руснак, молоду актрису Натусю – артистка Ірина Карташова.

Як зазначила С. Отченашенко: «Мені здається, що «Плачу наперед» чи не єдина п'єса, темою якої є життя богеми, показує не просто її мешканців, що мають якісь недоліки, обтяжених побутовими проблемами, а й акцентує увагу на тому, що ці люди віддають життя мистецтву, не отримуючи нічого натомість, крім морального задоволення, вбачаючи в подібному порядку речей своє щастя»[74].

Колектив працював в напруженому творчому ритмі і, незважаючи на дуже суттєві фінансові проблеми, випускав повноцінні вистави, які зустрічали теплий прийом глядачів.

[74] Александрова К. Интервью перед премьерой / К. Александрова // Театральная площадь – 2000. – № 9, март. – С. 1–2.

«Куплю чоловіка – 2» за п'єсою російського драматурга Надії Птушкіної «Плачу наперед» (2000 р.). Постановка С. Непряхіна

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

12 листопада 2007 року тогочасний міністр культури і туризму України Юрій Богуцький підписав наказ про присвоєння статусу «академічного» одному з найстаріших в Україні драматичних театрів, що радує глядачів у нашому місті. Довгих 129 років знадобилося багатьом поколінням акторів і режисерів, щоб таке почесне звання прикрасило ім'я нашого улюбленого театру в Маріуполі.

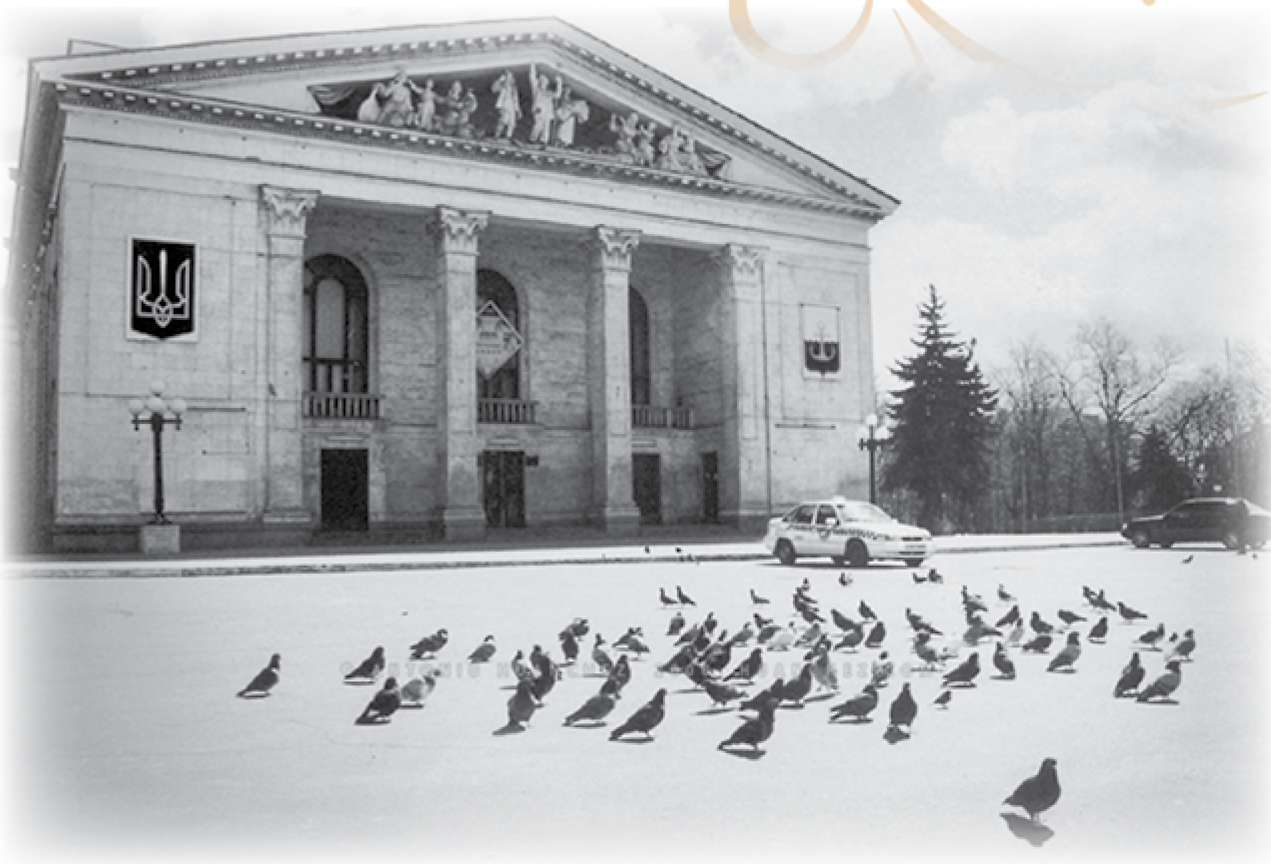

Фото будівлі театру (2007 р.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Яскравий слід в історії театрального життя Маріуполя, безперечно, залишив ***Костянтин Володимирович Добрунов***. Він закінчив Вище театральне училище ім. Щукіна при державному академічному театрі імені Вахтангова, що сприяло його винятковому професіоналізму і високому рівню ерудиції. Костянтин Добрунов був головним режисером театру з 2000 до 2016 рр. До цього часу він очолював Горлівський державний театр і був режисером-постановником Донецького академічного українського музично-драматичного театру.

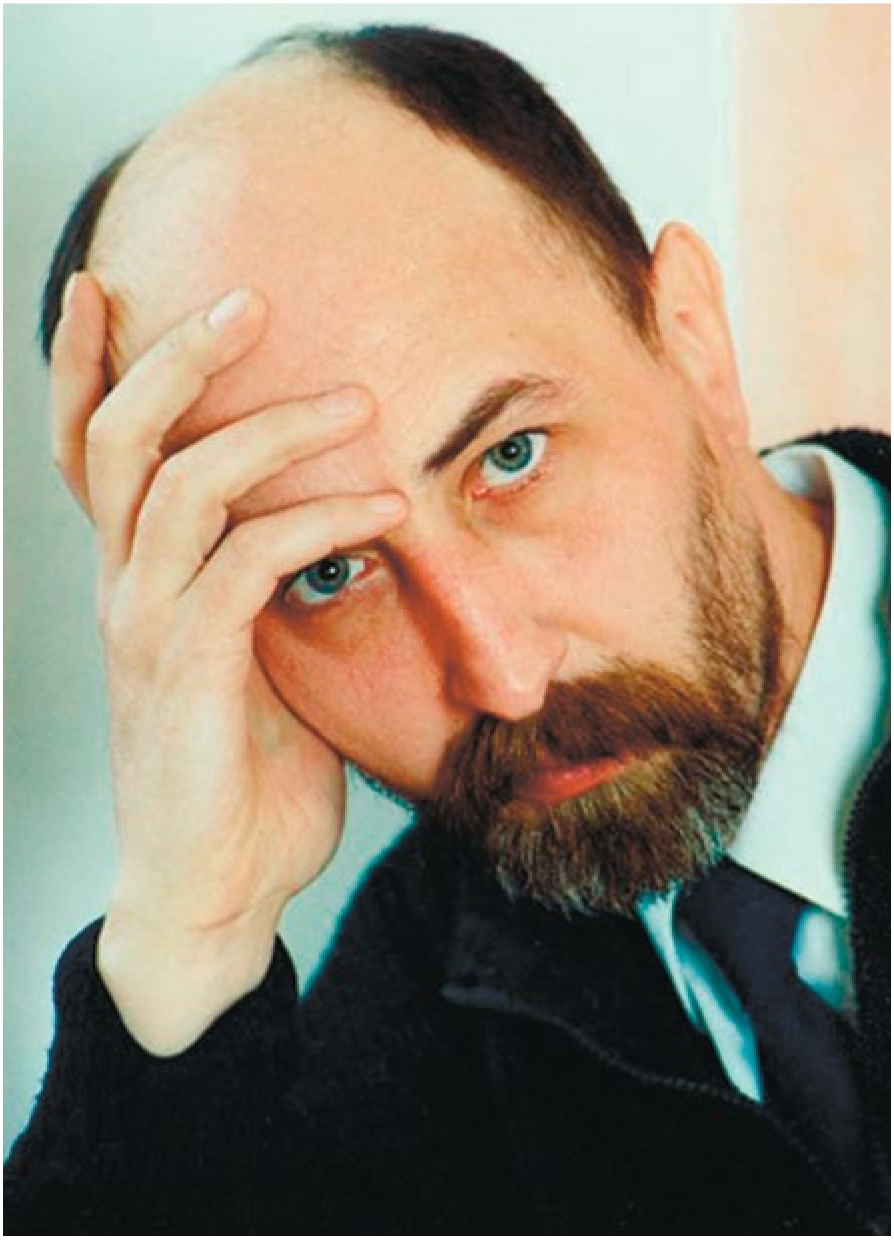
Колеги пам'ятають Костянтина Володимировича як професіонала вищого класу, людину з енциклопедичними знаннями. Маріупольський глядач гідно оцінив його постановки – «Тартюф», «Дерева помирають стоячи», «Анна Кареніна», «Приборкання норовливої», «Занадто одружений таксист», «Попелюшка», «Панночка» та ін.

Як зазначає художній керівник театру Володимир Кожевніков: «Костянтин Добрунов був, безумовно, професіоналом своєї справи, робив міцні спектаклі, навіть коли він ще не був головним режисером маріупольського драмтеатру». І на місцеву публіку, і на трупу театру справив серйозне враження спектакль «Тартюф», поставлений К. Добруновим ще в 1997 р. Ну а барвистий спектакль – новорічна казка «Попелюшка», поставлений у 2000 р., також надовго запам'ятався маріупольській публіці, особливо наймолодшим глядачам. Після цього пішли такі яскраві постановки, як «Марія Каллас», «Дерева помирають стоячи», «До третіх півнів», «Чорне і червоне, або Маріупольський скарб Нестора Махна». З Костянтином Володимировичем було дуже приємно працювати: в кожній новій постановці він завжди спочатку давав артисту попрацювати самостійно – відшукати мізансцену, самому визначити психотип свого персонажа, спробувати відчути його внутрішні реакції і стани.

Безсумнівно, підкреслив Володимир Кожевніков, оригінальним рішенням виховання акторських кадрів у самому Маріуполі можна вважати організоване за безпосередньої участі Костянтина Добрунова акторське відділення при музичному училищі. Завдяки цьому відділенню в трупу драматичного театру влилися такі молоді талановиті артисти, як Антон Шаламов, Дмитро Нестеренко, Віра Кошкалда, Наталя Добрунова, Вікторія Агафонова. «Маріуполь – специфічне місто, і не кожен артист з вищою освітою згоден сюди приїхати. Тому К. Добрунов вирішив виховати акторів, що називається, на місці, еволюційним шляхом», – зазначив Кожевніков.

9 липня 2016 р., довго хворіючи, але в розквіті творчих сил К. Добрунов пішов з життя. Як розповіла заступник генерального ди-

ректора драматичного театру Інна Мащенко, з Костянтином Добруновим вона відпрацювала майже 15 років. «Для нас його смерть стала жахливою несподіванкою... Костянтин Володимирович був сповнений творчих сил, бадьорий, енергійний, виглядав молодшим на свої роки. До цих пір втрата його є для нас живою раною...»[75].

Костянтин Володимирович Добрунов

головний режисер театру (2000 – 2016 рр.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

[75] Чертушкин В. Константин Добрунов – профессионал и выдающийся наставник / В. Чертушкин // Приазовский рабочий. – 2016. – 8 июля (№ 79). – С. 3.

У 2001 р. посаду директора маріупольського театру обійняв ***Григорій Олександрович Чекаленко***. З 1982 по 2001 рік він був провідним солістом Луганської обласної філармонії, багато гастролював, у тому числі і країнами Європи.

Звучання голосу Григорія Чекаленка фахівці зараховували до феноменальних явищ природи. Соліст, наділений палким темпераментом, природньою музикальністю, рідкісною сценічною зовнішністю і надзвичайними вокальними даними, з успіхом виконував не тільки провідні партії з опер Верді, Бізе, Пуччіні, Чайковського, а й романси, народні та естрадні пісні.

За час його роботи театр в кілька разів підвищив виробничі показники, розширив репертуар до 50 вистав різних жанрів, став лауреатом 25 фестивалів, благословив до показу понад 120 прем’єр.

У 2003 р. в театрі зробили капітальний ремонт. За досягнуті успіхи в 2007 р. театру було присвоєно високий статус академічного. У складні воєнні 2014–2015 рр. генеральний директор зумів зберегти і згуртувати театральний колектив.

На превеликий жаль, 27 листопада 2016 р. передчасно обірвалося життя Чекаленка Григорія Олександровича, який був не тільки компетентним професіоналом, мудрим керівником з величезним досвідом роботи, але й дуже доброю, чуйною, тактовною, інтелігентною людиною.

Григорій Олександрович Чекаленко

директор маріупольського театру (2001 – 2016 рр.)

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

125-ий театральний сезон розпочався виставою «Майстер-клас» (Страсті за Марією)», присвяченою творчості, пошукам істини і досконалості. Ідея цієї постановки належить ректору ПДТУ, академіку і щирому шанувальнику театру Ігорю Володимировичу Жежеленку.

На маріупольській сцені легендарну оперну співачку втілила Світлана Іванівна Отченашенко. Серед численних створених нею образів, з-поміж яких немало головних, заголовних, бенефісних, – цей, безперечно, один з найвизначніших. Вона не грає оперну діву, яка приголомшила найвідоміші музичні сцени світу і стала через обставини особистого життя однією з перших персоналій скандальної світської хроніки. Водночас вона не грає зірку, що завдяки драматизму життя і долі стала легендою. С. Отченашенко зіграла колегу, Актрису і Жінку, яку дуже добре розуміє, оскільки й сама – актриса й жінка.

Не прагнучи до портретної схожості, до втілення образу реальної Марії Каллас, мудра актриса досягає неповторного перевтілення. Її справді неможливо впізнати – інша психофізика, інші інтонації, зрештою, інший силует, інша пластика гри[76].

Поняття майстер-класу у виставі маріупольського театру розшаровується: один рівень – це справді уроки акторської майстерності. Інший – це уроки життя, мудрості, витривалості, смаку. Але насамперед – це сповідь актриси Марії Каллас. Вона стає також сповіддю актриси Світлани Отченашенко – з приводу вимогливості цієї професії, руйнівної й немилосердної перш за все до тих, хто їй найбільш відданий.

*Особистий архів С. І. Отченашенко

[76] Коростельова Т. Майстер-клас для нас / Т. Коростельова // Український театр. – 2003. – № 3. – С. 8–10.

Постановку здійснив головний режисер театру Костянтин Добрунов. Сценограф Світлана Канн відтворила на маріупольській сцені золочені ложі театру «Ла Скала». Музичне оформлення майстерно виконав Володимир Кожевніков. У виставі зайняті народний артист України Юрій Доронченко, соліст Донецького оперного театру Олександр Левчишин, артисти Валентин Федоренко, Світлана Доронченко, Лариса Колесник, Вікторія Кряжевських, Валентин Пилипенко, Анатолій Шевченко, Сергій Мусієнко.

У постановці чимало парадоксального, і насамперед те, що монологічна за формою вистава зобов'язана своїм народженням колективу однодумців. «Майстер-клас» – неординарна подія в театральному житті, окраса ювілейного сезону Маріупольського театру. Український театральний критик, заслужений діяч мистецтв України, В. Заболотна, спектакль «Майстер-клас» назвала «діамантом репертуару маріупольського театру». На її думку, Костянтин Добрунов і народна артистка України Світлана Отченашенко вклали в цей спектакль дуже багато особистого ставлення до творчості, до професій, до життя. Тому він вийшов пристрасним, сповідальним і віртуозним. «Майстер-клас» – програмне кредо маріупольців.

«Майстер-клас» (Пристрасті за Марією)». Постановка К. Добрунова

*Особистий архів С. І. Отченашенко

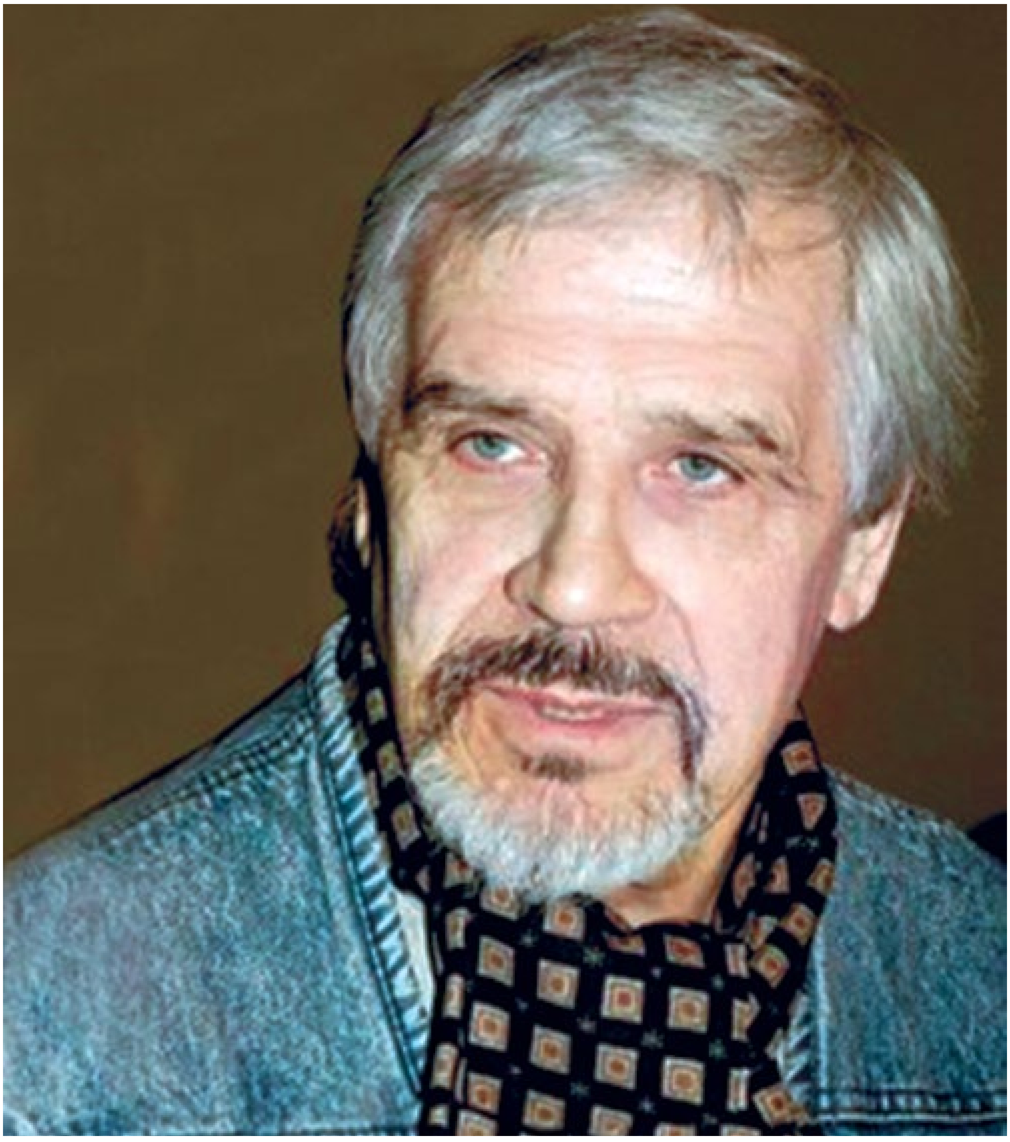

«Майстер-клас» (Страсті по Марії)». Постановка К. Добрунова

*Особистий архів С. І. Отченашенко

Театрали добре знайомі з творчістю режисера ***Станіслава Непряхіна***, його мудрими сценічними інтерпретаціями. У багатьох його ім'я асоціюється насамперед з постановкою вистав найбільш «виграшних» і улюблених глядачем жанрів: комедій і дитячих казок («Водевілі», «Ніч з чужим коханцем», «Одруження», «Витівки Хануми», «Чарівна лампа», «Казка про царя Салтана» та ін.).

Станіслав Михайлович Непряхін

режисер-постановник, актор

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Ліричні і витончені вистави ***Анжеліки Добрунової*** («Анна Марина», «Таємниця Дітріх», «Едіт Піаф», «Танець для двох», «За двома зайцями» та ін.) для багатьох стали відкриттям. Визначальною рисою Добрунової-майстра було і залишається прагнення до яскравої поетичної образності, до поєднання глибокого психологізму з вдалою публіцистичністю.

Добрунова Анжеліка Аргановна

режисер-постановник, актриса

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

«Одруження» М. Гоголя. Постановка С. Непряхіна

Сцена з вистави «Ніч з чужим коханцем». Постановка С. Непряхіна

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Своєрідною експериментальною творчою майстернею, де режисери й актори можуть повною мірою випробовувати свої можливості, працюючи в умовах камерної аудиторії, розширюючи репертуар, задовольняючи різні запити глядача є мала сцена театру. Серед спектаклів, що йдуть на малій сцені – «Майстер», «Едіт Піаф», «Таємниця Дітріх», «Як стати безсмертним», «Анна Марина», «Танець для двох», «Баба Шанель», які мають аншлаговий успіх і позитивно впливають на розвиток духовності глядача.

Не залишаються поза увагою і маленькі глядачі. Величезною популярністю користуються спектаклі для дітей: «Попелюшка» Т. Габбе, «Снігова королева» Є. Шварца, «Чарівна лампа» С. Непряхіна, «Всі миші люблять сир» Д. Урбана, «Червона квіточка» С. Аксакова, «Малюк і Карлсон» А. Ліндгрен та ін.

Сцена з вистави «Анна Марина».
Постановка Анжеліки Добрунової

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Сцена з вистави «Танець для двох». Постановка Анжеліки Добрунової

«Чарівна лампа». Постановка С. Непряхіна

«Едіт Піаф». Постановка Анжеліки Добрунової

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Авторитет режисера завойовується не проголошеними гаслами, а творчою працею. Своїми постановами по праву заслужив звання режисера-експериментатора ***Анатолій Миколайович Левченко***. Найвизначніші його постановки мають насичену творчу енергію, авторську режисуру, чітке визначення художнього потенціалу.

У 1994 р. Анатолій Левченко закінчив Київський державний інститут театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка-Карого. Під час навчання займався в лабораторії сценографії під керівництвом заслуженого художника України Михайла Френкеля. Лауреат регіональних і міжнародних фестивалів. Працює в маріупольському театрі з 1994 р. Веде курс акторської майстерності в Першій маріупольській театральній школі-студії.

Талановитий режисер, сценограф, який створив на маріупольській сцені більше 50 вистав, серед яких «Оркестр», «Маленький принц», «Аліса в країні чудес», «Пейзаж», «Вишневий сад», «Вальпургієва ніч, або кроки командора», «Лоліта», «Сон в літню ніч», «Одруження Фігаро», «Корабель кохання», «Останній подвиг Ланселота», «Слава героям» і багато інших). Сценографія А. Левченка вражає своєю вишуканістю в фарбах, формах, грою світла і миттєвою трансформацією декорацій.

З 2017 р. – головний режисер Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь).

Анатолій Левченко

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

«Корабель кохання». Постановка А. Левченка

Сценографія Анатолія Левченка до вистави «Пейзаж»

*Особистий архів А. М. Левченка

Володимир Володимирович Кожевніков, Анатолій Миколайович Левченко з легендарною актрисою Адою Миколаївною Роговцевою (серпень, 2016 р.)

На київських гастролях з виставою «Слава Героям» (2016 р.)

*Особистий архів В. В. Кожевнікова

Працюючи в театрі з 1991 року, завдяки своєму таланту і праці ***Володимир Володимирович Кожевніков*** створив музичне оформлення понад ста вистав, збагатив і урізноманітнив театральний репертуар, написавши авторську музику для багатьох постановок.

Авторська музика Володимира Кожевнікова привертає оригінальністю музичних тем, вишуканістю стилю і форми, проникливою мелодикою. Бездоганний музичний смак і високий професіоналізм завжди притаманні аранжуванням, зробленим В. Кожевніковим до багатьох вистав театру. Творчий підхід, виняткова відповідальність і зацікавленість вирізняють Володимира Володимировича в роботі з режисерами і артистами театру.

Невипадково з 2016 р. його обрано художнім керівником та генеральним директором Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь).

Володимир Кожевніков

У 1992 р. в Маріуполі група ентузіастів на чолі з ***Іриною Анатоліївною Руденко*** створила перший в місті ляльковий театр. Стараннями справжніх подвижників театральної справи був поставлений перший спектакль «Три веселих п'ятачка» про братиків – поросят, відомих і улюблених дітьми у всьому світі. Самі майстрували ляльок, робили декорації, шили собі костюми для ігрових розважальних програм, обійтися без яких було ніяк не можна – потрібні були кошти для втілення задумів. Труднощів, звісно, було безліч. Але, мабуть, найбільша з них після фінансової – відсутність власного приміщення. Театру доводилося ставити вистави то в старому залі ігрових автоматів в міському парку, то в кінотеатрах.

У липні 1997 р. Маріупольський ляльковий театр був зареєстрований міською радою та отримав статус професійного муніципального театру, набувши таким чином статус першого офіційного дитячого театру Приазов'я. Незабаром театр почав показувати свої вистави у будівлі колишнього кінотеатру «Маріуполь».

Репертуар театру складався з яскравих дитячих вистав: «Одного разу в Африці» за мотивами казок Остера, «Три бажання», «Операція «Чебурашка», «Ой, так Мицик» Є. Чеповецького, «Маленький принц» за повістю Антуана де Сент-Екзюпері, «Дюймовочка» за казкою Андерсена, «Коза-Дереза», «Білосніжка і сім гномів» та ін. Ірина Руденко, маючи педагогічну і режисерську освіту, всіма силами створювала, відроджувала і підтримувала життя унікального жанру театрального мистецтва.

У 2005 р. театр ляльок почав нове життя для найменших дітей і отримав назву «Бібо». При ньому була створена школа акторської майстерності. Перша театральна школа-студія м. Маріуполя неодноразово ставала лауреатом всеукраїнських фестивалів-конкурсів.

Ірина Анатоліївна Руденко

*Поточний архів театру ляльок «Бібо»

Вистава «Три веселих п’ятачка»

Вистава «Дюймовочка»

*Поточний архів театру ляльок «Бібо»

З 1996 р. Народний театр сатири ПК «Іскра» очолювала ***Т. Слободянська***. Її прихід на посаду головного режисера театру збігся з політичною та матеріальною нестабільністю в країні. І, незважаючи на проблеми та труднощі, Т. Слободянська змогла зберегти колектив театру, забезпечити кількість і якість проведених народним театром сатири заходів. У репертуарі Народного театру сатири ПК «Іскра» з'явилися програми з мініатюрами і монологами таких авторів як: М. Жванецький, А. Трушин, Г. Горін, А. Арканов, В. Смехов, Л. Ізмайлов, А. Аверченко та ін. Велика увага приділяється і підростаючому поколінню. Спеціально для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку готувалися вистави: «Чарівна лампа» за мотивами народних казок, «Новий рік у Простаквашино», «Пригода в Шаховому королівстві» та інші, спрямовані на виховання у дітей почуття доброти, дружби і відповідальності. З 2000 р. Народний театр сатири очолив ***Олексій Іванович Верещак***. У своїх виставах Народний театр сатири висміює недоліки і гріхи суспільства засобами естрадно-сатиричних вистав, а також виховує виставами комедійного і драматичного напрямків.

У 2004 р. театр сатири став ініціатором проведення міського фестивалю «Театральна весна», де став лауреатом. У цьому ж році колектив підтвердив звання «народний». З 2007 р. театр очолює ***Анжеліка Добрунова***.

Вистава «Вивіска». Постановка Олексія Івановича Верещака

*Особистий архів О. І. Верещака

У 1998 р. режисером і художнім керівником Народного театру ПК «Азовсталь» стає дуже популярний і досвідчений актор театру ***Валерій Михайлович Федотов***, який продовжує ставити спектаклі за творами класиків та сучасних авторів. Він дбав про піднесення сценічної культури, збуджуючи творчу думку акторів, наполегливо працюючи з творчою молоддю. Водночас як актор, Валерій Федотов створив на сцені безліч образів людей, різних за своїм характером, професією, соціальним станом, але завжди, вражаючих своєю життєвою достовірністю.

Валерій Федотов

в ролі А. П. Чехова

*Поточний архів Маріупольського народного драматичного театру

Показова доля ***Валерія Івановича Сарбея***: 40 років свого життя він був артистом народного театру ПК «Азовсталь», де зіграв понад 30 ролей, повною мірою розкривши свій творчий хист і завоювавши симпатії глядачів. Завдяки чому і був запрошений у трупу професійного театру.

Навіть в епізодичних ролях актор прагне створити образи яскраві, змістовні, незабутні.

Валерій Іванович Сарбей

Едуардо де Філіппо
«Людина і Джентльмен»
В. Сарбей в ролі Дженнаро де Сіа

*Поточний архів Маріупольського народного драматичного театру

До 2008 р. народний театр виступав на сцені ПК «Азовсталь», а потім перебазувався до міського Палацу культури «Чайка».

Маріупольці до цих пір пам'ятають творчі роботи акторів-ветеранів – ***Івана Якушева***, ***Ніни Нетребенко***, ***Віктора Рєзвого***, ***Тетяни Кальонової***, ***Олени Одинцової***, ***Леоніда Барановського***, ***Ігоря Налчаджи***, ***Жанни Гамбарян*** та інших. У народному театрі працювали не тільки аматори, а й справжні професіонали. Зокрема, це заслужений художник України Михайло Сидорович Ковальчук, який не одне десятиліття пропрацював в народному драматичному театрі головним художником.

Багато хто з самодіяльних акторів стали професійними. Сьогодні на сцені Маріупольської драми працюють Валерій Сарбей, Ігор Курашко, Ірина Іващенко, Світлана Івкіна, Анатолій Шевченко, Олександр Кочетков.

Зразковою майстерністю і талантом дивують «народники» і сьогодні! Нещодавно Народний драматичний театр міського Палацу культури «Чайка» (режисери театру Ігор і Тетяна Курашко) відкрив свій 85-й театральний сезон.

Актори Маріупольського народного драматичного театру ПК «Чайка» святкують 85-річний ювілей (4 грудня 2016 р.)

*Поточний архів Маріупольського народного драматичного театру

У 1998 р. в Школі мистецтв на базі загальноестетичного відділення був створений дитячий музичний театр. Художнім керівником театру стала музикознавець ***Токарева Ірина Ісаківна***.

Особливістю театру став його репертуар – українська національна дитяча опера. З 1999 р. на сцені театру можна було побачити «Козу-Дерезу», «Зиму і весну» М. Лисенка. Спочатку у складі колективу були діти від 6 до 9 років, пізніше вік акторів досягав 20 років. На початку 2000 р. театр успішно виступив з гастролями на сцені Львівської обласної філармонії.

У 2003 р. робота колективу була відзначена присудженням йому звання «Зразковий музично-хореографічний театр», а у 2006 р. – «Зразковий оперний театр «Щедрик». Театральна трупа неодноразово ставала лауреатом фестивалів та Міжнародних конкурсів: «Казковий світ» (м. Донецьк), «Зоряні мости», «Аліса в країні чудес», «Земля. Театр. Діти», «Різдвяне конфетті» (м. Гамбург, Німеччина, 2010 р.), «Веспремські ігри – 2011» (Угорщина, 2011 р.), «Олімп збирає таланти» (Греція, 2013, 2016 рр.), «Троянда світу» (Болгарія, 2015 р.). Викладачі театру Чечель Світлана Андріївна та Родіонова Тетяна Олександрівна докладають багато зусиль для виховання справжніх акторів. Однією з найулюбленіших стала постановка рок-опери «Снігова королева». Поступово колектив

Виступ театру на сцені Львівської обласної філармонії (2000 р.)

*Поточний архів зразкового оперного театру «Щедрик»

«Щедрика» приходить до серйозної драматургії і ставить такі спектаклі, як «Наталка-Полтавка», «Біда від ніжного серця». Багато юних виконавців (***Дар'я Мельник***, ***Дмитро Бондаренко***, ***Аркадій Зяблов***, ***Едмон Васканян***) завдяки роботі в театрі вирішили зробити це своєю професією, тому отримують театральну освіту. А одна з найбільш досвідчених учасниць трупи Анастасія Василенко сьогодні працює в Харківській філармонії. Театр – багатофункціональний живий організм з такою важливою рисою: він допомагає актору зростати в процесі виконавської діяльності.

Вистава Зразкового оперного театру «Щедрик» «Наталка Полтавка» М. Лисенка на сцені Драматичного театру (березень 2014 р., м. Маріуполь)

«Біда від ніжного серця» В. Сологуба на сцені Міжнародного фестивалю «Олімп збирає таланти» (Греція, м. Салоніки)

*Поточний архів зразкового оперного театру «Щедрик»

У 2002 р. **театр «Діалог»** відсвяткував 30-річчя своєї діяльності. У репертуар театру увійшли «Божественна комедія» Данте, романтичне шоу «Немає повісті прекрасніше», присвяченої спектаклю «Ромео і Джульєтта», «Привиди» Едуардо де Філіппо, «Самовбивця» Ердмана, дитячі постановки: «Алі-Баба і сорок розбійників», «Пітер Пен» та інші. У творчому доробку «Діалогу» чимало неординарних театральних постановок. Зокрема, свого часу на сцені театру йшла театралізована програма «Крізь століття з мечем і шпагою», в якій бере участь понад 60 чоловік. Практично без слів вони демонструють основні прийоми сценічного бою. Її постановкою займався знавець історії ***Микита Юргенс***.

На жаль, у 2008 р. самодіяльний театр «Діалог» припинив своє існування. Проте художній керівник театру Хаджинова Лідія Анатоліївна, енергійна і віддана своїй справі, у 2013 р. відкрила новий молодіжний театр, який отримав назву «Три Т», що означає головні складові успіху: талант, терпіння і труд. Саме ці якості притаманні молодим аматорам сцени. Трупа складається переважно з робочої та студентської молоді, учнів шкіл, звичайних шанувальників театрального мистецтва. Всі учасники різні за характером, віком і темпераментом, але кожен

«Вестсайдська історія» молодіжного театру «Три Т».
Режисер – Л. Хаджинова, художник – А. Левченко

*Особистий архів Л. А. Хаджинової

знайшов свою нішу і намагається проявити себе як творча особистість. Найбільш яскравою виставою молодого колективу став мюзикл «Вестсайдська історія», який був представлений на сцені драматичного театру міста. З огляду на те, що генеральні репетиції проходили в напруженій обстановці, позаяк в країні почалися бойові дії, акторам було непросто зберегти творчий дух і ритм. Однак вони змогли з успіхом відтворити атмосферу 60-х років XX століття, зокрема, війну за територію на вулицях Манхеттена між бандами підлітків. Лідія Хаджинова зазначила, що мюзикл висловлював протест молоді проти тих людей, для яких війна стала способом життя. Не повинно бути ворожнечі в сучасному цивілізованому світі.

Сцена з вистави молодіжного театру «Три Т» «Алі-Баба і сорок розбійників». Постановка Л. Хаджинової

*Особистий архів Л. А. Хаджинової

Культурний простір Маріуполя значно розширився завдяки діяльності камерного оркестру «РЕНЕСАНС». 27 травня 2016 р. була поставлена моновистава «Мати» за однойменним твором Олександра Довженка, яка з великим успіхом пройшла на маріупольських сценах. Це репертуарний моноспектакль драматичного театру спільно з оркестром «Ренесанс», роль жінки-матері в якому зіграла чудова актриса, народна артистка України, лауреат премії імені Марії Заньковецької Світлана Отченашенко. Твір виконано у формі музично-літературної композиції. Музичні твори у виконанні оркестру, під орудою заслуженого діяча мистецтв України Василя Крячка, використовувалися і як фонова музика, і як окремі «голоси» «дійових осіб» композиції. Це і аріозо матері з кантати Анатолія Новікова «Нам потрібен мир», і «Мелодія» Мирослава Скорика, і знамените «Адажіо» Томазо Альбіноні, і п'єса Джуліо Каччіні «Аве, Марія»... У фіналі моновистави прозвучав легендарний твір композитора О. Александрова «Священна війна» як мелодія-символ захисту Вітчизни.

Світлана Отченашенко ще раз підкорила маріупольців своєю неперевершеною акторською грою: на початку композиції вона вийшла на сцену в образі оповідача, за годину прожила трагічне життя всіх героїв, і на завершення, перед глядачем постала Мати-Героїня українського солдата. Зал плакав і аплодував стоячи.

Моновистава «Мати»

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Автором створення літературно-музичної композиції «Мати» була Світлана Отченашенко. Вона ж дібрала майже всі музичні композиції до тексту. Всього за кілька репетицій з оркестром творчий задум втілився в геніальний моноспектакль.

Творча дружба народної артистки України Світлани Отченашенко і головного диригента оркестру «РЕНЕСАНС» Василя Крячка триває вже понад 20 років, користуючись любов'ю і вдячністю маріупольців.

Актриса Донецького обласного академічного драматичного театру (м. Маріуполь) ***Ганна Фоменко (Юмашева)*** служить рідному театру вже більше 50 років. Понад 5 десятиліть на сцені єдиного периферійного театру – факт досить-таки рідкісний в історії театрознавства. За півстолітню кар'єру на сцені вона сповна пізнала любов і визнання глядачів. Вперше вийшовши на сцену драматичного театру в Маріуполі в 1962 році, вона пройшла шлях від перспективної молодої актриси до визнаного майстра сцени. То були роки плідної праці, творчого зростання: понад 100 яскравих різнопланових образів, незмінна демонстрація високого професіоналізму, розкриття нових граней акторської обдарованості.

У кожному зі створених нею образів, Ріти («А зорі тут тихі», Б. Васильєв), Марселли («Собака на сіні», Лопе де Вега), Надії Фомичевої («Мої надії», М. Шатров), Катерини («Очікування», О. Арбузов), Семенівни («Живи і пам'ятай», В. Распутін), Баби Шури («Любов і голуби», В. Гуркін), Фрекен Бок («Малюк і Карлсон», А. Ліндгрен), Пані Пернель («Тартюф», Ж.-Б. Мольєр), вкладений шматочок життя, шматочок щедрої душі Ганни Федорівни.

Коло її шанувальників велике, адже це глядачі різного віку, для багатьох малюків знайомство зі світом театру почалося із зустрічі з чарівними казковими персонажами в її виконанні. А старше покоління цінує Ганну Фоменко за вміння створити психологічно точний образ, за вірність життєвій правді і дотримання кращих традицій театральної школи.

Ганна Фоменко

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

«Слава Героям». Постановка Анатолія Левченка

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Згідно з розпорядженням від 12 квітня 2016 р. голови облдержадміністрації Павла Жебрівського Донецький академічний ордена Пошани Обласний російський драматичний театр (м. Маріуполь) перейменований у Донецький академічний обласний драматичний театр (м. Маріуполь). Павло Іванович Жебрівський зазначив, що: «З таким проханням до мене неодноразово зверталась патріотична громадськість». Водночас він додав, що чекає оновлення репертуару за рахунок цікавих та яскравих постановок українських авторів.

Усього за місяць – 22 травня 2016 р. відбулася прем'єра п'єси українського драматурга Павла Ар'є «Слава героям», яка мала неймовірний успіх і справила істинний фурор. Вперше трупа театру заговорила українською.

Вистава «Слава Героям» вразила і глядачів традиційного театрального фестивалю «Вересневі самоцвіти» в м. Кропивницькому у стінах Кіровоградського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. М. Л. Кропивницького. Була відзначена робота режисера-постановника Анатолія Левченка. На думку критиків, постановка здійснена на найвищому мистецькому рівні. Зал відверто реагував на соковиту з перцем мову, неперевершену гру акторів, пристрасне й ідейно виразне танго-рефрен, цікаві музичні, відео-візуальні та світлові рішення.

Робочий кабінет ***Неллі Миколаївни Іскакової*** постійно заповнений людьми: одні звертаються за рішенням виробничих проблем, інші – за порадою і допомогою в особистих справах. І вона вирішує, радить, підтримує, допомагає...

Неллі Миколаївна прийшла до театру на посаду помічника головного режисера з літературної частини в 1969 році. Маючи вищу гуманітарну – але не спеціальну – освіту, вона мусила професію завліту освоювати в процесі роботи. І головним генератором стали небайдужість, любов до театру, прагнення професійної досконалості. Вона опрацьовувала гори спеціальної літератури, отримувала консультації у завлітів інших театрів, вчилася у Всесоюзному інституті підвищення кваліфікації в Москві і стала справжнім професіоналом.

А коли в 1987 р. їй запропонували посаду завідуючої трупою, Неллі Миколаївна вже була справжньою «людиною театру», досконально знала всі нюанси театрального виробництва. У будь-якому механізмі є гвинтики, на яких, власне, все й тримається. Це про Неллі Іскакову. Вона забезпечує театр новими п’єсами: шукає нові твори вітчизняних і зарубіжних драматургів, пропонує до постановки найбільш вдалі знахідки. «За останні роки трупа міського театру, як ніколи раніше, розрослася кількісно і якісно. Це провідні майстри сцени, артисти вищої, першої та другої категорій, артисти-вокалісти, артисти балету та допоміжного складу. Кожна роль, кожен вихід на сцену – все обмірковується», – розповідала завідуюча трупою. Обґрунтованість і пунктуальність, якою супроводжується ця, здавалося б, не зовсім творча повсякденна робота, свідчать про головне: для Неллі Миколаївни не існує дрібниць.

Іскакова Неллі Миколаївна

завідуюча трупою

Створення кожного сценічного образу у Донецькому академічному обласному драматичному театрі (м. Маріуполь) – заслуга не тільки актора.

Над образом персонажа завжди працює цілий театральний колектив – гримери, костюмери, декоратори, електрики, реквізитори. Все ексклюзивне створюється вручну, а завдяки великому вибору складових можна створити будь-який, навіть найбільш фантастичний образ.

Репетиція на сцені – це тільки верхівка театрального айсберга. У пошивочних цехах практично 24 години на добу не замовкають швейні машини – тут створюють різноманітне вбрання. Навіть після списання костюми частково можна використовувати для створення нових образів з метою економії та оперативності. І усе це теж невід'ємна частина творчого процесу в кожному театрі.

Не одне десятиліття у маріупольському театрі працювали ***Ситник Микола Тимофійович*** – завідувач художньо-постановочної частини, ***Ситник Олена Тимофіївна*** – головний бухгалтер, ***Захарченко Лука Андрійович*** – начальник декораційного цеху і сам художник, ***Агєєва Віра Іванівна*** – начальник бутафорського цеху, ***Гуськов Віктор Михайлович*** – начальник електроцеху, ***Гуськова Євгенія Іванівна*** – заслужений працівник культури, начальник перукарського цеху, ***Драгунов Степан Олександрович*** – начальник пошивочного цеху, ***Пилипенко Катерина Павлівна*** – начальник реквізиторському цеху. Завдяки їхній невтомній і винахідливій праці вистава набувала виразності та натуральності в усьому комплексі театрального дійства.

Минають роки, змінюються назви вистав, виростають нові покоління акторів і глядачів. Незмінним залишається те, що кожна вистава, як усякий живий організм, складається з різних компонентів. Сьогодні сценічну ауру маріупольських спектаклів створюють: ***Арабаджи Світлана Володимирівна*** – головний бухгалтер, ***Мащенко Інна Михайлівна*** – заступник директора, ***Стародубцева Ірина Федорівна*** – начальник жіночого пошивочного цеху, ***Юріна Елеонора Норісовна*** – художник-гример, начальник перукарського цеху, ***Карапетян Світлана Василівна*** – начальник костюмерного цеху, ***Кабакова Людмила Іванівна*** – балетмейстер, ***Фоміна Людмила Дмитрівна*** –помічник режисера, ***Туберняк Наталія Савеліївна*** – завідуюча господарською частиною театру. Є ще технічний персонал, зі служби якого починається дивовижне царство Мельпомени.

Глядачі не помічають цих скромних працівників, і рідко коли ми всі замислюємося над тим, що ці «бійці невидимого фронту» є надійною основою прекрасного блискучого дива, ім'я якого – **ТЕАТР**.

Перукарський цех Донецького обласного академічного драматичного театру (м. Маріуполь)

*Особистий архів О. О. Демідко

У сучасній трупі театру багато відомих, улюблених маріупольцями артистів.

Про зіграних персонажів народної артистки України ***Світлани Отченашенко*** можна сказати, що всі вони сильні, неоднозначні та незабутні. С. Отченашенко, будучи актрисою далекого провінційного театру, стала відома в столичних професійних колах, їй приділяв увагу журнал «Театр». Актриса, в чиєму репертуарі Аркадіна, Раневська, Аббі Патнем, Марія Каллас ще й – театральний критик – в одній особі. Статті С. Отченашенко в «Литературке», «Советской культуре» порушували аж ніяк не специфічно периферійні, а загальноцехові професійні проблеми. На півстолітньому рахунку С. Отченашенко ціла низка моноспектаклів (вечори поезії програми віршів Анни Ахматової, Марини Цвєтаєвої, літературно-музичний спектакль «Заметіль» за О. Пушкіним, і сценічна новела з вистави «Ілюзіон» по Крецу, і до потрясіння вражаючі драми «Божевільні», «Цинкові хлопчики» – про хлопців, котрі повернулися і не повернулися з Афганістану та ін.). Водночас актриса своєю діяльністю обумовила збереження матеріальної театральної спадщини Маріуполя, надихнувши телеканал «Сигма» на створення унікального циклу, присвяченого історії та людям Маріупольського храму Мельпомени.

Заслужений артист України ***Олександр Арутюнян*** щоразу різний, постійно готовий змінюватися. Він кумир маріупольської публіки в усіх поколіннях. Популярний, талановитий, красивий актор. Моноспектакль «Божевільна історія піаніста», що став бенефісом до 55-річчя артиста, можна вважати творчою візитівкою О. Арутюняна. Постановка сама по собі надзвичайна, не схожа ні на один інший спектакль. І головний секрет її успіху – в тому, що і Олександр Арутюнян, і режисер Олексій Утеганов працювали над виставою з такою любов'ю, що вдихнула в образи саме життя і неприборкані емоції. Дивовижна, зворушлива і сумна історія геніального піаніста, який ніколи не сходив на берег з корабля, до сліз схвилювала багатьох маріупольців. «Божевільна історія піаніста», прем'єра якої відбулася в 2009 році, до цих пір користується успіхом. І все це – О. Арутюнян.

Провідний майстер сцени ***Наталя Атрощенкова*** зіграла десятки різнопланових, яскравих і живих образів, що запам'яталися багатьом глядачам. За словами режисера Анжеліки Добрунової, «Таємниця Дітріх» не з'явилася б у репертуарі театру, не будь серед актрис Наталі Атрощенкової, яка не просто блискуче виконала глибокодраматичну роль, але й наділена навіть зовнішньою схожістю з легендарною Марлен.

Анатолію Шевченку часто дістаються костюмовані ролі, але крізь костюми і грим глядачі все одно відразу ж впізнають артиста Шевченка – по його «фірмовій» говірці, по виразній міміці і талановитій грі.

Запам'яталися блискучо зіграні ролі і ***Наталі Метлякової*** та ***Ганни Фоменко***. Їхні сценічні образи завжди зіграні свіжо, темпераментно і вдумливо.

Сергій Мусієнко – добре відомий театралам актор: булгаковський Майстер з однойменної моновистави; гоголівський Хома Брут з «Панночки»; Людина з вистави «Як стати безсмертним»; Опецьковський з комедії«Шельменко-денщик» та інші. Талант актора, його режисерський хист не перестають дивувати шанувальників і колег.

Маріупольський глядач давно полюбив ***Ірину Топчієву***. Дітям Ірина подобається в ролі Попелюшки («Попелюшка» Т. Габбе), Цариці («Казка про Царя Салтана» О. Пушкін), Герди («Снігова королева» Є. Шварца). Яскраві і виразні образи героїнь, створені актрисою, у спектаклях «Капітанська дочка» (Маша Митрофанова), «Божевільні» (Сестра), «Едіт Піаф» (Едіт Піаф), «Тартюф» (Маріанна), «Анна Кареніна» (Кіті) «Зіта і Гіта» (і Зіта, і Гіта) та ще в багатьох. Актриса дуже пластична, граціозна – виринаючи на сцену, грає емоційно, переконливо, залишаючи в глядацькій пам'яті незабутні спогади.

Театральна книга відгуків зберігає безліч захоплених вражень і щирих оцінок про гру ***Олега Гришкіна***, ***Свєтлани Івкіної***, ***Лариси Колесник***, ***Віктора Бойко***. Усі вони справжні талановиті індивідуальності, зі своїм блиском, почерком, інтонаціями й акцентами.

Гармонійне подружжя ***Ігор Китриш*** та ***Олена Біла*** не втомлюються дивувати глядача своїм дуетом талантів. Вони добре відомі багатьом маріупольцям, а завзятим театралам – тим більше: ними зіграна чудова гама різнопланових ролей – смішних і сумних, ліричних і драматичних, ролей першого плану і епізодично-важливих.

Завдяки яскравим творчим індивідуальностям, глибокому й відточеному професіоналізму ***Анни Архипової***, ***Сергія Забогонського***, ***Ольги Самойлової***, ***Максима Лі***, ***Наталі Квятковської*** на сцені створюються достовірні й неповторні образи, пульсує непідробний шал життя, панує атмосфера єдності сцени і глядацькоого загалу.

У театрі співпрацюють актори різних поколінь (***Артур Войцеховський***, ***Валерій Сарбей***, ***Елла Харченко***, ***Ігор Курашко***, ***Ірина Ралюк***, ***Вадим Єрмишин***, ***Ярослав Прикоп***, ***Дар'я Недавняя***, ***Павло Рибчинський***, ***Лідія Єршова***, ***Марина Мусієнко***, ***Валерій Капінус***, ***Олексій Верещак***),

з різним досвідом, але з нестримною жагою до праці, до вдосконалення, до вершин художньої культури.

Молоде покоління акторів (***Наталя Добрунова***, ***Антон Шаламов***, ***Вікторія Агафонова***, ***Євген Кравець***, ***Вєра Кошкалда***, ***Дмитро Нестеренко***) поряд із акторами середнього і старшого віку, зуміли гідно прийняти неоціненний скарб досвіду майстрів і продовжити театральну справу в усьому її чудодійному спектрі.

Світлана Отченашенко стосовно акторської професії сказала дуже мудрі слова: «*… багато залежить від особистісного наповнення самого артиста. Ось цей творчий досвід, особистісний арсенал, безцінний. Він може бути і в 18 років, і в 20 років. Він підживлюється книгами, фільмами, образотворчим мистецтвом, самим життям. Головне – вміти вбирати, як губка, все в себе вбирати, збирати й зберігати. Оскільки для того, щоб щось віддати, треба спочатку щось надбати*».

Актори Донецького академічного обласного драматичного театру готові дивувати маріупольського глядача, «розкриватися» та яскраво виявляти свої здібності у спільній шляхетній справі, тому є підстави очікувати від них нових творчих успіхів та мистецьких звершень.

«Божевільна історія піаніста». Режисер Олексій Утеганов

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Сцена з вистави «Останній подвиг Ланселота».
Режисер Анатолій Левченко

«Слава Героям». Режисер Анатолій Левченко

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Сцени з вистави «За двома зайцями». Режисер Анжеліка Добрунова

*Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь)

Післямова

Становлення театральної культури Маріуполя почалося з XIX ст., коли в регіоні з'явилися перші заїжджі акторські трупи. Завдяки видатному антрепренеру Василю Леотійовичу Шаповалову в Маріуполі виникла перша професійна трупа і було створене спеціальне приміщення для театру. Особливостями початкового періоду діяльності театральних закладів у Маріуполі стали: постійна наявність у регіоні гастролюючих труп, музично-розважальна спрямованість багатьох вистав; постановка спектаклів української, російської та іноземної класики; розвиток аматорського руху та активна благодійна діяльність акторів. Важливу роль у театральній культурі Приазов'я відігравав російський компонент: в переважній більшості виступали трупи і товариства російських акторів. З кінця XIX ст. особливе місце в репертуарі посідає українська класика. Серед маріупольців театр користувався великим пошануванням. Провідними видами театрального мистецтва в регіоні стали музичний (опера, водевіль, музична драма і вокальні концерти) та драматичний (трагедія, комедія, драма).

На маріупольській сцені працювали такі відомі українські актори, як Іван Загорський, одна з перших лауреаток почесного звання народної артистки СРСР Любов Павлівна Ліницька, виступали славетні гастролери: корифеї українського театрального мистецтва Марко Кропивницький, Панас Саксаганський, зірка Малого театру Гликерія Федотова, видатний російський актор Павло Орленєв, відомі артисти імператорських театрів Наталія Єрмоленко-Южина та Давид Южин, великий реформатор російського театру Всеволод Мейєрхольд. Виступи заїжджих майстрів сцени посприяли вихованню у театральних працівників і глядачів регіону високих стандартів художнього сприйняття і відтворення, що вплинуло на підвищення професіоналізму та збагачення репертуару.

Розвиток театрального мистецтва Маріуполя в 30-ті роки XX ст. йшов складним, повним внутрішніх проблем шляхом. Знаковою подією культурно-мистецького життя Приазов'я у 30-ті роки XX ст. стало створення та успішна діяльність першого в СРСР грецького театру. Впродовж п'яти років з моменту заснування і до трагічної загибелі цей колектив був, як говорили в ті роки, «трибуною громадської думки», пропагуючи

у своїх виставах самобутню культуру греків Приазов'я. Театральне життя продовжувалося, попри нестачу коштів, завдяки ентузіазму простих людей та театральної інтелігенції. Грецький театр, який посприяв оновленню художньої культури регіону, став невід'ємною частиною культурно-мистецького простору Приазов'я і разом з тим показовим експериментом ідеологічної технології радянської влади в галузі національної політики, успіхів якого влада сама й злякалась.

Діяльність Маріупольського театру ім. Т. Шевченка навіть в умовах окупаційної влади і суворих реалій прифронтових територій сприяла розвитку театрального мистецтва в регіоні. Працівники театру, Товариства «Просвіта», прилаштовуючись до умов окупанта, водночас формували український національно-культурний простір. Якщо для окупаційного режиму театр мав пропагандистське значення, то для мешканців регіону він зміг відродити українську культуру, задовольняв елементарні потреби населення в інформації, мистецьких враженнях, психологічному розвантаженні, естетичному підживленні духу.

Театральне життя у звільненому Приазов'ї у 1943–1945 рр. мало свої особливості. Співробітники театру працювали в надзвичайно складних умовах. Репертуар театру виступав засобом ідеологічного впливу на населення, в той же час сприяв збереженню духовно-моральних цінностей. Значного поширення у воєнні роки набула творча благодійна діяльність працівників театральної сфери для поранених солдатів, офіцерів і дітей фронтовиків.

Театральна справа Приазов'я з другої половини 1940-х років відчула на собі ідеологічний тиск і контроль влади, тому розвивалася під гаслами новітнього творчого стилю – соціалістичного реалізму. Попри перерву в стаціонарній діяльності у 1949 р. у Маріуполі, театральна культура регіону продовжила свій розвиток завдяки гастрольним турам та якісній і продуктивній творчості самодіяльних театральних гуртків міста.

Від початку 60-х років XX ст. у Маріуполі постав і розгорнув роботу Обласний драматичний російський театр. Це посприяло подальшому підйому творчої активності митців та пожвавленню театрального життя міста. Відкриття театру стало справжнім святом для жителів міста, бо було обумовлене загальноісторичним і культурним підґрунтям

попередніх мистецьких набутків Маріуполя. Репертуар трупи складався переважно з п'єс визначних російських, зарубіжних та радянських драматургів. При всій складності творчого життя, маріупольський театр намагався вносити в мистецтво подих новаторських пошуків, його режисери йшли важким, неторованим шляхом, поповнюючи репертуар сучасними, складними, і сповненими суперечностей п'єсами, як і саме реальне життя людей. Маріупольська театральна трупа виявляла велику енергію, завзятість та неабияку працьовитість, що поступово забезпечило їй заслужений успіх у глядачів.

Подальші успіхи маріупольського театру у радянський період були пов'язані з діяльністю видатного майстра сцени, головного режисера, народного артиста УРСР О. Утеганова, який завдяки таланту та високому професіоналізму підняв художній рівень репертуару, привніс нові риси в театральне мистецтво Маріуполя, зробив його більш зрілим та якісним.

У цей період колектив театру вже досягнув значних творчих здобутків, став досить гармонійним, злагодженим акторським ансамблем, який був у змозі вирішувати складні творчі плани, ставити на сцені великі полотна як радянської, так і класичної драматургії. Окрім того, зростанню професіоналізму та гуртуванню театральної трупи сприяла майстерність і талант таких непересічних майстрів сцени, як Б. Сабурова, В. Бугайова, Н. Юргенс, Н. Білецької, С. Отченашенко, А. Сорокко, В. Ахрамєєва, М. Земцова, М. Алютової, М. Ковальчука, котрі складали міцне творче ядро однодумців і на яких рівнялася здібна акторська молодь.

Значно змінилася репертуарна політика театру. Збільшилась питома вага творів сучасників. Зустрічі колективу з вдячними глядачами Маріуполя надавали могутній поштовх для осмислення творчих здобутків та подальших завдань. Підвищення рівня мистецької культури колективу, його професійної майстерності дозволили театру розширити сферу своєї діяльності, виходити за межі України. Глядачів з різних міст захоплювали різноманітний репертуар, яскраві акторські особистості та висока сценічна культура, на чому неодноразово наголошувалось у рецензіях та відгуках. Разом з тим відкриття малої сцени дало колективу додатковий простір для творчості, практичні можливості пошуку і втілення нових виразних форм діалогу та зближення з глядачем.

Сьогодні маріупольські театральні колективи не бояться експериментів, вишукують і винаходять щось нове. Завдяки діяльності як професійного, так і самодіяльних колективів, театральна культура в Маріуполі посідає своє, тільки їй властиве місце в розвитку українського театрального мистецтва, котре має давні й багатющі традиції в усій Україні.

Досліджуючи архівний фонд Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь), можна зробити цілком справедливий висновок щодо творчих зусиль колективу, його жанрових і стилістичних надбань, рівня професіоналізму і постановочних можливостей. Усе це свідчить про те, що театр вже давно має своє творче обличчя, що він особливо ретельно ставиться до підбору репертуару, можливо, інколи й незвичайного, але притаманного саме йому, його смакам, творчим можливостям і пориванням. Від сезону до сезону все яскравіше виявляється зростання рівня театральної культури Маріуполя, визначальні риси театральних колективів, що набули вже досвіду роботи, навчилися правдиво, уникаючи «бутафорії почуттів», відтворювати образи людей, для яких і в житті, і в сценічному висвітленні побутове середовище та сучасні проблеми стали найбільш актуальними.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК ТЕАТРАЛЬНИХ ДІЯЧІВ:

СПИСОК ТЕАТРІВ, ЩО ДІЯЛИ НА ТЕРИТОРІЇ МАРІУПОЛЯ

Професійні:

Аматорські:

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА

1. Маріупольський краєзнавчий музей, фонди, КП 302881 пр. Альбом Мариупольского отдела коммунального хозяйства. 1934, Л. 1-1 об., 15 арк.
2. Маріупольський краєзнавчий музей, фонди, КП 23755 1877-К. Зал Общественного собрания приказчиков. Афиша спектакля «На дворе во флигеле». 02.02.1907 г., Л. 1-1 об., 1 арк.
3. Маріупольський краєзнавчий музей, фонди, КП 8176 1154-К. Московская опера под руководством В. Каневского. Программа оперы «Русалка». 14.10.1927 г., Л. 1-1 об., 1 арк.
4. Маріупольський краєзнавчий музей,фонди, КП 81691147-К. Новий театр. Програма спектаклю «Болото. Топаз» на користь політв'язнів. 26.11. 1929 р., Л. 1-1 об., 1 арк.
5. Маріупольський краєзнавчий музей, фонди, КП 8172 1150-К. Новий театр. Програма спектаклю «Дети Ванюшина» на користь політв'язнів. 24. 12. 1929 р., Л. 1-1 об., 1арк.
6. Маріупольський краєзнавчий музей, фонди, КП 8178 1156-К. Открытие гастролей Киевской оперы. Афиша оперы «Травиатта». 8.04.1928 г., Л. 1-1 об., 1 арк.
7. Маріупольський краєзнавчий музей, фонди, КП 4864 845-К. Театр И. Уварова. Театральное объявление «Карьера Наблоцкого». 28.12. 1906 г., Л. 1-1 об., 1 арк.
8. Маріупольський краєзнавчий музей, фонди, КП 8393 1235-К. Театр Яковенко. Афиша спектакля «Тайны нашего города». 01.01.1912 г., Л. 1-1 об., 1 арк.
9. Особистий архів А. М. Левченка. Фото вистав, макетів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь), 3 арк.
10. Особистий архів В. В. Кожевнікова. Фото, 2016 р., 2 арк.
11. Особистий архів Є. О. Сокирка. Театральна програма вистави «Танго», 1988 –1989 рр, 1 арк.
12. Особистий архів Л. А. Хаджинової. Фото вистав, історична довідка театру-клубу «Діалог» Палацу культури будівельників тресту «Азовстальбуд», молодіжного театру «Три Т», 5 арк.
13. Особистий архів О. І. Верещака. Театральні програми, фото, історична довідка театру сатири ПК «Іскра», 8 арк.
14. Особистий архів О. М. Чернова. Сабуров Б. О. Ескіз костюма Дона Оттавіо до вистави «Тоді в Севільї», 1 арк.
15. Особистий архів О. О. Демідко. Інтерв'ю з народною артисткою України – Отченашенко Світланою Іванівною, 3.04. 2015 р., фото, 5 арк.
16. Особистий архів С. Д. Бурова. Театральна программа Народного театру ПК «Азовсталь» «Лихо з розуму», 1964 р., 1 арк.

17. Особистий архів С. І. Отченашенко. Фото вистав Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь), 60–90-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст., 16 арк.
18. Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь). Театральні програми, афіші ХІХ–ХХ ст., 15 арк.
19. Поточний архів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь). Фото з вистав, портрети, 157 арк.
20. Поточний архів зразкового оперного театру «Щедрик». Фото, історична довідка, 5 арк.
21. Поточний архів Маріупольського народного драматичного театру ПК «Чайка». Театральні програми, фото Народного театру ПК «Азовсталь», 11 арк.
22. Поточний архів ПК Молодіжного. Театральні програми, фото, 60–70-ті рр. ХХ ст. Народного театру ПК «Азовсталь», 5 арк.
23. Поточний архів театру ляльок «Бібо». Фото вистав, історична довідка театру ляльок «Бібо», 5 арк.

ЛІТЕРАТУРА

24. Аверченко В. Громадськість – надзадача / В. Аверченко // Український театр. – 1974. – № 4. – липень-серпень. – С. 17.
25. Амосова Є. Активна позиція. Гастролі / Є. Амосова // Вінницька правда. – 1978. – 24 червн. – С. 3.
26. Александрова К. Интервью перед премьерой / К. Александрова // Театральная площадь – 2000. – № 9, март. – С. 1–2.
27. Анин А. О том, кого помню и люблю. Репортаж о праздновании дня рождения В. Высоцкого в Мариуполе / А. Анин // Театральная площадь – 2000. – № 2, январь – С. 1
28. Антонович Д. В. Триста років українського театру: 1619–1919 / Д. В Антонович. – [Перевид. За вид. Укр. громад. вид-ва фонду, Прага, 1925 р.]. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2001. – 273 с.
29. Аркадьева Н. Мера гражданственности / Н. Аркадьева // Комсомолец Донбасса. – 1973. – 4 сент. – С. 3.
30. Безгін О. І. Система управління театральною справою: історія організаційних форм (20-30-ті рр. ХХ ст.) : навч. посібник. – К. : ВВП "Компас", 2003. – 168 с.
31. Бессарабов Л. Творческий отчет / Л. Бессарабов // Приазовский рабочий. – 1961. – 3 окт. – С. 4.
32. Благотворительный спектакль // Мариупольская жизнь. – 1911. – 16 (03) нояб. – С. 3.
33. Буров С. Актер, режиссер, общественник. К 80-летию Игоря Налчаджи / С. Буров // Ильичевец. – 2015. – 23 июля (№ 77). – С. 3.

34. Буров С. Из истории Мариупольського театра (Годы, события, имена) / С. Буров, С. Отченашенко. – Мариуполь : Газета «Приазовский рабочий», 2003. – 136 с.
35. Буров С. Михаил Ковальчук: имя в энциклопедии / С. Буров // Приазовский рабочий. – 2013. – 19 июля (№ 110). – С. 4.
36. Васильева Т. С людьми, для людей / Т. Васильева // Приазовский рабочий. – 1980. – 16 февр.–С. 4.
37. Веселка С. Без секретів / С. Веселка // Український театр. – 1978. – № 6 (лист. – груд.). – С. 11–14.
38. Веселовська Г. Модерний та авангардний театр в Україні першої третини ХХ / Г. Веселовська // Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. – Київ: Інтертехнологія, 2006. – С. 159–220.
39. Весь Мариуполь. Хроника. Фотоальбом / ред. В. В. Маликов. – Мариуполь : СПД Маликов, 2007. –320 с.
40. В театре братьев Яковенко // Мариупольское слово. – 1917. – 9 июня (№ 54). – С. 3.
41. Гайдабура В. М. Театр, захований в архівах. Сценічне мистецтво в Україні періоду німецько-фашистської окупації (1941–1944) / В. М. Гайдабура. – Київ : Мистецтво, 1998. – 220 с.
42. Гастроли Донецкого областного русского драматического театра города Жданова. – Донецьк : Радянська Донеччина, 1974. – 20 с.
43. Гастроли М. Дальского // Мариупольская жизнь. – 1913. – 23 (10) авг. – С. 3.
44. Гольдберг С. Всегда поиск / С. Гольдберг // Приазовский рабочий. – 1979. – 20 февр. (№ 36) – С. 4.
45. Гольдберг С. Вчера, сегодня и каждый день / С. Гольдберг // Приазовский рабочий. – 1978. – 19 февр. (№ 36). – С. 4.
46. Гольдберг С. Щедрость таланта / С. Гольдберг // Приазовский рабочий. – 1968. – 6 янв. (№ 4). – С. 4.
47. Гринько О. Возвращаясь к мирной жизни… / О. Гринько // Театральная площадь. – 2000. – № 16, май. – С. 3.
48. Гринько О. Директор – тоже человек / О. Гринько // Театральная площадь. – 2000. – № 16, май. – С. 2.
49. Гринько О. Наши в столице / О. Гринько // Театральная площадь. – 2001. – № 4, март. – С. 3.
50. Гринько О. Театр от «А» до «Я». Театральные династии / О. Гринько // Театральная площадь. – 2000. – № 11, апрель. – С. 1–2.
51. Деглари Г. Творческие успехи Греческого театра / Г. Деглари // Приазовский пролетарій. – Мариуполь, 1936. – 8 апр. (№ 82). – С. 4.
52. Демідко О. О. Діяльність Маріупольського музично-драматичного театру ім. Т. Шевченка в період німецької окупації / О. О. Демідко // Вісник

Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2015. – № 2. – С. 80–85.
53. Демідко О. О. Маріупольський державний грецький театр в культурно-мистецькому просторі Північного Приазов'я (1932–1937 рр.) / О. О. Демідко // Українська культура: минуле, сучасне. шляхи розвитку: зб. наук. пр. /РДГУ. – Рівне : РДГУ, 2014. – Вип. 20. Т. 1. – С. 89–93.
54. Демідко О. О. Особливості становлення театральної культури Північного Приазов'я в ХІХ ст. / О. О. Демідко // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2015. – № 4. – С. 34–38.
55. Демідко О. О. Особливості формування театральної культури Маріуполя у 20–30-ті роки ХХ століття / О. О. Демідко // Вісник МДУ. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. – Маріуполь, 2014. – Випуск 7. – С. 65–69.
56. Демідко О. О. Становлення та розвиток театральної культури Маріуполя (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) / О. О. Демідко // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. / НАКККіМ. – К. : Міленіум, 2015. – Вип. 1 (4). – С. 22–27.
57. Демідко О. О. Театральне мистецтво Північного Приазов'я на початку ХХ ст.: шляхи розвитку / О. О. Демідко // Українська культура: минуле, сучасне. шляхи розвитку: зб. наук. пр. / РДГУ. – Рівне : РДГУ, 2015. – Вип. 21. Т. 1. – С. 15–20.
58. Демідко О. О. Шляхи розвитку театральної культури Маріуполя (1946-1960-ті рр.) / О. О. Демідко // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів, 2016. – Вип. 29. – С. 44–56.
59. Дмитриевский В. Так бы весь сезон. И не один… / В. Дмитриевский // Мариупольская жизнь. – 1997. – 24–31 окт. – С. 3.
60. Драма В. В. Барского // Мариупольские известия. – 1919. – 11 марта – 26 февр. (№ 76). – С. 3.
61. Дунаевская Н. Какого оперения «Чайка» / Н. Дунаевская // Донецкие новости. – 1992. – июль. – С. 4.
62. Дунаевская Н. Скоро взовьется занавес / Н. Дунаевская // Приазовский рабочий. – 1960. – 25 авг. (№ 103). – С. 4.
63. Заболотна В. Театральна Україна в полуденьвіку: український драматичний театр 40–60-х років ХХ ст. / В. Заболотна // Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України – Київ: Інтертехнологія, 2006. – С. 533–586.
64. Заболотная В. Новые родители. Мариуполь «театральный» [Электронный ресурс] / В. Заболотная // День. – Опубл. 14.02. 2003. – Режим доступа: https://day.kyiv.ua/ru/article/obshchestvo/novye-roditeli.

65. Захарова Г. Расстрелянный греческий театр: к 80-летию основания Мариупольского Государственного греческого театра / Г. Захарова. – Мариуполь : Новый мир, 2012. – 124 с.
66. Иванов А. Первые горьковские спектакли в Мариуполе / А. Иванов // Приазовский рабочий. – 1968. – 25 февр. (№ 40). – С. 4.
67. Ивашина Т. Любовь моя, театр / Т. Ивашина // Приазовский рабочий. – 1981. – 23 июня (№ 121). – С. 4.
68. Іванченко Р. Авторитет театру / Р. Іванченко // Український театр. – 1974. – № 4 (лип.-серп.). – С. 10–11.
69. Іванченко Р. Гостре викриття / Р. Іванченко // Радянська Донеччина. – 1975. – 24 вер. – С. 4.
70. Клевцова Л. Д. Вогні рампи / Л. Д. Клевцова. – К.: «Реклама», 1977. – 176 с.
71. Коваль Т. Власти пошли на хитрость и возвели новый храм культуры / Т. Коваль // Приазовский рабочий. – 2005. – 18 нояб. (№ 172). – С. 4.
72. Козловский А. Человек не должен сдаваться / А. Козловский // Приазовский рабочий. – 1965. – 16 апр. (№ 49). – С. 3.
73. Котов А. Эхо премьер / А. Котов // Театральная площадь. – 2000. – № 10, март. – С. 1.
74. Кореневич Л. Сягати нових вершин. Лист ждановському театралові / Л. Кореневич. – Український театр. – 1972. – лист. – груд. (№ 6). – С. 20–23.
75. Коростелева Т. В. Актриса в зеркале сцены. Страницы творчества Светланы Отченашенко / Т. В. Коростелева. – Мариуполь : ОАО «ММК имени Ильча», 2004. – 124 с.
76. Коростельова Т. Майстер-клас для нас / Т. Коростельова // Український театр. – 2003. – № 3. – С. 8–10.
77. Коростелева Т. Уроки Шекспира / Т. Коростелева // Приазовский рабочий. – 1980. – 31 дек. (№ 250). – С. 4.
78. Коростельова Т. Чайка її душі / Т. Коростельова // Українська культура. – 1999. – № 5. – С. 23.
79. Краев В. Театр Приазовья / В. Краев // Советская Литва. – 1979. – 1 июля. (№ 149). – С. 4.
80. Лигачев А. Будущее нашего города / А. Лигачев // Приазовский рабочий. – 1955. – 2 февр. (№ 14). – С. 3.
81. Литвинов Л. К первой постановке театра / Л. Литвинов // Приазовский рабочий. – 1943. – № 4. – 13 октября. – С. 2.
82. Мариуполь и его окрестности: взгляд из XXI века / Р. П. Божко, Т. Ю. Були, Н. Н. Гашененко и др. – Мариуполь : Рената, 2008. – 428 с.
83. Мариуполь и его окрестности : отчет об учебных экскурсиях Мариупольской Александровской гимназии / под ред. Г. И. Тимошевского. – Мариуполь : Типо-Литография А. А. Франтова, 1892. – 581 с.

84. Мариуполь (от нашего корреспондента) [Из Провинциальных корреспонденций] // Артист: Журнал изящных искусств и литературы. – М. : Тип. И. Н. Кушнерева и К, 1892. – № 21 (март). – С. 147.
85. Мариуполь (от нашего корреспондента) [Из Провинциальных корреспонденций] // Артист: Журнал изящных искусств и литературы. – М. : Тип. И. Н. Кушнерева и К, 1893. – № 26 (янв.). – С. 191.
86. Мариуполь (от нашего корреспондента) [Из Провинциальных корреспонденций] // Артист: Журнал изящных искусств и литературы. – М. : Тип. И. Н. Кушнерева и К, 1894. – № 41 (сент.). – С. 241.
87. Меженко Ю. О. Життя артистки / Ю. О. Меженко// Меженко Ю. О. Любов Павлівна Ліницька/ Ю. О. Меженко, В. С. Василько. – К.: Держ. видво образотворчого мистецтва і музичної літ., 1957. – С. 3–99.
88. Налчаджи И. Рассказ краеведа: Памяти мариупольского греческого театра / И. Налчаджи // Приазовский Рабочий. – Мариуполь, 1992. –10 апр. (№ 64). – С. 2.
89. Новиков А. З історії українського професійного театру (до 125-річчччя заснування Марком Кропивницьким театру корифеїв) / А. Новиков // Українська мова і література в школі. – 2007. – № 6. – С. 37–42.
90. Новые постановки театра // Приазовский рабочий – 1944 – 2 дек. (№ 171). – С. 2.
91. Озівський О. Театр Т. Г. Шевченка на фронті / О. Озівський // Маріюпільська газета. – 1942. – 5 трав. (№ 53). – С. 2.
92. Ольшевский Б. Легко ли спеть песню / Б. Ольшевский // Червоны Штандар (газета на польском языке). – Вильнюс, 1979. – 18 июл. (№ 153). – 7 с.
93. Открытки из коллекции В.Н. Лапина (часть 2). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rulex.ru/rpg/portraits/31/31107.htm
94. Отченашенко С. И. Александр Кадырович Утеганов. Творческий путь / С. И. Отченашенко // Театральная площадь. – 2000. – № 30 (дек.). – С. 1–2.
95. Отченашенко С. И. Время становления / С. И. Оченашенко // Приазовский рабочий. – 1981. – 26 апр. (№ 82) – С. 4.
96. Отченашенко С. И. Дар жизнелюбия / С. И. Отченашенко // Донбасс. – 1986. – № 5. – С. 102–104.
97. Отченашенко С. И. Мариупольский театр 70-е годы / С. И. Отченашенко // Мариуполь: история и перспективы : сб. тр. науч.-практ.конф. : в 2 т. – Мариуполь : ПГТУ, 2002. – Т. 1. – С. 170–171.
98. Отченашенко С. І. Освідчення в коханні / С. І. Отченашенко// Український театр. – 1983. – № 1 (січ. – лют.). – С. 22–23.
99. Отченашенко С. І. Слово про вчителя / С. І. Отченашенко // Український театр. – 1984. – № 5 (верес. – жовт.). – С. 17–19.
100. Проценко А. Д. Выдающийся гражданин Мариуполя / А. Д. Проценко // Мариупольское время. – 2013. – 17 окт. (№ 42). – С. 3.

101. Проценко А. Д. Годы, спектакли, трагедия. Из истории первого Государственного греческого рабоче-колхозного театра в Мариуполе / А. Д. Проценко. – Мариуполь : Мариупольское общество греков, 1999. – 72 с.
102. Проценко А. Д. Государственный греческий национальный театр в Мариуполе: к 80-летию со дня основания/ А. Д. Проценко // Приазовский рабочий. – 2012. – 18 янв. (№ 9). – С. 4.
103. Проценко А. Историяоднойэкспедиции / А. Проценко. – Хронос. – 2009. – № 4. – С. 8.
104. Проценко А. Д. Народному драматическому театру «Азовстали» 70 лет. Очерк творческого пути художественного коллектива / А. Д. Проценко. – Мариуполь, 2001. – 107 с.
105. Ревякин В. Панорама театральной жизни. Предмет исследований. – человек / В. Ревякин // Приазовский рабочий. – 1977. – 1 марта. – С. 4.
106. Репертуар театру ім. Т. Шевченка на цей тиждень // Маріюпільска газета. – 1942. – 28 трав. (№ 63). – С. 2.
107. Репертуар театру ім. Т. Шевченка на цей тиждень // Маріюпільська газета. – 1943. – 6 лип. (№ 76). – С. 4.
108. Рощин И. Подвиг актрисы / И. Рощин // Красная звезда. – 2001. – 7 марта. – С. 3.
109. Сабадаш Ю.С. Вплив мас-медіа на формування особистості (за творами У. Еко) / Ю. С. Сабадаш // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство / НАКККіМ. – К. : Міленіум, 2015. – Вип. I (4). – С. 9–15.
110. Сабадаш Ю.С. Дозвілля у масовій культурі сучасного світу (на прикладі творів Умберто Еко) / Ю. С. Сабадаш // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2013. – № 2. – С. 42–46.
111. Сабадаш Ю. С. Мистецтво як засіб формування національної свідомості (на прикладі італійської культури кінця XVIII–XIX ст.) / Ю. С. Сабадаш // Українська культура: минуле, сучасне. шляхи розвитку: зб. наук. пр. / РДГУ. – Рівне : РДГУ, 2014. – Вип. 20. – Т.2. – С. 19–24.
112. Сабадаш Ю.С. Умберто Еко: гуманізм культуротворчих ідей: монографія / Ю. Сабадаш. – К. : НАКККіМ, 2012. – 157 с.
113. Саксаганський П. По шляху життя / П. Саксаганський. – К. : Мистецтво, 1935. – 230 с.
114. Сваринская М. Осколок жизни былой. Гастроли Донецкого русского Драматического театра / М. Сваринская // Советская Латвия. –1976. – 15 авг. (№ 190). – С. 4.
115. Синиченко Н. Главное – неповторимость / Н. Синиченко // Приазовский рабочий. – 1970. – 30 янв. – С. 4.
116. Спектакль // Мариупольская жизнь. – 1911. – 26 (13) окт. – С. 3.
117. Спектакль // Мариупольская жизнь. – 1911. – 30 (17) нояб. – С. 3.

118. Степаненко О. Театр завойовує глядачів / О. Степаненко // Київська правда. – 1972. – 23 липня – С. 3.
119. Театр и искусство // Мариупольский вестник. – 1918. – 13 окт. (№ 39). – С. 1.
120. Театр и искусство // Приазовский край. – 1892. – 22 июля (№ 187). – С. 3.
121. Театр И. И. Уварова // Мариупольская жизнь. – 1908. – 13 нояб. (№ 669). – С. 3.
122. Тонконог О. І. Театри українських міст у 1943–1945 рр. / О. І. Тонконог// Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 86. – С. 66–69.
123. Уваров-Наровский А. Интересный спектакль / А. Уваров-Наровский // Приазовский рабочий. – 1951. – 28 июля (№ 88). – С. 4.
124. Успехи греческого театра // Приазовский пролетарий. –1936. – № 35. – 12 февр. – С. 4.
125. Утеганов А. Новый спектакль / А. Утеганов // Приазовский рабочий. – 1972. – 22 декаб. – С. 4.
126. Утеганов О. З вірою в людину / О. Утеганов // Черкаська правда. – 1985. – 31 трав. – С. 3
127. Утеганов О. Митці з Приазов'я / О. Утеганов // Вечірній Київ. – 1978. – 23 жовт. (№ 244). – С. 4.
128. Харабет Е. Гастроли проходят успешно / Е. Харабет // Приазовский рабочий. – 1965. – 9 июля (№ 108). – С. 4.
129. Чепалов О. Енергія задуму проти інерції втілення / О. Чепалов // Український театр. – 1983. – № 6 (листоп.–груд.). – С. 12–14.
130. Чертушкин В. Константин Добрунов – профессионал и выдающийся наставник / В. Чертушкин // Приазовский рабочий. – 2016. – 8 июля (№ 79). – С. 3.
131. Это было когда-то : Главный режиссер Мариупольского драматического театра Утеганов / фото Б. Г. Дембицкого // Фотоагентство Дембицкого: официальный сайт. – Режим доступа: http:// fotodem.org.ua/eto_bylo_kogta-to/.
132. Яруцкий Л. Д. Артист русской оперы // Старый Мариуполь. – 2013. – ноябрь / Л. Д. Яруцкий. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old-mariupol.com.ua/artist-russkoj-opery/
133. Яруцкий Л. Д. Мариупольская старина: Рассказы краеведа/ Л. Д. Яруцкий. – М. : Советский писатель, 1991. – 432 с.

ЗМІСТ

УДК 792(477.62-21Маріуполь)(091)(02.025.2)
ББК 85.33(4Укр-4Дон-2Маріуполь)я6

ДЕМІДКО О. О.
Д 30 Ілюстрована історія театральної культури Маріуполя: монографія.
– К.: КИТ, 2017. – 276 с.: іл.

ISBN 978-617-7504-11-4

У монографії висвітлюється становлення і розвиток театральної культури Маріуполя (XIX – початок XXI ст.). Проаналізовано репертуар, особливості гастрольної діяльності, висвітлено творчі досягнення як професійних, так і самодіяльних театральних колективів міста. Вперше опубліковано понад 200 світлин з архівів Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполя), Маріупольського народного драматичного театру, ПК «Молодіжного», особистих архівів акторів, режисерів, краєзнавців, колекціонерів. На основі архівних, мемуарних джерел, періодичної преси, театральних афіш, програм автор здійснила культурологічний аналіз феномену театральної культури Маріуполя (XIX – початок XXI ст.).

Для культурологів, театрознавців, істориків, викладачів та студентів театральних і культурно-освітніх вищих та середніх навчальних закладів, а також для широкого кола читачів, зацікавлених історією театрального мистецтва України.

Наукове видання

Дизайн та макетування
О. Г. Мосур

УДК 792(477.62-21Маріуполь)(091)(02.025.2)
ББК 85.33(4Укр-4Дон-2Маріуполь)я6

ISBN 978-617-7504-11-4

Підписано до друку 20.03.2017. Формат 60х84 1/8.
Віддруковано у друкарні «Ультрадрук»
Вул. Братська, 6, Київ, Україна, 04070.
Тел.: 044-223-90-01, 050-611-51-11
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи
ДК № 861 від 20.03.2002 р.
Ум. друк. л. 32,085, Ум. вид. л. 18,38. Наклад 300.

Надруковано за підтримки

КРАБОFF
РЕКЛАМНАЯ ЛАБОРАТОРИЯ
kraboff@mail.ru
(0629) 410-330

ISBN 978-617-7504-11-4

